



YUSUF KAZAK

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ  
ANABİLİM DALI

EYLÜL 2024



T.C.  
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK  
LİSANS  
TEZİ

JAPONYA 'NIN KÜLTÜR KODLARI

YUSUF KAZAK

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ  
ANABİLİM DALI

EYLÜL 2024

**T.C.  
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI**

**JAPONYA’NIN KÜLTÜR KODLARI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HAZIRLAYAN  
YUSUF KAZAK**

**DANIŞMAN  
DOÇ. DR. ABDULLAH EROL**

**VAN – 2024**

## KABUL VE ONAY

| YUSUF KAZAK tarafından hazırlanan “JAPONYA’NIN KÜLTÜR KODLARI” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir. |              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| Jüri Üyeleri                                                                                                                                                                                                                                                                | İmza         |
| <b>Danışman:</b> Doç. Dr. Abdullah Erol<br>Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih ABD<br>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.                                                                        | .....        |
| <b>Başkan :</b> Doç. Dr. Ahmet İşler<br>Bitlis Eren Üniversitesi Siyasi Tarih ABD<br>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.                                                                                                             | .....        |
| <b>Üye :</b> Dr. Öğr. Üyesi Cevdet TEKE<br>Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Siyasi Tarih ABD<br>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.                                                                                                      | .....        |
| <b>Üye :</b> Unvanı Adı SOYADI<br>Anabilim Dalı, Üniversite Adı<br>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.                                                                                                                 | .....        |
| <b>Yedek Üye :</b> Unvanı Adı SOYADI<br>Anabilim Dalı, Üniversite Adı<br>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.                                                                                                           | .....        |
| <b>Yedek Üye :</b> Unvanı Adı SOYADI<br>Anabilim Dalı, Üniversite Adı<br>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.                                                                                                           | .....        |
| Tez Savunma Tarihi:                                                                                                                                                                                                                                                         | 18 /09/ 2024 |
| Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.<br><br>.....<br><br>Doç. Dr. Ercan Çalış<br>Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü                                    |              |

## ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

**bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (18.09.2024)**

Yusuf Kazak

## Yüksek Lisans Tezi

Yusuf KAZAK

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2024

### JAPONYA’NIN KÜLTÜR KODLARI

#### ÖZET

Japonya’da, imparatorluk kurumu ‘Güneş’in Oğlu’ vasfıyla kutsal bir arka plan yakalamıştır. Japon topraklarının kuruluş hikâyesi üzerinden temellendirilen Şintoizm ve Çin etkisi ile ülkeye giren Budizm ve Konfüçyanizm dinleri ise ‘Japonluk Ruhu’nu inşa eden faktörlerdir. Öte yandan, Edo dönemi ile birlikte uygulanan politikalar, izolasyon ve bu dönemde ortaya çıkan Buşido felsefesi; Japonya’nın politik kültürünün, kolektif bilincinin ve kültür kodlarının inşasına derin etkilerde bulunmuştur. Meiji dönemi ile modern döneme giren Japonya, Batılı devletlerin seviyesine ulaşmayı amaçlarken, aynı zamanda toplumsal değerlerini de korumanın yollarını aramıştır. Bu dönemde büyük bir askeri ve siyasal güç konumuna gelen Japonya, İkinci Dünya Savaşı devresinde ülkesine atılan iki atom bombası sonucu teslim olmuştur. Savaş sonrası işgale uğrayan ve Batılı güçler tarafından sorunlu görülen politik, askeri ve toplumsal anlayışlarından kopartılmaya çalışılan Japonya, ‘politik itaatkârlık’ ve ‘kolektif bilinç’ temelli kültür kodları doğrultusunda hızlıca toparlanmış ve kısa sürede ekonomik bir güç haline gelmiştir. Bu tez, Japonya’nın kültür kodlarının tarihi, dini, toplumsal ve politik bakımdan hangi faktörler temelinde oluştuğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Çalışma; Japonya’nın politik kültürünün ve kolektif bilincinin oluşum sürecinde kültür kodlarının etkili olduğunu iddia etmektedir. Öte yandan, bu çalışmada Japonya’da kültür kodlarının birçok alanda hala etkisini sürdürdüğü savunulmaktadır. Uluslararası arenada önemli bir konumda olan Japonya’nın, farklı perspektiflerle daha iyi anlaşılması gerektiği açıktır.

**Anahtar Kelimeler:** Politik Kültür, Japonya’nın Kültür Kodları, Şintoizm, Budizm,

İmparator, Buşido, Kolektif Bilinç

**Sayfa Sayısı:** IX+107

**Tez Danışmanı:** Doç. Dr. Abdullah Erol

## **M.Sc. Thesis**

Yusuf KAZAK

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September, 2024

### **CULTURAL CODES OF JAPAN**

#### **ABSTRACT**

In Japan, the imperial institution has gained a sacred background with the quality of ‘Son of the Sun’. Shintoism, which is based on the story of the foundation of Japanese lands, and Buddhism and Confucianism, which entered the country with Chinese influence, are the factors that build the ‘Spirit of Japan’. On the other hand, the policies implemented with the Edo period, isolation and the Bushido philosophy that emerged during this period had a deep impact on the construction of Japan’s political culture, collective consciousness and cultural codes. Japan, which entered the modern period with the Meiji period, aimed to reach the level of Western states while also seeking ways to protect its social values. Japan, which became a major military and political power during this period, surrendered as a result of two atomic bombs dropped on its country during the Second World War. Japan, which was occupied after the war and was tried to be separated from its political, military and social understandings that were seen as problematic by Western powers, quickly recovered in line with the cultural codes based on ‘political obedience’ and ‘collective consciousness’ and became an economic power in a short time. This thesis aims to show the factors on which Japan's cultural codes are formed in terms of history, religion, society and politics. The study claims that cultural codes are effective in the formation process of Japan's political culture and collective consciousness. On the other hand, this study argues that cultural codes still continue to have an effect in many areas in Japan. It is clear that Japan, which has an important position in the international arena, needs to be better understood from different perspectives.

**Key Words:** Political Culture, Japan's Cultural Codes, Shintoism, Buddhism, Emperor, Bushido, Collective Consciousness

**Quantity of Page:** IX+107

**Supervisor:** Assoc. Prof. Dr. Abdullah Erol

## **İÇİNDEKİLER**

|                                                                              |             |
|------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| <b>ÖZET.....</b>                                                             | <b>IV</b>   |
| <b>ABSTRACT .....</b>                                                        | <b>V</b>    |
| <b>İÇİNDEKİLER .....</b>                                                     | <b>VI</b>   |
| <b>SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ .....</b>                                  | <b>VIII</b> |
| <b>ÖN SÖZ.....</b>                                                           | <b>IX</b>   |
| <b>GİRİŞ .....</b>                                                           | <b>1</b>    |
| <b>1. TANIMSAL İFADELER .....</b>                                            | <b>9</b>    |
| 1.1. Kültür Nedir?.....                                                      | 9           |
| 1.2. Kültür Kodları Nedir?.....                                              | 11          |
| 1.3. Politik Kültür - Kültür Kodları İlişkisi .....                          | 14          |
| 1.4. Kolektif Bilinç ve İbn-i Haldun.....                                    | 15          |
| 1.5. Kültür Kodlarının Oluşumundaki Faktörler .....                          | 16          |
| 1.5.1. Kültür Kodları - Din ve Mitoloji İlişkisi.....                        | 17          |
| 1.5.2. Kültür Kodları - İklim ve Coğrafya İlişkisi .....                     | 20          |
| 1.5.3. Kültür Kodları – Tarihsel ve Siyasal Deneyimler İlişkisi .....        | 23          |
| 1.6. Kültürel Antropoloji .....                                              | 25          |
| 1.7. Kültür Örüntüleri .....                                                 | 26          |
| 1.8. Küreselleşme ve Popüler Kültür.....                                     | 28          |
| <b>2. JAPONYA’NIN KÜLTÜR KODLARININ OLUŞUMUNA ETKİ EDEN</b>                  |             |
| <b>    FAKTÖRLER VE TARTIŞMALAR .....</b>                                    | <b>30</b>   |
| 2.1. Din-Mitoloji.....                                                       | 30          |
| 2.1.1. Şintoizm ve İmparatorluk Soyu .....                                   | 30          |
| 2.1.2. Budizm ve Zen Budizmi .....                                           | 33          |
| 2.1.3. Konfüçyüsçülük .....                                                  | 38          |
| 2.1.4. Şintoizm ve Budizm’in Siyasal Yorumlama Açısından Farklılıkları ..... | 40          |
| 2.2. Coğrafi ve İklimsel Faktörlerin Japon Politik Mirasına Etkileri .....   | 42          |
| 2.2.1. Klan Mücadeleleri Dahilinde Japon Coğrafyası .....                    | 43          |
| 2.2.2. Otoritelerin Meşruiyet Metası: Pirinç .....                           | 45          |
| 2.3. Feodal Dönem Tecrübeleri .....                                          | 47          |
| 2.3.1. Edo Dönemi Temelinde Tecrit ve Disiplinize Edilen Japon Toplumu.....  | 48          |

|                                                                                                               |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 2.3.2. Samuraylık ve Buşido Kültürü .....                                                                     | 51        |
| 2.3.3. Japon İntiharlarının (Seppuku) Politik Etkileri.....                                                   | 54        |
| 2.4. Politik Tesirler Ekseninde Japon Sanatları.....                                                          | 56        |
| 2.4.1. Hasarı Kabullenme Sanatı: Kintsugi.....                                                                | 56        |
| 2.4.2. Geleneksel Japon Tiyatrosu ( <i>Kabuki</i> ) ve Japon Kukla Sanatı ( <i>Bunraku</i> )                  | 58        |
| 2.5. Japon Kültür Kodlarının Oluşumunda Etkili Olan Bazı Kavramlar .....                                      | 60        |
| 2.5.1. Kolektif Kimliğin Oluşma Sürecinde Bir Katalizör: Amae Kavramı.....                                    | 61        |
| 2.5.2. Japon Politik İtaatkarlığının Oluşum Sürecinde ‘Giri’ Kavramı .....                                    | 63        |
| 2.5.3. Ninco Kavramı.....                                                                                     | 64        |
| 2.5.4. Kaizen Felsefesi .....                                                                                 | 65        |
| <b>3. TARİH, EKONOMİ, POLİTİKA VE TOPLUMSAL YAŞAM</b>                                                         |           |
| <b>BAĞLAMINDA JAPON KÜLTÜR KODLARININ YANSIMALARI.....</b>                                                    | <b>67</b> |
| 3.1. Tarih .....                                                                                              | 67        |
| 3.1.1. Meiji Restorasyonu ve Modern Japonya’nın Kurulması .....                                               | 67        |
| 3.1.2. Japon Modernleşmesinin Politik Etkileri.....                                                           | 69        |
| 3.1.3. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Japonya .....                                                            | 71        |
| 3.1.4. Samuraylık Kültürünün Müşahhas Etkisi: Asker Askerle Savaşır .....                                     | 73        |
| 3.1.5. Savaş Sonrası Toparlanma Dönemi ve Japon Mucizesi .....                                                | 74        |
| 3.2. Ekonomi .....                                                                                            | 76        |
| 3.2.1. <i>İe</i> (Aile) Kavramı Çerçevesinde Japon Şirketlerinin Başarısı .....                               | 76        |
| 3.2.2. Kami İnancından İlhamla Japon Robotik Teknolojisi .....                                                | 78        |
| 3.3. Politika.....                                                                                            | 79        |
| 3.3.1. Japonya’nın İç Politikası.....                                                                         | 79        |
| 3.3.2. İmparatorluk Anayasası’ndan Farklı Yönleriyle 1947 Anayasası .....                                     | 80        |
| 3.3.3. Japon Geleneksel Anlayışının Temsilcisi: Hizipçilik Anlayışıyla<br>Liberal Demokratik Parti (LDP)..... | 82        |
| 3.3.4. Japonya’nın Dış Politikası .....                                                                       | 84        |
| 3.4. Günümüz Japonya’ında Kültür Kodlarının Tesirleri .....                                                   | 85        |
| 3.4.1. Tecrit Dönemi Mirası Kapsamında Japonya’da ‘Yabancı’ Algısı.....                                       | 86        |
| 3.4.2. Deprem, Tayfun ve Diğer Doğal Felaketler Ekseninde Japon Toplumunu..                                   | 88        |
| 3.4.3. Japon İntiharları .....                                                                                | 89        |
| 3.5. Japon Popüler Kültürü.....                                                                               | 91        |
| <b>SONUÇ.....</b>                                                                                             | <b>94</b> |
| <b>KAYNAKÇA .....</b>                                                                                         | <b>99</b> |

## ÖZGEÇMİŞ

## TEZ ORJİNALLİK RAPORU

### SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

#### Kısaltmalar

ABD

BM

LDP

#### Açıklamalar

Amerika Birleşik Devletleri

Birleşmiş Milletler

Liberal Demokrat Parti



## ÖN SÖZ

Bu çalışma ile politik bağlamda Japonya'nın kültür kodlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Tarih, bugün ve gelecek açısından önemli bir ülke olan Japonya'nın analiz edilmesinde, kültür kodlarının önemli katkılarının olacağı muhakkaktır. Literatürde önemli bir eksikliği kapatması amaçlanan bu tez çalışması ile; Japonya'nın siyasal, ekonomik, tarihsel, askeri, toplumsal ve stratejik bakımdan analizlerinde önemli bir referans noktası oluşturulmak amaçlanmıştır.

Öncelikle tez çalışmam sürecinde bana önemli bir rehberlik sunan danışman hocam Sn. Doç. Dr. Abdullah Erol'a ve hem üniversite hayatım hem de akademik çalışmalarım bağlamında bu noktaya gelmemde önemli etkilere sahip Sn. Doç. Dr. Hakan Karaaslan'a, Sn. Doç. Dr. Erkan Afşar'a ve Sn. Doç. Dr. Zehra Yılmaz Yağcı'ya en derin saygı ve teşekkürlerimle....

## GİRİŞ

Dünya, birçok toplumun barındığı, çeşitlilik arz eden bir yapıdadır. Bu toplumlardan bazıları, devletler arası boyutta ve dünya tarihinde daha tesir edici bir yapıda olmuş ve bu toplumların siyasal, ekonomik ve sosyolojik açıdan kültürel arka planları daha çok odaklanmaya değer hale gelip önem arz etmiştir. Japonya da bu toplumlardan biridir. Japonya; bulunduğu coğrafya, tarihsel süreçleri, dini, siyasal ve askeri yapısı ve kültürel manzarası bakımından birçok faktörün ve boyutun bulunduğu bir ülkedir. Zikredilen faktörler, Japonya'nın politik yapısını analiz etmek noktasında önemli referanslar sunmaktadır.

Kültür, belirli bir insanın veya toplumun fikirleri, gelenekleri ve sosyal davranışlarıdır (Aca, 2012: 225). Toplumların kültürlerinin oluşmasında, tarihsel süreçler içerisinde toplumların kendi coğrafi, siyasal ve sosyolojik havuzlarında nasıl biçimlendiği ve nasıl deneyimler yaşadığı da önemli bir etkidir. Yaşanılan birçok faktörlü toplumsal deneyimlerin, kültürel genetik kodlarla harmanlanıp bir sinerji ve miras oluşturması da 'kültür kodları' kavramıyla açıklanabilir (Göçer, 2012: 50). Toplumların tarihini ve bugününü analiz etmek noktasında kültür kodları çok önemli bir parametredir. Kültür kodları; içerisinde antikitenin, aktüalitenin ve fütürizm'in olduğu çok katmanlı bir kavramdır. 'Kültür kodları' kavramı, uluslararası literatürde son dönemde üzerine daha fazla yoğunlaşılan bir konu olmakla birlikte, devletler arenasını, ülkelerin politikalarını, toplumsal-sosyolojik verileri ve geleceğin dünyasını okuyabilmemiz açısından kilit bir noktadadır.

İrili ufaklı olarak binlerce adadan oluşan Japonya, tarihi açıdan kendisine ait, ayırt edici kültürel özellikleriyle ön plana çıkmıştır. Her şeyden önce Japonya, milli dini olan Şintoizm temelli olarak kendisine bir 'tanrısallık' atfetmiş, bundan doğan 'Atalar kültü' inancı ile temayüz etmiş ve doğadaki her varlığın bir '*kami*'sinin, yani ruhunun olduğuna dair bir animistik inançsal mantalitede olmuştur. Bu, ülkenin tarihini ve politikasını analiz etmemiz açısından bizlere bir referans noktası sunmaktadır. Diğer taraftan Çin ve Hindistan üzerinden Japonya'ya ulaşan Budizm ve Konfüçyanizm dinleri de, Japonya'nın aile-toplum, birey-devlet, öğrenci(*gaksei*)-öğretmen (*sensei*) ve nihayetinde ast-üst ilişkisini belirlemiş; toplumu askeri, siyasal,

eğitimsel, ekonomik, sosyolojik, dinsel ve kültürel anlamda sistematize etmiştir. Oluşan bu etkiler, nihayetinde kültür kodları ekseninde Japonya'nın politik manzarasına tesir etmiştir (Anesaki, 2023: 11-14).

Japonya'nın kültür kodları noktasında bir diğer önemli husus da, Çin etkisi ile özellikle Heian (794-1185) ve Kamakura (1185-1333) dönemlerinde ülkeye giren bazı düşünsel, siyasal, inançsal ve sanatsal akımlardır. Ruh meditasyonuna önem vererek olgunlaşmayı savunan Zen Budizmi bunlardan biridir. Çin etkisi ile ülkeye giren Budizm ve Konfüçyanizm, süreç içerisinde Japonların milli dini ve yaşam biçimi olan Şintoizm ile hem rekabet etmiş hem de sentezlenmiştir. Süregiden bu mücadele, bilhassa Japonya'nın politik manzarasını belirlemiştir. Politik yaklaşımlar bakımından farklı içeriklere sahip Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm Japon siyasetinin tarihsel evrimine tesir etmiş ve bugüne etkiler bırakmıştır. Bir diğer taraftan, *chado* adı verilen çay sunma sanatı, *kabuki* adı verilen Japon geleneksel tiyatrosu ve de *bonsai*, *ikebana*, *kintsugi* ve saire gibi sanat dalları da süreç içerisinde siyasal etkilerle birlikte Japon toplumunun dününe ve bugününe tesir etmiştir.. Dışarıdan birçok akıma maruz kalan Japon kültür kodları, bütün bunları Japonluk ruhuyla yeniden tanımlayıp bir Japonluk potasında eritmesini bilmiştir (Meyer, 2019: 11-12).

Kavramsal çerçevede ise Japon toplumunun kültür kodları açısından '*amae*', '*kokoro*', '*giri*', '*on*', '*kaizen*' ve '*ninco*' gibi kavramlar belirleyici bir konsepttedir. *Kokoro*; kalp, zihin, ruh, düşünce ve his gibi faktörlerin bedenimizde ve ruhumuzda toplanmış olduğu merkez olarak telakki edilmektedir. Japon dilindeki *amae* kavramı ise, ana-baba gibi yakın birisinin sevgi ve hoşgörüsüne sığınmak, dayanmak, güvenmek duygusu; bir başkasına bağımlılık duyma eğilimidir. *Amae* kavramı, Japon ulusunun bireyciliği öteleyerek kolektif bilince varmasının yolunu açmıştır. Benzer bir içeriğe sahip olan *on* kavramı, yakın kişi ve akrabalara karşı bir borçluluk duygusuyla hareket edip kendini disiplinize etmeyi savunurken; *giri* kavramı ise tüm topluma karşı yüklenilmiş bir minnet ve borç duygusunu ifade etmektedir. Giri Kavramı, tüm toplumun iyiliğini ve stabilitesini önceleyen doktrinsel içeriğiyle Japon toplumunun politik kültür iskeletini inşa etmiştir. Gelişen süreçte, giri kavramı ile birlikte Japon siyasal yaşamının liberal bir yöne evrilmesi ekseninde bu kavramın tesirleri müşahade edilmiştir. Bir diğer taraftan, kişinin kendi özbenliğine karşı beslediği saygı ve onur

duygusu olarak ifade edilen *ninco* ise tüm zikredilen kavramların birleşme noktasıdır. Japon insanının, bu kavramsal düzlemdeki faktörler dahilinde mümeyyiz kültür kodlarını inşa ederek bunu siyasal yaşamına etkileriyle gelişimine uyarladığı savunulmaktadır (Özhan, 2018: 11-12).

17. yüzyıl ile birlikte başlayan ve feodalitenin hakim olduğu Edo dönemi, Japon toplumunun siyasal ve kültürel yapısını kökten sistematize etmiş ve bugünlere miras kalan birçok kültürel-genetik kodun oluşumunda öncü bir rol üstlenmiştir. Bu dönemde toplumun hiyerarşik bir yapıya sokularak dört sınıfa bölünmesi, ülkenin dış dünyadan tecrit edilmesi ve her bir sınıfın en ince ayrıntısına değin nasıl yaşaması gerektiğine dair kanunlar çıkarılması, Japon toplumunun ve siyasetinin militarist bir anlayışla disiplinize edilmesi noktasında önemli bir devredir. Bu dönemde güç kazanan samuray asker sınıfının, toplumda ayrıcalıklı bir yer kazanmasına mukabil olarak Zen Budizmi'nden etkilenecek inşa ettikleri 'Buşido' felsefesi de, her anlamda disiplinize edilen Japon toplumunun siyasal, ahlaki ve etik normlarını etkileyerek bugünlere değin süren kültür kodlarının oluşumunda önemli bir faktör olmuştur. Bu devrede 'onur' duygusu çerçevesinde Japon asker ve politik sınıfının intiharları da siyasal etkileri bakımından önemlidir. Bu devrede uygulanan politikalar, Japonya'nın geçmiş ve aktüel siyasal yaşamında bir nirengi noktasıdır (Gordon, 2003: 21-25).

1868 yılında sona eren Edo dönemi ve derebeylik anlayışı sonrası, yeniden güç kazanan ve kutsallık atfedilen imparatorluk etrafında toparlanan Japon toplumu, hızlıca bazı savaşırlara dahil olmuş ve imparatorluk kurumunun emirleri, tüm Japon toplumunu belirli hedefler dairesinde tutmuştur (Meyer, 2022: 162). Japon modernleşmesi, 'Güneş'in Oğlu' olarak görülen kutsal imparatorun emirlerinden kopmayıp yeni dünya düzenine adapte olmayı önceleyen bir süreci kapsamaktadır. Bu dönemde yapılmış 1892 Meiji Anayasası, İmparatorluk kurumuna Şintoizm temelli tarihi haklarını iade etmesi bakımından önemlidir. Tüm otoritenin imparatorluk kurumunda toplandığı bu anayasal-siyasal düzenin, 1947 Anayasası ile değıştiğı görülecektir. Öte yandan, İkinci Dünya Savaşı devresinde ve savaş sonrası yenilgiden toparlanışa giden süreçte 'Japon Mucizesi' kavramı bağlamında ortaya çıkan Japon mücadeleci mantalitesinin köklerini, Japonya'nın tarihi macerasında ortaya çıkmış kültür kodları çerçevesinde değlendirmek makul bir metot olacaktır. Yine buradan

hareketle Japonya'nın ekonomik, siyasal, sosyolojik ve kültürel durumunu aktüalite açısından ele almak mümkün olacaktır.

Japon kültürü bağlamında mühim tesirler bırakan Şintoizm temelli imparatorluk anlayışı, Çin etkisi ile ülkeye giren siyasal, düşünsel, inançsal ve sanatsal akımlar ile Edo dönemi ekseninde toplumun katı kurallar ile sınıfsal bir yapıya büründürülmesi ve disiplinize edilmesi, Japon kültür kodlarını ve bu ekseninde Japon siyasal mirasını önemli oranda belirlemiştir.

Zikredilen faktörler çerçevesinde, bu çalışmada siyasal, tarihsel, inançsal, toplumsal, sanatsal ve coğrafi etkenler ile oluşmuş Japon kültür kodlarına ve bunların bilhassa politik mirasa etkilerine dair analizlere yer verilecektir.

#### **a. Çalışmanın Arka Planı**

Bir toplumda, o toplumun mensuplarının müşterek olarak paylaştığı değerler vardır. Bu değerlerin oluşumunda tarih, din, mitoloji, sanat, siyaset, ekonomi ve sosyoloji gibi faktörler başat bir konum teşkil ederler. Bu faktörler dahilinde ortaya çıkan kültür kodları, toplumun tüm üyelerinin paylaştığı ortak kültürler ve değerler silsilesini kapsar. Toplumun tüm mensuplarını ilgilendiren bu aidiyet şemsiyesi, toplumun tüm değerlerinin sıkıca birbirine bağlı olduğu bir mekanizmayı ifade eder. Bu mekanizma, nihayetinde bazı kültür kodları ortaya çıkartarak süreç içerisinde kolektif bir bilincin oluşmasına katkı sağlar ve bu da bir toplumun siyasal mirasını etkiler.

Dünya tarihi, kültür kodları anlamında devasa bir hazineye ev sahipliği yapmaktadır. Tarihin her döneminde kültür kodları, dünyanın gidişatını belirleyen esas unsurlardan birisi olmuştur. Bu minvalde birçok gelişme, değerlendirme, analiz ve tartışma yaşanmıştır. Modern dönemlerde ise, bilhassa Rönesans ve Reform hareketlerinin temel etken olduğu, 18. yüzyıl Avrupa Aydınlanma döneminde kültür olgusunun içeriği tanımlanmış ve bunun kültür kodları boyutlarıyla devlet, siyaset, hukuk, toplum ve tarih gibi hususlarla örüntülü olduğu belirtilmiştir (Oğuz, 2011: 126).

Modern çağ ile birlikte, insan hareketliliğinin artması ve kültürler arası etkileşim trendinin yükselmesine paralel olarak, kültür kodları bağlamında ortaya çıkan tartışmalar ve tanımlamalar noktasındaki çalışmalarda yüksek bir ivme kaydedilmiştir. Bilhassa modern devlet kurumsallaşmasının daha da yerleştiği 19. yüzyıl ile beraber birçok devlet dünya siyasi arenasına çıkmış ve kültür kodları anlamında boy göstermiştir. Buradan hareketle ortaya çıkan siyasal kültür tartışmaları, toplumların kollektif bir bilince ulaşma serüvenlerine eklemlenmiş ve yepyeni siyasal miraslar ve tartışmalar zuhur etmiştir. Zikredilen bu faktörlerin merkezindeki devletlerden biri de Japonya'dır.

Japonya, uzunca bir süre dış dünyaya kapalı kaldıktan sonra 1868 yılında İmparator Meiji'nin başlatmış olduğu Restorasyon dönemi ile birlikte modern devlet kurumsallaşmasını başlatmış ve siyasal, askeri, kültürel ve ekonomik açıdan dünya arenasında yer edinmeye başlamıştır (Kissinger, 2014: 205-206). Bununla birlikte, modern düşünürler bu yeni güç olarak sahneye çıkan Japonya'nın kültür kodları bağlamında bir keşif içerisine girmişlerdir.

Japonya'nın çok hızlı ve ivmeli bir şekilde Batı dünyasına ayak uydurarak endüstrileşmesi ve birçok önemli savaşı kazanarak mega bir güç olduğunu deklare etmesine paralel olarak ilerleyen süreçte; bu duruma yol açan muharrik faktörlerin ne olduğuna dair arka plan çalışmaları yapılmış ve burada politik miras başta olmak üzere tarih, din, mitoloji, sosyoloji ve feodal dönem uygulamaları bağlamında Japon kültürel kodlarına dair etütler önem arz etmiştir.

## **b. Çalışmanın problem Cümlesi**

'Kültür kodları' kavramı, uluslararası literatürde son dönemde üzerine daha fazla yoğunlaşılan bir konu olmakla birlikte, devletler arenasını ve geleceğin dünyasını okuyabilmemiz açısından kilit bir noktadadır. Japonya da, barındırdığı siyasal miras doğrultusunda tarih, bugün ve gelecek açısından önemli bir ülkedir. Tezin temel argümanı, Japon toplumunun kültür kodlarının oluşumuna etki eden unsurların siyasal miras açısından neler olduğuna ilişkin problemi bulmaya yöneliktir. Bu çalışma, siyasal miras bağlamında Japonya'nın dününü ve bugünkü yapısını daha sağlıklı analiz etmemize ve yine Japonya'nın, geleceğin dünyasındaki muhtemel konuşlanışını tahlil

etmemize olanak sağlayacaktır. Bu yönüyle, literatürde önemli bir eksikliğin bu çalışma ile giderilmesi hedeflenmiş ve Japon toplumunun kültür kodlarını oluşturan unsurlar; arşiv taraması ve araştırma okumaları üzerinden analizler ile temellendirilmeye çalışılmıştır.

#### **c. Çalışmanın Soruları**

1. Teorik bağlamda ‘kültür kodları’ ve bu eksenindeki tartışmalar nelerdir ?
2. Japonya’nın kültür kodları ve bunları oluşturan etmenler nelerdir?
3. Japon kültür kodlarının politik miras bağlamındaki yansımaları nelerdir?

#### **d. Çalışmanın Amaçları**

Bu araştırma aşağıdaki noktalara ulaşmayı amaçlamaktadır:

1. Japonya’nın kültür kodlarının oluşumundaki etkenleri belirlemek,
2. Kültür kodlarının günümüz Japonya siyasetini belirlemedeki etkisini öğrenmek,
3. Kültür kodları bağlamında mevcut faktörlerin etkililiğinin zamanla azalıp azalmadığının tespit edilmesini sağlamaktır.

#### **e. Çalışmanın Önemi**

Bu çalışmanın önemi; Japon siyasal ve toplumsal mantalitesinin, kültür kodları ve politik miras bağlamında hangi faktörlerle ve nasıl şekillendiğini analiz ederek; bunun Japonya’nın toplumsal, ekonomik, politik ve sosyal yaşamına etkilerinin anlamlandırılmasını ve sınıflandırılmasını sağlamaktır.

#### **f. Çalışmanın Kapsamı**

Bu çalışmamda, kültür kodlarını oluşturan tüm unsurlardan ziyade, bunlardan Japon toplumunun politik yaşamına ve tarihi serüvenine birincil derecede etki eden faktörleri ele aldım. Japonya, tarihi bağlamda birçok dönem yaşamış bir yapıdadır. Bunlardan sadece birkaçını ele alarak, konunun daha spesifik öğeler üzerinden anlatılmasını amaçladım. Öte yandan politik miras, din-mitoloji, coğrafya, iklim, sanat, devlet yapılanması ve toplumsal yaşam bağlamında yine özellikle hususları göz

önünde bulundurdum. Çalışma, temel olarak Japonya'nın politik ve düşünsel mirasını baz alan bir perspektifle, Japonya'nın kuruluş aşamasındaki mitolojik-dinsel öğelerin kısa anlatımından yola çıkarak bilhassa Edo dönemi ve Meiji Restorasyonu'ndan günümüze değin olan siyasal süreci kapsamaktadır.

Çalışmada belli başlı bazı değişkenlerin ele alınması tezin kapsamını kontrol etmek amacına yöneliktir. Bu sınırlandırmaların ana gerekçesi, çalışmanın ancak zaman ve mekân sınırlandırması yapılarak gerçekleştirilebileceği gerçeğine dayanmaktadır.

#### **g. Çalışmanın Metodolojisi**

Bu çalışmada, insan ve toplum davranışlarının psikolojik, sosyolojik ve antropolojik açıdan gözlem ve doküman tahliline dayanan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Zikredilen faktörler, olayların ve olguların realist bir çerçevede, bütüncül bir metot ile tetkik edilmesine yönelik bir süreci içerir. Dolayısıyla bu araştırmanın konsepti; literatür taraması yapmak, ortaya çıkan verileri analiz etmek ve yapılan çalışmaları derinlemesine inceleyerek tümdengelim yöntemiyle sonuca varmak üzerine bina edilmiştir.

Bu çalışmanın, optimal verimi sağlaması ve ideal çıktıları sunması için tüm uygun araştırma araçları kullanılarak bir veri havuzu oluşturuldu. Ulusal ve uluslararası birçok kaynağın kullanıldığı çalışmada ortaya çıkan veri havuzundan, bu çalışmanın doğru aktarılması için bilgiler titizlikle rafine edilerek kullanıldı.

#### **h. Çalışmanın Organizasyonu**

Bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmanın birinci bölümünde; kültür kavramının tanımına, kültür kodlarının teorik alt yapısına ve kültür kodlarının oluşumuna etki eden coğrafi, siyasi ve dini argümanlara yer verilmiştir. Burada amaç, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturarak konuya dair ön bir bilgi sağlamaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Japonya'nın kültür kodlarının oluşumunda etkili olan faktörlere odaklanılmıştır. Burada başat unsur siyasal miras olmak üzere; tarih,

din, mitoloji, coğrafya, iklim, sanat ve bazı kavramlar temelinde Japonya'nın kültür kodlarını inşa eden etmenler analiz edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise tarih, ekonomi, politika ve popüler kültür bağlamında Japon kültür kodlarının yansımaları değerlendirilmiştir.



## 1. TANIMSAL İFADELER

### 1.1. Kültür Nedir?

Kültür, belirli bir insanın veya toplumun fikirleri, gelenekleri ve sosyal davranışlarıdır (Gezon ve Kottak, 2020: 18). Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre, ‘‘ Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin’’ olarak ifade edilmektedir (TDK, Türkçe Sözlük, 1988: 947) Oxford İngilizce Sözlüğü ise, kültürü "belirli bir zamanda belirli bir grup insanın yaşam biçimi, özellikle genel gelenek ve inançları" olarak tanımlar (Baran, 2022: 100).

"Kültür" kelimesi Fransızca bir terim olmakla birlikte etimolojik olarak Latince "colere" kelimesinden türemiştir. Bu, toprağa yönelmek ve büyümek ya da ekip biçmek ve beslemek anlamına gelir. Kültür, ilk kez klasik antik çağda Romalı hatip Cicero tarafından kullanılan bir terime dayanan çağdaş bir mefhum olmakla birlikte; bugünkü anlamıyla Avrupa'da ilk kez 18. ve 19. yüzyıllarda, tarım veya bahçecilikte olduğu gibi bir ekim veya iyileştirme sürecini ifade etmek için ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda, bu terim öncelikle bireyin özellikle eğitim yoluyla iyileştirilmesi veya daha sonra da ulusal özlemlerin veya ideallerin gerçekleştirilmesi anlamına gelecek şekilde geliştirildi. 19. yüzyılın ortalarında bazı bilim adamları kültür terimini evrensel insan kapasitesini ifade etmek için kullandılar (Güven, 2019: 43).

Heriot, kültürü ‘‘Bireyin, bildiklerini unuttuktan sonra aklında kalan şeydir’’ şeklinde tanımlamıştır. ‘‘Kültür sözcüğü dört anlamda kullanılmaktadır: Bilim alanında uygarlık; beşeri alanda eğitim sürecinin ürünü; estetik alanda güzel sanatlar ve maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda üreme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirme’’ (Göçer, 2012: 50).

Kültürler, öğrenme vasıtasıyla nakledilen ve bu unsurların etki alanı içindeki yapıları yönlendiren ve şekillendiren örf ve adetlerdir. Kültürel gelenekler, biyolojik kalıt vasıtasıyla değil, öğrenme ve öğretme süreçleri ile yayılmaktadırlar. Her toplumun kültürel bazda farklı gelenek ve görenekleri vardır. Bunların ortaya çıkmasında tarih, coğrafya, iklim, din, sosyoloji ve psikolojinin etkisi yadsınamaz bir

gerçektir. Dünyanın bir bölgesinde normal karşılanan bir gelenek veya tavır, başka bir bölgede anormal görülüp taacüb ile karşılanabilmektedir (Aman, 2012: 137).

Daha çocuk yaştan itibaren insanların, kültürel gelenekleri içselleştirebilmesinin sebebi, her insanın içerisinde yatan öğrenme yeteneğinden ileri gelmektedir. Hayvanlar tecrübe ile öğrenirken; insanlar, sözlü veya sözsüz iletişim vasıtaları ile öğrenmektedir. Bu açıdan, kültürel aktarımın en önemli aparatlarının başında dil ve semboller gelmektedir (Özlem, 2010: 171). İnsanların iyi bir gözlem yapması, dilsel iletişime maruz kalması ve semboller ve beden dili ile öğrenme sürecine dahil edilmesi, onun kültürlenmesinin yolunu açar. Dolayısıyla, bu minvalde önemli bir kavram olarak karşımıza çıkan ‘kültürlenme’, daha küçük yaştan itibaren insanların, bağlı bulundukları toplum içerisinde büyümeleri ve yetişmeleriyle kazandıkları niteliklere eşgüdüm bir şekilde ilerleyen öğrenme prosesidir (Aman, 2012: 139).

Kültürün en önemli aktarım unsurlarından biri dildir. Dil, bütün kültürel öğeleri nesilden nesile aktarabilme noktasında bir köprü görevi görmesine paralel olarak sosyal kimliğin inşa sürecinde de önemli faydalar sağlamaktadır. Dil ve kültür ilişkisinin, evrimsel gelişime önem verdiği savunulmaktadır. Bu bağlamda, evrimci antropolog Robin Dunbar; dilin, ilk insanların sosyal ilişkilerinde kullanılmaya başlandıkça evrimleştiğini ve bunun da kültür unsurlarının evrimine katkı sunduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, artık belirli bir topluluğun belirli konuşma normları dizisi olarak anlaşılan diller, aynı zamanda onları konuşan topluluğun daha geniş kültürünün de bir parçası olmuştur. İnsanlar dil faktörünü, diğer insanlardan onları ayıran farklılıkları göstermek ve kültürel anlamdaki ayrımları tanımlamak için kullanmışlardır. Dolayısıyla dil, kültürel anlamda tanıtıcı bir etiket statüsündedir (Kerimoğlu, 2016: 71).

Bir diğer yönden kültür, antropolojinin de önemli bir çalışma alanıdır. Kültürel çalışmalar vasıtasıyla insan hareketliliğinin sinerjisini ve data havuzunu çıkarmak mümkündür. İnsan bilimleri açısından kültür, toplumları tanımlamaya yarar çok boyutlu ve efektif bir laboratuvardır. Kültürel çalışmalar vasıtasıyla antropolojik ilerlemeler kaydedebilme, diğer sosyal bilimleri anlamlandırabilmek açısından bir

maniveladır. Antropoloji, belirli bir derecede kıyaslamalı, kültürler arası bakış açısına dayanan geniş bir tablo çizmektedir (Gezon ve Kottak, 2020: 2-5).

## **1.2. Kültür Kodları Nedir?**

Kültür kodları, bir toplumun ve ülkenin özbenliğini ve kimliğini oluşturan en önemli unsur olmasının yanı sıra, o ülke ve toplumun tarihinin analiz edilmesi ve gelecek projeksiyonun gerçekleştirilmesi açısından da kritik bir kavramdır (Oğuz, 2011: 128). Kültür kodları, tarihi süreç içerisinde birçok parametre ile eklemlenerek gelişir ve bu kültür kodları, bir toplumun davranışlarını, siyasetini, yaşamını ve dünyaya bakış açısını belirler. Toplum hem maddi hem de manevi etkenlerden müteşekkil bir mozaiktir. Kültür kodları ekseninde kaygılar, yaşanmışlıklar, algılar ile paralel bir boyutta ilerleyen toplumsal hafıza, bir kültür kodu havzası oluşturmakta ve toplumun tüm değerleri bu noktada birleşmektedir. Bu yönüyle, oluşan kolektif hafıza, toplumların başat bir tanıtıcı ögesi olmakla birlikte tarihi dönemlerin her birinde kendisine bir şeyler katarak ilerler. İhtimai hayattan siyasal hayata değin birçok noktayı etkileyen kültür kodları, bu yönüyle toplumlar açısından tanıtıcı bir hüviyet ve etikettir (Saraç, 2019: 163).

Toplumlara ve devletlere kültür kodlarıyla değerlendirmek rasyonel ve makul bir metodolojidir. Zira, bir toplumun ekonomisinden siyasetine, dini faktörlerinden tarihine değin geniş bir yelpazede kültür kodları en önemli tanıtıcı ve belirleyici unsurdur. Kültür kodları, uzun bir tarihi tecrübe içerisinde oluşmakta ve içerisinde birçok faktörü barındırmaktadır. Din, etnik yapı, coğrafya, toplumsal psikoloji, sosyoloji, iklim, sanat, mitoloji, halk inançları ile eşgüdüm şeklinde değerlendirilebilecek toplumsal sevinç ve hüznün anlayışı, kültür kodlarının oluşumunda başat aktörlerdir (Saraç, 2019: 164).

Doğan Özlem, Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi adlı eserinde, kültür kodlarını, “Karşı tarafa sunulmak istenen iletinin işaret haline dönüşmesinde kullanılan semboller ve bu semboller arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar” olarak ifade etmiştir. Kültür kodları, bir iletişim vasıtası olmakla birlikte, bir kültürü diğer kültürlerden ayıran bir etmendir. Kültür kodları, toplumlar bazında ekonomik, siyasal ve sosyal ilişkilerde ortaya çıkmakla beraber uzun bir tarihi sürecin de yansımalarıdır.

Dolayısıyla kültür kodları, bir toplumun tam manasıyla kimliğidir. Bir toplumu ve devleti anlamanın yolu, bu toplumun kültürel kod ve referanslarına başvurmakla mümkün hale gelmektedir. Kültür kodları, bu bağlamda toplumları tanımak açısından bir harita işlevindedirler (Özlem, 2019: 111).

Rapaille ise, Kültür Kodu adlı eserinde, kültür kodu kavramını, ‘‘Toplumun; sevinç, keder, yiyecek, giyinme ve benzeri birçok şeye, sahip olduğu kültürü aracılığıyla yüklediği bilinçsiz manalar’’ olarak ifade etmektedir. Bu itibarla, içerisinde birçok farklı boyut ve faktör barındıran kültür kodları, sahip olduğu çeşitlilikle toplumdan topluma farklılık göstermektedir.. Kültür kodları, toplumların maddi ve manevi tüm olaylara kendilerince vermiş oldukları değerlerdir. Toplumu oluşturan bireylerin, bir toplum içerisinde meydana gelen sevinç ve keder durumlarına verdikleri ve yükledikleri anlamlar çerçevesinde kültür kodu; aile ve toplum ilişkilerine paralel olarak ekonomik, sosyolojik, siyasal ve toplumsal tüm süreçlerle ilintili bir kavramdır (Yüksel ve Esmer, 2018: 78).

Esasen, kültür kodları kavramı daha çok ticari saikler çerçevesinde pazarlama yapmak amacıyla ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu kavramı geliştiren ve akademi dünyasına sokan kişi olan Clotaire Rapaille, kişinin daha doğumundan itibaren kültür kodları şemsiyesine girdiğini ve kültür kodlarının, onun tüm yaşamının ayrılmaz bir parçası olduğunu savunmuştur. Rapaille, insanların yetişmiş olduğu kültürel ortam çerçevesinde nesnelere veya olaylara yükledikleri bilinçli veya bilinçsiz anlamlar olarak tanımladığı kültür kodları kavramını, pazarlama stratejilerinde vazgeçilemez bir husus olarak ifade etmiştir (Erol, 2020: 154).

Kültür kodları kavramı ile ilintili teorik tartışmalar bağlamında Sosyal İnşacılık ve Realizm hususunda değerlendirmeler yapılmaktadır. Verili hiçbir durumu kabul etmeyen ve ontolojik ekseninde tartışmalar yürüten Sosyal İnşacılığın kurucusu Alexander Wendt; devletlerin, sahip oldukları mevkilerini birçok faktörün yardımıyla ve özellikle de kültürel unsurların dönüşümü ile inşa ettiklerini savunmaktadır. Sosyal ve siyasal düzlemde olgunlaşan devlet yapılanmaları bağlamında kültür kodlarının da bu inşa sürecinde başat bir role sahip olduğu değerlendirilmektedir (Gözen, 2016: 325-327).

Bir diğerk teorik yaklaşım olarak Realizm ise uluslararası sistemde en önemli aktör olarak devletleri görmesine mukabil olarak, devletlerin politikalarının oluşma sürecine ve bu politikaları uygulayan aktörlere mercek tutmaktadır. Thucydides, Hans Morgenthau ve Machiavelli gibi düşünürlerin görüşleri ekseninde teorik altyapısını deklare eden realizm, devletlerin ve yöneticilerin zihniyetine odaklanırken, bu zihniyeti oluşturan faktörlere de odaklanmaktadır. İşte burada devletler ve yöneticiler bağlamında kültür kodlarının önemi gündeme gelmektedir. Her devletin sahip olduğu farklı kültür kodları, bu devletlerin uluslararası arenadaki biçimlenimlerini belirlemektedir. Meydana gelen bu biçimlenim, kültür kodları dairesinde ulusal ve küresel manzaralara tesir etmektedir (Gözen, 2016: 160-167).

Kültür kodları zaman içerisinde farklı boyutlara evrilebilmektedir. Bir toplumun hafızasında önemli bir yer tutan kodlar, tarihin konjonktürel safhalarında farklı anlamlar kazanabilmekte veya önem derecesini değiştirebilmektedir. Bu durumun sebebi, toplumların dinamik yapısından kaynaklanan değişim ve dönüşüm olgusudur. Bu değişim ve dönüşüm olgusu, özellikle küreselleşme ile birlikte kendisini daha çok göstermekle beraber, toplumların hayatında daha etkili bir konuma yükselmiştir. Tarihi süreçler içerisinde, toplumların yaşadıkları olaylar neticesinde geliştirdikleri toplumsal psikoloji, kültür kodlarının konjonktürel önemini belirleyen bir diğerk husustur. Savaşlar, doğal felaketler, büyük sosyal değişimler ve krizler bağlamında toplumsal psikoloji ve hafıza, kültür kodlarına değişken öncelikler verebilmektedir (Yüksel ve Esmer, 2018: 75-78).

Öte yandan, modern dönem açısından kültür kodları bağlamında ele alınması gereken konulardan biri de popüler kültür olgusudur. Batı dünyasının merkez aktörü olarak addedilen Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) üretilip tüm dünyaya ihraç edilen popüler kültür unsurları, binlerce yıla varan bir mirasın temsilcisi konumundaki kültür kodlarını bir değişim ve dönüşüme tabi tutabilme potansiyeli bakımından kritiktir. Popüler kültürün, süreç içerisinde diğerk tüm kültürleri kendi potasında eritmesi ve bunları tekdüze bir forma sokması ihtimali ve sorunsalı, ciddi bir şekilde ele alınmaktadır (Coşgun, 2012: 840-841).

Bir diğerk taraftan kültür kodları, tüm sosyal bilimler disiplinleri temelinde derinlikli çalışmalar yapmaya yarayan bir laboratuvar ve deney sahası olma vazifesini

sürdürmektedir. Antropoloji, psikoloji, etnografya, arkeoloji, linguistik ve tarih bilimleri açısından kültür kodları, disiplinler arası bir network sağlamaya yarayan kullanışlı bir alettir. Zikredilen disiplinleri anlamlandırabilmek ve analiz etmek noktasında kültür kodları, önemli bir yardımcı statüsündedir (Gezon ve Kottak, 2020: 2).

### **1.3. Politik Kültür - Kültür Kodları İlişkisi**

Kültür, biyolojik kalıt vasıtasıyla değil de öğrenme vasıtasıyla nesilden nesile aktarılan bir olgudur. Bu öğrenmenin ve aktarmanın aşamalarından biri de insanoğlunun en temel uğraş alanlarından biri olan politikadır. İnsan toplulukları uluslaşma evresine geçtikten sonra en pozitif özelliklerini toplayarak ve bunları bir kültür havuzunda muhafaza ederek nesilden nesile aktarılmaya hazır kültür kodları oluştururlar. Bu kültür kodlarının içerisinde politik öğeler önemli bir yer tutar. Bu öğeler, uzun yıllar boyunca toplum sathında oluşan değerler, normlar ve inançlar bağlamında temayüz edip ‘politik kültür’ kavramını oluştururlar (Heywood, 2013: 224).

‘Politik kültür’ kavramı ilk defa Gabriel A. Almond ve Sidney Verba’nın Meksika, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İtalya, İngiltere ve Almanya’yı ele aldıkları ‘The Civic Culture’ adlı eserle literatüre yerleşmiştir. Bu kavramla birlikte dönemin egemen Batı anlayışı, kendi penceresinden yaptığı analiz çerçevesi ile kendi bünyelerinde yaşayan insanların inançsal, değersel ve normatif olarak yönelimlerinin belirli bir politik kültür oluşturduğunu ileri sürerek bu kavramı inşa etmişlerdir. Dolayısıyla politik kültür, belirli bir toplumda, uzun zaman boyunca yerleşmiş olan değer ve inanç yargılarının politik alanda enstrümantalize edilmesi şeklinde tanımlanmıştır (Çalışkan, 2016: 24).

Politik kültür kavramı, 1950’lerde ve 1960’larda ortaya çıkmasına karşılık daha çok Komünizm’in yıkıldığı 1990’lar sonrasında işlevsel bir moda girmiştir. Bu kavram, süreç içerisinde Komünizm tecrübesinden sıyrılmış Doğu Avrupa ülkelerinin demokratikleşme adımlarında kullanılmış ve toplumlar bu kavram temelinde sistematize edilmeye çalışılmıştır (Heywood, 2013: 224).

Politik kültür kavramı, hem onu oluşturan cenahın mantalitesi hem de ortaya çıkış hikayesi bağlamında daha spesifik, tarafgir ve dar bakışlı bir konseptte kalmıştır. Bu yönüyle kültür kodlarının geniş soluklu kapsayıcılığına erişemeyen politik kültür kavramı, kültür kodlarının aksine nötr olamamıştır. Bu açıdan, politik kültür kavramının daha dar ve dehumanist perspektifinden ziyade kültür kodları, skalasını ve analiz seviyesini daha geniş tutan bir yapıda olmuştur. Kültür kodları esasen politik kültür kavramı ile bazı benzer özellikler taşımaktadır. İki kavramın da uzun tarihi serüvenlere mukabil ortaya çıkmış olması ve dayandırıldıkları rezervler, bu iki kavramın benzerliklerle dolu mukayesesine imkan tanımıştır. Fakat her yönüyle kültür kodlarının daha geniş bakışlı ve kapsayıcı olması, politik kültür kavramının yukarıdan-aşağıya çerçevesindeki dar bakış açısının önüne geçmiştir. Bir diğer husus da kültür kodları kavramı ile ulusların kendilerini dayandırdıkları eskatolojik ve historik noktaların çeşitliliğidir. Bu doğrultuda, politik kültür kavramının bu çeşitlilik arz eden analiz seviyesine ulaşamadığı görülmektedir (Erol, 2020: 153).

#### **1.4. Kolektif Bilinç ve İbn-i Haldun**

Bilhassa modern dönemin başlangıcı olarak addedilen Rönesans ile birlikte tüm dünyada ulus devletlerin yaygınlık kazanmasıyla ulus devletler bazında onları oluşturan halk kitlelerinin bir bütünlük içerisinde olması ve ortak aidiyetler etrafında kenetlenmesi daha elzem bir hal almıştır. Bu süreçte, maksimize olan küresel ve yerel krizler bağlamında halk kitlelerinin birlik ve bütünlüğü daha önemli hale gelirken; devletlerin taşıyıcı kolonlarını daha da tahkim etme ihtiyacı hasıl olmuştur. Böylece, yaşanan kötü durumlarda ve kriz hallerinde, toplumların en iyi kültürel ve tarihsel özelliklerini bir arkeolog gibi gün yüzüne çıkarma mantaliteleri doğmuştur. En pozitif kültürel özelliklerin meydana çıkarılma ihtiyacı, bir kültür kodu şemsiyesi oluşturmuş ve böylece kolektif bilincin oluşumunda önemli mesafeler alınmıştır (Akıncı, 2012: 62-66).

Sosyolojinin kurucusu olarak addedilen ve yaptığı sosyolojik saptamalarla bugün dahi etkisini güçlü bir şekilde sürdüren İbni Haldun, Mukaddime isimli eserinde kolektif bilincin nasıl zuhur ettiğine dair derinlikli saptamalar yapmıştır. Toplumların durağan bir yapıdan faal bir yapıya geçmesini ‘*asabiyet*’ kavramı ile izah eden İbni Haldun, bu minvalde muharrik tesirlerde bulunan bu kavramı ‘*nesep*’ ve ‘*sebepe*’

asabiyeti olarak kategorize etmiştir. Nesep asabiyeti, ortak bir soya sahip olma ve kandaşlık üzerinden telakki edilirken; sebep asabiyeti ise içtimai hayatta politika, din, ve ideolojiler üzerinden yorumlanmıştır (İbni Haldun, 2022: 107-115).

Nesep asabiyeti kavramı daha çok bedevilerde vuku bulmuşken, sebep asabiyeti ise daha çok medeniler olarak tasnif edilen kentli sınıf arasında ortaya çıkmıştır. İbni Haldun'un, asabiyet kavramı temelli bu sosyolojik çözümlemeleri Batı dünyasını da birçok yönden etkilemiştir. Batı tipi sosyal ve siyasal oluşumlar ekseninde asabiyet kavramı; ekip ruhu, partizanlık, kamuoyu, parti, kolektif bilinç, grup dayanışması ve sosyal dayanışma kavramları üzerinden realize olmuştur. Toplamlar bu kodlar üzerinden aktif bir tutum izlemiş ve harekete geçmişlerdir (Erol, 2020: 154-155).

Bunların neticesinde, kolektif bilincin oluşmasına paralel ilerleyen toplumsallaşma süreci, kişinin bağılı bulunduğu grubun, yapıların ve ulusun ortak norm ve değerlerini benimseyerek bir etkileşim sürecinde olmasını ve böylece toplumsal devamlılığa katkı sunmasını ifade etmektedir. İbni Haldun'un sosyolojik çözümlemeleri ekseninde Batı dünyasını da etkileyen kolektif bilinç kavramı, toplumsal yapının kültür kodları ekseninde sistematize olmasına ve konumlanmasına katkı sağlamıştır (Coştu, 2009: 118-121).

Toplumsallaşma, genel olarak, bireyin içinde yer aldığı grubunun normlarını, değerlerini, tutumlarını ve karakteristik dilini edinmesi yönündeki etkileşim sürecine gönderme yapmaktadır. Bu kültürel öğelerin kazanılması sırasında, bireysel kişilik oluşmakta ve şekillenmektedir. Buna göre, toplumsallaşma kavramının sosyal hayatın iki önemli problemini içerdiği söylenmektedir; toplumsal devamlılık problemi ve bireysel gelişim problemi. Bu problemler, toplumsallaşma konusunun, pek çok sosyal bilim tarafından önemli-temel bir süreç olarak kabul edilmesini sağlamıştır (Coştu, 2009: 118-121).

### **1.5. Kültür Kodlarının Oluşumundaki Faktörler**

Kültür kodlarının oluşumunda birçok farklı faktör ve bileşen söz konusudur. Devletler ve toplamlar, ait oldukları kültürel kodlar şemsiyesi bağlamında çeşitli

mümeyyiz vasıflara sahiptirler. Toplumlari bir arada tutan ve onu diğet toplumlardan ayıran birçok etken söz konusudur. Din, dil, ırk, etnisite, semboller, ulusal değlerler vb. gibi unsurlar, bir toplumun toplumsal moral ve motivasyonu bağlamında özel anlamlara sahip olmaktadır (Özlem, 2010: 170-171). Her devlet, bünyesindeki toplumu konsolide etmek ve kendi varlığını sürdürmek için bazı hususi sembollere ve değlere ihtiyaç duymaktadır. Bunlar, toplumsal bütünlüğü sağlayarak insan kitlesinin, bağlı bulunduğu devlete ve topluma bağlılığını arttırmaktadır. Toplamların biçimlenmesini ve toplum bilinci içerisinde hareket etmesini sağlayacak çeşitli etmenlerin ve pozitif deneyimlerin dayanak noktası, kültür kodlarıdır. Kültür kodlarının oluşumunda siyasal, tarihsel, coğrafi, sosyal, dini, mitolojik, sanatsal ve askeri hususlar irdelenmektedir. Bunların içerisinde, belirleyici ve dominant unsurlar olarak tarih, coğrafya, iklim ile din ve mitoloji sıralanmaktadır (Saraç, 2019: 164-165). Bu ekseninde, bu bölüm içerisinde kültür kodlarının oluşumundaki faktörler ele alınacaktır.

#### **1.5.1. Kültür Kodları - Din ve Mitoloji İlişkisi**

Din kelimesi Latince religare-“bağlamak, toplamak, bir araya getirmek kelimesinden türemiştir. Genel manasıyla din, doğaüstü varlık ve güçlere ilişkin inanış ve ritüellerdir. Mitoloji ise (mythos), Yunanca’da söz, öykü anlamına gelmektedir. Mitoslar, ilkel insan topluluklarının evreni, dünyayı ve doğa hadiselerini kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri hayatın ve evrenin çeşitli görüntülerini; toplumsal kültürel-genetik kodlar ve iklim-coğrafya bağlamında yorumlamaları ile oluşmuş algılamalar ve öykülerdir. Din ve mitoloji olgusu, hemen hemen bugüne kadar yaşamış tüm toplumların kaderine tesir etmesi bakımından dünya tarihi ve kültür kodları bakımından belirleyici bir olgudur. Din ve kültür, tarih boyunca organik bir bağ ile bağlı olmuş ve bu iki kavramın ilişkisi, toplumların kendilerine ait değeryargıları ve kültür kodları oluşturması zemininde bir katalizör görevi üstlenmiştir (Gezon ve Kottak, 2020: 170-171).

Din olgusu bakımından Aydınlanma Çağı sonrası modern düşünürlerin farklı görüşleri olmuştur. L. Feuerbach (1804-1872) için din, insanın gerçekleştirmeye güç yetiremediği arzu ve isteklerinin ürettiği beşeri bir kurmaca iken, F. Nietzsche (1844-1900), dinin ahlakî davranışı desteklemek üzere üretildiğini; ahlakî davranışın da

güçlü şahısların iktidar isteğini bastırmayı amaçladığını savunmuştur. S. Freud (1856-1939), dinin insanlarca kontrol edilemeyen bir dünya karşısında ortaya çıkan nevrotik bir çaresizlik duygusunun ürünü olduğunu müdafaa ederken; E. Durkheim (1858-1917) için ise din, toplumun bireylerin itaatine duyduğu ihtiyaçtan doğmuştur (Usta, 2018: 75-77).

Dinler, tarih boyunca toplumlar için, yaptıkları fiillere bir meşruiyet aracı olarak kullanılmış ve bir toplumun tarih macerasında din olgusu her zaman için sürükleyici bir vazife üstlenmiştir. Bilhassa devletler, din olgusunu kendi halklarını konsolide etmek ve meşruiyet sağlamak için enstrümantalize etmişlerdir. Örneğin Orta Çağ'da Haçlı Seferleri sırasında devasa bir insan kitlesi, dini saikler ve motivasyon ile devletlerin güç maksimizasyonu ve yayılma projeksiyonları dahilinde konsolide edilmiş ve belli hedefleri almak için yönlendirilmiştir (Şimşir, 2018: 96-97). Öte yandan, bazı dinler de yine toplumsal bütünlük ve ittifakın sağlanması noktasında etkili olmuştur. Örneğin Çin ve Hindistan vasıtasıyla Asya bölgesine yayılan ve tüm dünyanın aşına olduğu Budizm ve Konfüçyanizm dinleri, uyumlu olmayı ve itaat etmeyi teşvik etmeleriyle birlikte toplum ve yönetim erki arasında bir balans sistematığı oluşturabilme potansiyelleri bakımından etkili olmuşlardır (Kapıcıoğlu, 2019: 35-40).

Din ve mitoloji, her zaman için sosyal bilimlerin önemli bir araştırma konusu olmuştur. Antropoloji, sosyoloji, psikoloji, etnografya vb. gibi sosyal bilimler disiplinleri, din faktörüne bir kültürel inşa süreci açısından yaklaşımda bulunmuşlardır ve analizlerini bu pencereden yapmışlardır. Din olgusu, süreç içerisinde sosyal bilimler disiplinleriyle çok daha girift hale gelmiştir. Sosyal bilimciler, birey ve toplumun antropolojik, sosyolojik ve psikolojik tahlillerinde din olgusunu belirleyici ve birincil bir olgu olarak ele almışlardır. Bireysel ve toplumsal olay ve vakaları izah etmede dini olgular ve realiteler bir referans noktasını teşkil etmiştir (Gezon ve Kottak, 2020: 173-175).

Kültür kodları açısından din, toplumların birbirleriyle ve yönetimleriyle kurdukları duygusal veya formal ilişkide bir belirleyici dinamiktir. Tarihi süreç bakımından, din olgusunun toplumların temelinde inşa ettiği kapsayıcı ve girift ilişkiler, o toplumlar için başkaca değerlerini tanımlayabildikleri bir manivela ve

referans noktası ihdas etmiştir. Din, kültür ile dinamik ilişkisi vasıtasıyla mimari, ekonomi, gelenekler, devlet yönetimi, giyim tarzları, sosyal davranışlar vs. alanlarında kuvvetli bir tesir edici noktada olmuştur. Esasen din, kültürün formlarını yok etmeyi değil de, bu formların aşamalı bir şekilde dini değerlere adapte edilmesini incelemektedir. Böylece din ve kültür ilişkisi, çokça geçişkenli ve canlı bir zeminde kalmaktadır (Özlem, 2010: 47-48).

Mitoloji ise bir toplumun kadim tarihinin, toplumsal hafızanın derinliklerinde bıraktığı derin izler ve gizli bilgilerdir. Toplumların sevinçleri, hüznüleri, kahramanlıkları, savaşları, gelenekleri ve toplumsal yaşamları bağlamında mitoloji, çokça kültürel kazıların yapılabileceği bir maden mesabesinde. Bu alanda yapılacak araştırmalar vasıtasıyla, devasa bir kültürel birikime erişilmektedir. Olağanüstü olayların ve varlıkların hakim olduğu mitoloji alanı, toplumun bol rezervli bir hayal dünyasının yansıması olmuştur. Nesilden nesile anlatılan mitolojik hikayeler ve öğeler, toplumlar bazında önemli etkiler doğurmuş ve kültür kodlarının oluşumuna tesir etmişlerdir (Özhancı, 2022: 55-56).

Bununla birlikte, toplum mitolojik öğeleri kendi tarihleri bakımından bir dayanak noktası görmekte ve mitolojik öğelere büyük anlamlar yüklemektedir. Örneğin, Japon toplumunun, mitolojik ve inançsal düzlemde ülkelerinin kökenini açıklarken kullandıkları referans; Güneş Tanrıçası Amaterasu'dur (Anesaki, 2023: 10-11). Ya da Yunanlılar bugün bile medeniyetlerine saygınlık atfederken, mitolojik olarak kaynaklarda geçen Olimpos Dağı'ndaki Tanrılar Meclisi'ni bir kültürel tanıtım ve referans noktası olarak kullanmaktadırlar (Can, 2011: 37-38).

Her toplumun özelinde var olan farklı mitolojik öğeler, o toplumun sosyal bilimlerden açısından analizinde önemli bir data havuzu görevi üstlenmektedir. Sosyal bilimcilerin ve kültürel antropologların analiz çalışmalarında, mitolojik öğeler o toplumun tanıtıcı unsuru olmakla birlikte; bazen binlerce yılın varan bir toplumsal mirasın ve sinerjinin ardılları da olmaktadır (Gezon ve Kottak, 2020: 172).

Çalışmamızın kapsamı içerisinde olan, dinin ve mitolojinin kültür kodları üzerindeki etkisi Japonya özelinde değerlendirilecektir. Dinin ve mitolojinin, bir

devletin kurulmasında ve bir toplumun yapılanmasında ne denli önemli bir referans noktası olduğunu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görebilirsiniz.

### **1.5.2. Kültür Kodları - İklim ve Coğrafya İlişkisi**

Coğrafya Yunanca ge: yer, memleket, toprak, arazi ve grapho: çizmek, yazmak, tasvir etmek anlamlarına gelen sözcüklerin birleşiminden oluşmuştur. Coğrafya, yeryüzünün tasvirini ve fiziksel özelliklerini, iklimini, nüfusunu vb. özelliklerini konu alan bilimdir. Coğrafyanın ana konularından olan mekan ve iklim, geçmişten bugüne insan naturasına ve mantalitesine büyük tesirlerde bulunmuştur. Mekanın hangi coğrafi formlar ile kaplı olduğu, direkt olarak insan ve toplum hayatına etki eden bir unsur olmuştur. Coğrafi ve iklimsel şartlar; sosyal kümelenmeyi, yerleşmeyi, sosyal faaliyetleri, ticareti, besin ihtiyaçlarını karşılama biçimlerini ve nihayetinde direkt olarak kültürü etkilemiştir (Kılıç, 2023: 339-340).

İnsanlar ve toplumlar, genel itibariyle coğrafyalarının izin verdiği boyutta bir yaşam sürmüş ve yayılmışlardır. Örneğin, tarih boyunca ılıman iklime sahip ve tatlı su kaynaklarının olduğu bölgeler her zaman için yoğun bir yerleşmeye sahne olmuştur. Buna; Anadolu coğrafyasındaki Fırat ve Dicle , Mısır'daki Nil , Hindistan'daki Ganj ve Çin'deki Yangtze nehirleri örnek verilebilir. İnsan faaliyetleri ekseri olarak bu tatlı su kaynakları havzalarında gerçekleşmiş ve devletlerin bu bölgeleri ele geçirme mücadeleleri vuku bulmuştur. Dolayısıyla, insan hareketliliğinin simetrik ve asimetrik dönüşümü bu alanlarda çokça meydana gelmiştir. Bu itibarla, coğrafi temelde gerçekleşen insan hareketliliği, kültür kodlarının oluşumunda etkili olmuştur (Kılıç, 2023: 339).

Coğrafi ve iklimsel şartlar, doğrudan insan faaliyetlerini belirleyen faktörler barındırmaktadır. Örneğin, sıcak ve ılıman bölgelerde yaşayan insanlar tarım faaliyetleri ile daha fazla meşgul olurken, yüksek yerlerde yaşayan insanlar ise daha çok hayvancılık faaliyetleri ile meşgul olmuş ve de besin zincirlerinin birinci basamağını hayvansal gıdalar olarak dizayn etmişlerdir. Öte yandan, coğrafya ve iklimsel şartlar, mimariyi ve yerleşmeleri de etkilemiştir. Tarih boyunca büyük ve gelişmiş kentler, ekseri olarak verimli ve sulak bölgelerde zuhur etmiştir. Bir diğer

tarafından, coğrafyanın, insanları göçebeliğe zorladığı şartlarda insanların kalıcı yerleşimler kurmasına az rastlanmıştır (Kranz, 1994: 184).

Coğrafi ve iklimsel şartlar ile ilgili bazı düşünürlerin önemli saptamaları olmuştur. Örneğin Hipokrates, iklimle birlikte çevrenin, insan karakteri üzerine olan etkisini birincil derecede ele alarak, iklimlerdeki büyük farklılık ve çevrenin, yani o bölgenin coğrafyasının sert ve yüksekte yer almasının buradaki insanların gerek bedensel olarak iri yapılı olmalarına gerek daha güçlü ve mücadeleci bir kişiliğe sahip olmalarına yol açtığını belirtmiştir. Dolayısıyla bu coğrafi unsurlar, insanın sadece bedensel yapısına değil, aynı zamanda ruhuna da etkide bulunmaktadır. Yüksek yerlerde yaşayan bu insanların sert bir mizaca daha yakın görülmeleri, onların yaşadıkları mekânın yapısı ve sert iklim etkisiyledir (Kranz, 1994: 184-185).

Yine Hipokrates, bol otlulu ve sıcak havanın görüldüğü çukur yerlerde insanların normal güçten yoksun, siyah saçlı ve vücutlarının da genellikle kara olduğu ve ruhlarının da diğerlerine göre yiğit olmadığını öne sürmüştür. İklim ve çevrenin, burada insanın fiziksel yapısına ve karakterine olan etkisi görülmektedir. Bunun devamında Hipokrates, başka tatlı sularla bağlantıya sahip, su kaynaklarına yakın ve verimli arazilerde yaşayan insanların açık renkli olduğunu; durgun suları içenlerin ise şiş-karınlı ve hastalıklara daha meyilli olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla; iklimin yapısı, suların akışkanlığı ve yeryüzü şekilleri direkt olarak insan hayatını dizayn etmekte ve nihayetinde kültürü de etkilemektedir (Kranz, 1994: 185).

İbni Haldun ise, Mukaddime adlı eserinde, insanların toplum halinde yaşamalarının güçlüğünden dem vurarak; bunun, doğal bir zaruret olduğunu ifade etmiştir. Tek başına gıda bulmanın güçlüğünden bahseden İbni Haldun, bunun müşterek bir dayanışma ile temin edilebileceğini savunmuştur. İbni Haldun'a göre; deniz, kara, dağ, çöl, orman ile birlikte oluşan iklim şartları, doğrudan insan bedenine, kültürüne ve ruhuna sirayet etmektedir. Kırsal bölgelerde ve soğuk iklimlerde yaşayan insanların daha sert, dayanıklı ve 'asabiyyet'e önem verdiğini savunan İbni Haldun; kentsel bölgelerde ve sıcak iklimlerde yaşayan insanların daha yumuşak mizaçlı, rahat ve bireysel yaşamaya meyilli olduğunu söylemiştir (İbni Haldun, 2022: 202-205).

Bunun sonrasında; çöl, çorak ve boş yerler gibi yerleşimin sınırlı olduğu yerlerin dünyada çokça olduğunu dile getiren düşünür, abat edilmiş ve *umran* ismini verdiği yerleşime müsait kentlerin ise sayıca az olduğunu belirtmiştir. İbni Haldun, dünyadaki su geçiş bölgeleri bağlamında iklimlerin birbirinden farklı olduğunu ve bunun da insanların yeryüzüne dağılım haritasını belirlediğini söylemiştir. Bu itibarla, su faktörü tarihin her döneminde insanların yerleşimini ve sonrasında oluşan kültürel hareketliliği birincil derecede etkilemiştir (İbni Haldun, 2022: 204-208).

İklim ve coğrafya, sanatsal faaliyetlerden mimariye, giyim türlerinden sosyal hayatta çıkarılan ünlemlere değin geniş bir yelpazede toplumların kültür kodlarını belirler. Örneğin, soğuk bölgede yaşayan bir topluluk daha kalın giysiler giyip daha sert ifadelerle anlaşıırken, sıcak bölgede yaşayan insanlar daha ince giyinmekte ve daha konuşkan olabilmektedirler. Bir diğer yönden, soğuk ve kırsal bölgelerde yaşayan insanlar açısından sanatsal faaliyetler sınırlı bir noktadayken, ılıman ve kentsel bölgelerde yaşayan insanların sanatsal faaliyetleri daha yüksek bir seviyede olabilmektedir (Özlem, 2010: 235).

Öte yandan, iklim ve coğrafya devletlerin stratejik, siyasi ve askeri konularılarını belirleyen bir faktördür. Tarih boyunca birçok devlet, bağlı bulunduğu coğrafyalarının şartları itibarıyla göçlere, savaşıara ve insan yerleşimlerine maruz kalmıştır. Verimli ve sulak bir alanda hüküm süren bir devlet, ticari faaliyetlere daha elverişli olmasına paralel olarak da zaman içerisinde zenginleşmiş ve oluşan bu zenginlik havzası, diğer bazı devletlerin ordularını o bölgeye çekmiştir. Bazen de devletlerin çok çetin arazilerde olması veya bir adada bulunması, yine onların dünya siyasi arenasındaki yerlerini belirleyici etkiler doğurmuştur. Örneğin İran, çok çetin bir coğrafyaya sahip olmasına paralel olarak hiçbir zaman tam anlamıyla ele geçirilememiştir. Bir diğer taraftan İngiltere ve Japonya da, bir ada ülkesi olmaları sebebiyle yine askeri ve kültürel olarak dış etkilerden nispeten dönem dönem uzak kalabilmişlerdir (Oğuz, 2011: 129).

Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde, Japonya'nın bağlı bulunduğu coğrafyanın şartları gereği nasıl belirli bir süre dış dünyadan uzak kalarak kendi içerisinde bir kültür kodları havuzu oluşturduğunu irdedeleyeceğiz.

### 1.5.3. Kültür Kodları – Tarihsel ve Siyasal Deneyimler İlişkisi

Bir devletin ve toplumun tarihi, onun diğ er toplumlar ve kültürler ile ilişkilerini ve kendi kültürünü aksettirme biçimlerini belirlemektedir. Tarih bilimi; toplumların tüm gelenek, görenek, düşünce yapısı, semboller ve kutsallar gibi tanıtıcı unsurlarını tayin etmesi açısından önemlidir. Tarih boyunca yaşanan hadiseler ışığında toplumların yaşadığı olgunlaşma süreci ve bu sürece dair içerikler, toplumun kültür kodlarına derinlemesine işlemektedir ( zlem, 2010: 181).

Tarihi süreç içerisinde toplumların yaşadığı g  ler, krizler, savaşlar, zaferler, devrimler ve büyük hadiseler dahilinde toplumlarda bir içtimai ve siyasal hafıza oluşmakta ve bu nesilden nesile aktarılmaktadır. Bazen bir toplumda yaşanan olaylar sadece o toplumu değıl de bir bölgeyi veya dünyayı etkileyebilmektedir. Buna  rnek olarak Fransız Devrimi verilebilir. 1789 yılında vuku bulan Fransız Devrimi sonrası dünyaya yayılan adalet, eşitlik, kardeşlik gibi kavramlar, tüm dünyada imparatorlukların sonunu getirmiş ve Cumhuriyet yönetimleri bağlamında bir furya oluşturmuştur. Bugün Fransa için en belirleyici uluslararası etiketlerin başında, onun Fransız Devrimi ile elde ettiğı kimlik gelmektedir (Kissinger, 2014: 96-98).

Öte yandan, tarihi süreç bağlamında yaşanan Kavimler G  i hadisesi de, yine dünya tarihini değıştiren olaylardan biri olmuştur. Kavimler G  i ile oluşan insan hareketliliğı sonucu birçok toplum ve kültürel unsur yer değıştirerek yeni toplumsal ve kültürel sentezlerin oluşmasına neden olmuştur. Özellikle Avrupa'ya yaşanan yoğun g  ler, bugünkü ulusların yapısını ve kültürünü etkileme açısından birincil derecede tesirli olmuştur. Yaşanan g  ler sonrası yeni kültür havzaları oluşmuş ve bugüne değin varan etkileriyle ulusların kültürel olgunlaşma süreci başlamıştır. Yaşanan bu süreç, kültür kodlarının oluşumunda kayda değer bir faktör olmuştur ( akmak, 2023: 47-48).

Bir diğ er taraftan, tarihi süreç içerisinde yaşanan savaşlar da, tarihsel deneyimler açısından önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen askeri ve politik şartlar neticesinde bazı uluslar katı bir değişime maruz kalırken, bazı uluslar da dünyaya daha fazla yayılma imkanı yakalamıştır. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı ve Avusturya-

Macaristan İmparatorlukları tarih sahnesinden çekilirken, İngiliz İmparatorluğu ise edindiği kazanımlar sonrası tüm dünyaya politik, askeri ve kültürel anlamda yayılma imkanı bulmuştur (Armaoğlu, 2007: 153-154).

Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'ndan mağlubiyetle ayrılan Japonya, kutsallık atfettiği İmparatorluk kurumunun pasifize edilmesine tanıklık ederken, kültürel ve siyasal anlamda da bir değişim ve dönüşüme maruz kalmıştır. Bu tür hadiselerin ulusların hafızalarında derin izler bıraktığı, mutlak bir realite olarak önümüzde durmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası galipler sınıfının başında bulunan ABD ise askeri, stratejik, ekonomik ve kültürel bağlamda tüm dünyaya yayılma ve kapitalizm vasıtasıyla oluşturduğu popüler kültürü, evrensel düzeye yayma imkanı bulmuştur (Kissinger, 2016: 209).

Toplumlar da insanlar gibidir; dünya üzerinde bazı genç uluslar ve kültürler olduğu gibi, devasa bir tarihe ve mirasa sahip kültürler ve uluslar da vardır. Tarihsel süreçler ve deneyimler, ulusların ve kültürlerin olgunlaşmasına olanak sağlamaktadır. Bütün yaşanan sevinçler, hüznler, krizler, savaşlar, devrimler ve afetler kültürlerin olgunlaşması sürecinde bir katalizör görevi üstlenmektedirler. Böylece yaşanan süreçler, zaman içerisinde toplumlar açısından bir kültür kodu oluşturmaktadır (Saraç, 2019: 168).

Tarih, devletler için bir sembolizasyon ve tanıtım aracıdır. Bir devletin; ontolojik olarak kendisini bağladığı kökler uyarınca; destanlar, eski zamanlardan kalma paralar, antik zamanlardan kalma tarihi eserler veya toplumu derinden etkilemiş zaferler ve olaylar, o devletin hem kendi halkı bazında hem de uluslararası alanda meşruiyet sağlaması veya kendini tanıtmaları noktasında kullanılabilirler. Devletler, böylece kendi kadim kültürleri aracılığıyla toplumsal bir motivasyon oluşturabilmektedirler. Bu toplumsal motivasyonun, bir devlet tarafından dış politikaya kültürel bir kimlik olarak aktarılması çokça meydana gelebilmektedir (Göçer, 2012: 50)

Japonya, tarih boyunca yaşadığı imparatorluk çağı, feodal dönem ve bazı savaşlar kapsamındaki tarihsel ve siyasal deneyimleriyle kültür kodları bağlamında bir birikime sahip olmuştur. Bilhassa Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm eksenli olarak

Japonya'nın siyasal mirası sistematize olmuştur. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde tarihsel süreçlerin Japonya'nın kültür kodlarına nasıl etki ettiğine dair bazı tahliller yapılacaktır.

### 1.6. Kültürel Antropoloji

Kültürel antropoloji, insan toplumlarının ve kültürlerinin tetkik edilmesidir. Antropoloji, Latince *Antropos* ve *Logos*'un birleşmesiyle ortaya konulan bilimdir. ‘‘*Antropos*’’, insan; ‘‘*Logos*’’ ise bilim anlamına gelmektedir. Antropoloji; toplumları, kültürleri, sosyal yapıları ve bu ekseninde kültür kodlarını mukayeseli bir şekilde incelemekte ve ele almaktadır. Antropoloji, bu kültürel çeşitlilik evreninde tetkikler yaparken iki tür araştırma yöntemi kullanmaktadır. Bunlardan ilki, alan araştırmasına dayanan ‘etnografi’ bilimidir. Etnografi, belirli bir topluluğun, toplumun veya kültürel camianın hikayesini ve etimolojik anlatısını sunar. Bir etnografin, kendi çalışma sahası içerisinde bazı toplulukların kültür kodlarını çıkarması için, belirli miktarda gözlem, saha çalışması, literatür taraması ve araştırmaya konu olan toplumda yaşam sürme gibi süreçleri gerçekleştirmesi beklenmektedir (Gezon ve Kottak, 2020: 7).

Etnografik analizler açısından tarihi belgeler, kitaplar, fotoğraflar ve araştırılan topluma dair kültürel materyaller önem arz etmektedir. Bunlar vasıtasıyla, kendi çalışma evreni içerisinde bir veri havuzu oluşturabilecek etnograf, bu verileri kültür kodu analizlerinde kullanmaya çalışmaktadır. İşte burada da ‘etnoloji’ bilimi devreye girmektedir. Antropolojik araştırmalar açısından iki yöntemden bir diğeri olan etnoloji, farklı toplumlar üzerinde yapılan kültürel harita çıkarma çalışmaları bağlamında elde edilen verilerin tasnif edilmesi, yorumlanması ve analiz edilmesidir. Burada kültürlerin ve bazı süreçler içerisinde ortaya çıkan kültür kodlarının birbirleriyle olan benzerlikleri ve farklılıkları bağlamında mukayeseli tahliller gerçekleştirilmektedir (Gezon ve Kottak, 2020: 7-10).

Ünlü antropolog Franz Boaz'ın belirttiği üzere, insan toplulukları, kültürlerini birbirinden izole edilmiş şekilde değil, birbirleriyle münasebet kurarak bina etmektedirler. Modern çağla birlikte, insan hareketliliğinin artması ve antropolojik araştırmaların yaygınlaşmasına binaen, kültürlerin de birbirini tanıması süreci ivme kazanmıştır. Artık modern şehirlerde yaşayan bir birey, Afrika'nın ücra bir köşesinde

yaşam süren ilkel bir kabileyle temas etme ve onları tanıyabilme imkanına kavuşmuştur. Dolayısıyla, antropolojik araştırma yapanlar için kritik verilere ulaşma ve bu ekseninde bir data kümesi oluşturma imkanları artmıştır. Nihayetinde elde edilen tüm veriler kültür kodlarının analizinde kullanılabilmektedir (Koytak, 2024: 76-78).

Kültürel antropoloji temelinde bir diğer önemli unsur da kültür kodlarıdır. Kültürel antropologlar; toplumların tarihini, kültürünü, sosyal yapısını, alışkanlıklarını, mimarilerini ve giyim ve beslenme alışkanlıklarını incelerken, elde ettikleri veriler ışığında kültür kodları açısından karşılaştırmalı analizler yapabilmekte ve bu bağlamda toplumlara bazı kültürel etiketler yapıştırabilmektedirler. Burada yine etnoloji yöntemi devreye girmektedir. Bu münasebetle, kültür kodları ve etnoloji biliminin ilişkili olduğu belirtilmektedir. Kültürel antropoloji bazında etnoloji yöntemi, kültür kodlarını bütün boyutlarıyla öne çıkartmaktadır (Gezon ve Kottak, 2020: 2-11).

Kültürel antropoloji, çalışmalar yürütürken bazı alt ve üst sosyal bilimler disiplinlerini kullanmaktadır. Bunların arasında linguistik antropoloji, arkeolojik antropoloji, uygulamalı antropoloji ve psikoloji bilimleri vardır. Bu bilimler vasıtasıyla verilerin doğru analiz edilmesi planlanarak en optimal bilgi aktarımının ve çıktı kategorizasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır.

### **1.7. Kültür Örüntüleri**

Kültür örüntüleri, bir toplumun, toplum olma vasfını sağlayan, tarihten gelen ve belirli bir süreç içerisinde toplumun tüm unsurlarını sararak bütünleşik bir manzara oluşturan bir yapıyı ifade etmektedir. Ruth Benedict, 'Kültür Örüntüleri' adlı eserinde, dünyanın bazı bölgelerini ve bazı kabileleri ele alarak bunlardaki kültürel örüntüleri analiz etmeye çalışmıştır. Sahip olunan kültürel unsurların tüm toplum tarafından ne derece ve nasıl kabul edildiğine odaklanan Benedict, toplumun bazı şeyleri kabul veya red etmesi bağlamında ne derece bütünleşik ve kültürel örüntülere göre konsolide olduğu sorunsalı üzerinde kafa yormuştur (Benedict, 2024: 33).

Kültür örüntüleri, bireyden çok toplumsal yapıyı merkeze almaktadır. Kültür örüntüleri, bir toplumun kendi tarihsel ve kültürel kodları temelinde; bazı

alışkanlıklar, gelenekler ve normlar üzerinde ne seviyede ittifak edildiği noktasında değerlendirmeler yapmaktadır. Bu kavram içerisinde bireyin kuvvetli bir irade ortaya koyma veya bazı toplumsal alışkanlıkları değiştirme gücü yoktur. Birey, topluma angaje ve adapte olabildiği ölçüde kabul görmekte ve meşruiyet sağlayabilmektedir. Toplamların olgunlaşma sürecindeki asıl sorulardan biri, bir bireyin, bağı bulunduğı kültürün örüntülerine ne kadar yakın olduğudur (Benedict, 2024: 44-46).

Süreç içerisinde bazı toplumlar, bütünleşik görünse de kültürel bütünleşme eksikliğini yaygın bir şekilde yaşayabilmektedir. Buna Batı uygarlığı örnek verilebilir. Batı uygarlığı dahilinde, toplumun katmanlara bölünmüş ve farklı sosyal kümelerin aynı anda ve aynı yerde fakat birbirinden kopuk bir şekilde yaşaması ve güdülenmesi, kültür örüntüleri bakımından bir parçalanmışlığa işaret etmektedir. Dünyadaki tüm kültürlerin tamamen birbirinden kopuk olduğunu varsaymak da doğru olmayacaktır zira her kültürün asgari seviyede bir bağ ve etkileşim içerisinde olma realitesi vardır. Öte yandan, tamamen homojen ve yekpare görülen toplumlar özelinde, derinlemesine bir analiz yapıldığı zaman da, çok farklı kültürel tabakaların olduğu müşahade edilebilmektedir (Gezon ve Kottak, 2020: 21).

Her medeniyetin kültürel örüntüsü, insanlığın potansiyel gayeleri ve güdülenimlerinin büyük yelpazesinde belli ayrımlar yapmamıza olanak sağlamaktadır. Canlı bir kültürün tetkik edilmesi için lazım gelen ilk şey, onun düşünce alışkanlıklarını ve kurumlarının fonksiyonlarını tanımaktır. Kostümlerin özellikleri, teknik, törenler, mitoloji, ekonomik değişim, evlilik gibi konularla ilgili geleneksel bazı hususiyetler, kültürel örüntünün öğeleridir. Öte yandan evlilik, ölüm ya da doğaüstü güçlere dua etme gibi hususlar; her toplumun, kültür örüntüleri temelinde ortaya çıkmış spesifik kültür kodlarına etki etmektedir (Gezon ve Kottak, 2020: 132-134).

Japonya, sahip olduğu kültürel birikim açısından içerisinde birçok unsurun bulunduğu bir kültürel örüntüye sahiptir. İlerleyen bölümlerde, kültür kodları bağlamında bu örüntüler de analiz edilecektir.

### 1.8. Küreselleşme ve Popüler Kültür

Küreselleşme, modern çağ ile birlikte tüm küredeki bölgelerin ve insan topluluklarının, giderek artan karşılıklı bağımlılık sonucu, yaygınlaşan kitle iletişim araçları vasıtasıyla oluşturdukları etkileşim gerçekliği olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme, modern döneme ait bir kavramdır zira daha önce dünya tarihi boyunca hiçbir devrede insanlar, toplumlar, kültürler ve devletler bu kadar etkileşim içerisinde olmamıştır (Bayar, 2008: 25-26).

Küreselleşmenin perde arkasındaki saiklerden en önemlisi internet çağı ile birlikte kitle iletişim araçlarının artması ve yaygınlaşmasıdır. Bu suretle, insan toplulukları daha kolay ve efektif iletişim kurabilmekte ve birbirlerini tanıyabilmektedirler. Etkileşim faktörü hem devletler hem de kültürler bazında sürmektedir. Farklı kültürlerin küreselleşme sayesinde daha fazla münasebet içerisinde bulunması, tüm küre bazında bir kültürel aktarım furyası oluşturmuştur. Oluşan bu kültürel aktarım tablosu, toplumların ve bireylerin daha fazla kültür kodu ile tanışmasına olanak sağlamıştır (Bayar, 2008: 29-30).

Teknoloji, ekonomik bağımlılık, internet, seyahatler ve bazı sosyal bilimlerin çalışmaları ile her geçen gün daha da artan küreselleşme, toplumların karşılıklı olarak birbirine bağımlılığını arttırmaktadır. Dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen bir hadise, çok uzakları etkileyebilmektedir. Örneğin, 2008 Küresel Finans Krizi döneminde, kriz ABD’de patlak vermesine rağmen birçok kıtadaki farklı ülkeleri etkilemiştir. Bir diğer taraftan, kürenin sorunları artık tüm devletler ve toplumlar tarafından daha fazla öneme haiz olup daha çok içselleştirilmiştir. Örneğin, Küresel Isınma, bugün tüm küreyi tehdit etmekte ve birçok toplum ve devletin ana gündem maddesi haline gelmektedir (Baran, 2022: 97-98).

Öte yandan küreselleşme bağlamında kültürel keşifler ertmiştir. En modern bir şehir içerisinde yaşayan bir birey, Latin Amerika veya Afrika’da yaşam süren ilkel bir kabilenin kültürü ile temas edebilmektedir. Ortaya çıkan bu kaynaşma tablosu, kültürel alışverişleri ve kültür sahasındaki analiz ve çalışmaları arttırmıştır. Dolayısıyla, sosyal bilimlerin disiplinlerinin ana çalışma temasını kültür kavramı teşkil etmeye başlamıştır (Coşgun, 2012: 839-840).

Karşılıklı bağımlılığın arttığı ve küreselleşmenin her anlamda hız kazandığı bu dönemde gündeme gelen bir diğer kavram da ‘popüler kültür’dür. Popüler kültür, belirli bir alanda veya bölgede üretilmiş kültürün ve kültür kodlarının dünya sathındaki tüm bölgelerde dominant bir hale dönüşme ve tüketilme sürecidir. Popüler kültür bazında ilk akla gelen ülke ABD’dir. Zira ABD, sahip olduğu ekonomik, askeri ve politik güce binaen elinde bulundurduğu kapitalist araçlar, medya unsurları ve film endüstrisi ile popüler kültürün üretildiği ve tüm dünyaya ihraç edildiği bir lokasyonu temsil etmektedir. Bütün bu çerçevede, artık tek merkezden üretilen popüler kültür olgusunun, kültür kodlarını giderek erozyona uğrattığı saptanabilir (Coşgun, 2012: 840-841).

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, Japonya’nın popüler kültür bağlamındaki öğelerine yer verilecektir.

## 2. JAPONYA’NIN KÜLTÜR KODLARININ OLUŞUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER VE TARTIŞMALAR

Kültür kodları, bir toplumun bünyesinde yer alan birçok değişkenin tesiriyle oluşmaktadır. Japon toplumu, tarih boyunca birçok farklı kültürel dinamiğin ve unsurun etkisinde kalmıştır. Bu unsurlar arasında; din, mitoloji, iklim, coğrafya, Çin etkisi, feodal dönem tecrübeleri, samuraylık temelinde ortaya çıkan *Buşido* kültürü ve Japon sanatları sıralanabilir. Her bir etken Japonya’yı farklı bir boyuttan etkileyerek sistematize etmiş ve bugüne gelen Japon toplumunun kültür kodlarını oluşturmuştur.

Bu bölümde, Japonya’nın kültür kodlarına etki eden faktörler birçok yönüyle ele alınacaktır.

### 2.1. Din-Mitoloji

Kökenlerini Güneş Tanrıçası *Amaterasu*’ya bağlayan Japonya’nın milli dini Şintoizm’dir. Atalara saygı ve her şeyin bir ruhunun olduğu inancıyla temellenen Japon inanç sistemi, imparatoru ‘Güneş’in Oğlu’ olarak addetmesine mukabil olarak tarihi süreç içerisinde Budizm ve Konfüçyanizm’in de eklenmesiyle çok yönlü bir hale gelmiştir. Zikredilen 3 din de Japonya’nın siyasal mirasının oluşumunda etkili olmuştur. Öte yandan, Japon mitolojisinin ve masallarının etkisi de kültür kodlarının oluşumunda etkili olmuştur. Bu bölümde, din ve mitolojinin Japonya’nın siyasi mirasına ve kültür kodlarına olan etkisi değerlendirilecektir.

#### 2.1.1. Şintoizm ve İmparatorluk Soy

Japonlar, ülkelerine ‘Güneş Ülkesi’ anlamına gelen ‘*Nippon*’, yani ‘Doğan Güneş’in Ülkesi’ demektedirler. Bu ifade, Çin kaynakları vasıtasıyla Batı literatürüne girmiş ve dünyaya yayılmıştır. Japon mitolojisine göre, dünyanın başlangıcında ne bir güç ne de bir biçim vardır; Daha sonra yeryüzü ve gökyüzü ayrılmış ve bazı tanrılar ortaya çıkmıştır. Bu tanrılardan *İzanagi* ve *İzanami* adlı bu çift Japon adalarını, tanrı kuşaklarını, güneş ve ay tanrılarını yaratmıştır. Burada 8 veya 80 milyon tanrının yaratıldığı ifade edilmektedir. Ortaya çıkan bu tanrılara inanç, daha sonrasında ‘Tanrılar Yolu’ anlamına gelen, Japonların milli dini olan Şintoizm’in temelini teşkil etmiştir (Hearn, 2022: 89-91).

Efsaneye göre, daha sonra tanrı İzanagi'nin sol gözünden güneş tanrıçası *Amaterasu*, sağ gözünden ise ay tanrısı *Tsuki-Yomi-No-Miko* doğmuştur. Ay tanrısı, kardeşi *Amaterasu*'yu aldatmış ve güneş tanrıçası bunun üzerine bir mağaraya sığınmıştır. Bundan sonra dünya karanlığa gömülmüştür. Bu olay üzerine dünyayı kurtarmak isteyen sayısız tanrı, bu mağaranın önünde çeşitli danslar ederek güneş tanrıçası *Amaterasu*'yu çıkarmaya çalışmıştır. Bunun akabinde bir bronz ayna, demir kılıç ve mücevherler vasıtasıyla mağaradan çıkan tanrıça, yeniden dünyayı aydınlatmış ve kötü ruhlar evreni terk etmiştir. Bu hadiseden sonra güneş tanrıçası, torunu *Ninigi*'yi Japon topraklarına hükmetmesi için vazifelendirmiştir. Bunun akabinde, *Amaterasu*, Japonya'nın ilk hükümdarı olan torunu *Ninigi*'ye kutsallık taşıyan bronz bir ayna, kılıç ve bazı mücevherler vererek Japon hanedanlık soyunun başlangıcını yapmış ve sonrasında gökyüzüne çekilmiştir (Mackenzie, 1996: 288-290).

Şinto, Japonların yaşam şeklidir. Kadim zamanlardan beri inandıkları inançların toplamıdır. Şintoizm, doğaya saygılı ve uyumlu bir şekilde, kalbin temiz tutularak yaşam sürme tarzının adıdır. Tabiattaki nesne ve olgularda tabiat üstü bir otoritenin farkına varma, duyumsama ve buna itaat temelli bir inanç sistematiğidir. Tabiattaki tüm olgular, bu tabiat üstü otoritenin işidir. Bu otorite, saygı ve korku duyulması gereken bir bilinmez '*kami*'dir. Panteizm ve animizm temelli öğeler barındıran Şintoizm'de, her şeye bir ruh atfedilir. Şintoizm'de sayısız tanrı vardır. Özellikle dağlarda ve ormanlarda sayısız '*kami*'nin olduğuna inanılmaktadır (Şenavcu, 2022: 75-77).

Japonların kutsal metinleri olan *Kociki* ve *Nihongi*'de fazlasıyla yer alan *kami* kavramı, Japon inanç sistematiğinin temelini teşkil etmektedir. Japonlar, her şeyin öldükten sonra bir '*kami*'ye dönüştüğüne inanmışlardır. Özellikle ataların ölmesi sonucu, her birinin bir tanrıya dönüştüğü inancına binaen Japonlar, bu ruhların kendileriyle yaşadıklarına inanmış ve belirli aralıklarla onlara yiyecekler sunmuşlardır. Ölmüş ve tanrılaşmış ataların ruhlarına duyulan bu saygı, süreç içerisinde Japon toplumunda bir 'atalar kültü' oluşturmuştur. Oluşan bu atalar kültüne paralel olarak evlerde tanrılara karşı ihtiramın gösterildiği ve bazı yiyeceklerin sunulduğu bir tanrılar köşesi oluşturulmuştur. Öte yandan, *kami* inancına eşgüdüm bir

şekilde ortaya çıkan atalar kültü; zaman içerisinde, tapınaklarda ölen ataların ‘*kami*’leri için yapılan kutsal törenler ile pekişmiştir (Kapıcıoğlu, 2019: 126-127).

Japonlar, atalarının ruhlarını teskin ve mutlu etmek için sürekli olarak onları bazı ayinlerle anmak ve onlara çeşitli yiyecekler sunmak gerektiğine inanmışlardır. Bunu yapmadıkları takdirde, ölen atalarının ‘*kami*’lerinin kendilerine ceza vereceğine veya ruhen bir çöküşe gidebileceklerine kanaat getirmişlerdir. Bu yüzden yılın belli başlı zamanlarında, tüm aile üyeleri baba evinde toplanarak kendilerini ziyarete geldiğine inandıkları atalarına maddi ve manevi olarak bağlılıklarını göstermeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda Japon halkı, “*kami*’ye hizmet etmek” anlamına gelen, hürmet ve sadakat gibi çok önemli özellikleri bünyesinde ihtiva eden bir kelime olan *matsuri* (festival) faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir (Salğar, 2021: 254).

Şinto inancına göre, her kaminin iyi ve kötü tarafları vardır. Buna göre fani hayatta iyilik üzere yaşayan bir insan öldükten sonra iyi bir *kami* olmakta ve yine insanlara iyilik yapmaya devam edebilmektedir. Bunun yanı sıra, kötülük üzere ölen bir insan da kötü bir *kami* olmakta ve yine ölümsüz ve fani hayat arasında bir seyahat gerçekleştirerek insanlara kötülük yapabilmektedir. Dolayısıyla Şinto inancında, iyi bir insan olarak ölmek ve Şinto ritüellerine uygun davranmak önemli bir durumu teşkil etmektedir (Kitamura ve Göçen, 2021: 113).

Şinto inancında bir diğer önemli nokta da doğa ile uyumdur. Doğadaki her unsurun bir ruhu olduğunu savunan Şintoist doktrin, doğadaki her varlığa saygı duyulması ve doğa ile yüksek seviyeli bir uyum sağlanması gerektiğini söylemektedir. Dağlar, göller, ormanlar ve ağaçlar, bu kutsallığın en müşahhas örnekleri olarak telakki edilmektedir. Bilhassa Fuji Dağı, Japonlar için büyük bir kutsiyet barındırmaktadır. Bu dağda var olduğuna inanılan sayısız *kami*, Şintoist inanç düzleminde bu dağı önemli bir sembol derecesine yükseltmiştir (Şenavcu, 2022: 87).

Şinto inancı dahilinde mühim olan hususlardan biri de ‘*Torii*’ kapısıdır. *Torii* kapıları, her tapınağın ve kutsal bölgenin girişinde vardır. Bu kapılar Şintoist inanca göre, fani alem ile ölümsüz alem arasında bir sınırdır. Öte taraftan, bu kapının iyilik ile kötülük, aydınlık ile karanlık, cennet ile cehennem ve su ile ateş arasında bir sınır

olduğuna inanılmaktadır. Japonlar açısından uluslararası bir sembol olan bu kapılar, Şintoizm'in ruhunu ve Japon milli kültürünü yansıtmaktadır (Kapıcıoğlu, 2019: 128).

Japonların milli inancı olan Şintoizm, hem imparatorluk hanedanına hem de atalara saygı duyulmasını gerektirmesi bakımından, Japon kültür kodlarının oluşumunda belirleyici ve dinamik sonuçlar doğurmuştur. Japonya'nın; tarihi serüven içerisinde imparatorluk ailesine ve feodal beylere bağıllığını gösterip tüm tarihsel süreçlerde bu inanç ve motivasyon ile tavrını belirlemesi, kültürel bakımdan bir referans noktasıdır. Öte taraftan, geçmişten beri Japon kültür kodları bakımından aileye ve aile reisine gösterilen ulvi saygı, yine Şintoist öğretilerin ve bu minvalde doğmuş olan atalar kültürünün bir neticesi olarak değerlendirilmektedir (Sosnowski, 2014: 189).

Bu çerçevede Japon siyasal mirasına etki etmiş Şintoizm, imparatoru en yüce mevkiye yerleştirmesine mukabil olarak onun emirlerinin ve politikalarının tartışmasız bir şekilde kabul edilmesini salık vermesi açısından da Japon siyasal mirasına etkiler bırakmıştır. Japon tarihinde tartışmasız olarak en önemli aktör olan imparatorluk makamı, Japonya'nın tüm tarihi ve siyasal süreçlerinde başat bir noktayı teşkil etmiştir (Sosnowski, 2014: 189-190).

### **2.1.2. Budizm ve Zen Budizmi**

Budizm, M.Ö. 5. yüzyılda Kuzey Hindistan'da, Himalayalar bölgesindeki bir krallıkta dünyaya gelen ve saf gerçeğe ulaşma çabasında olduğu için kendisine "aydınlanmış", "hikmete ermiş" ve "uyanmış" anlamlarına gelen "Buda" adı verilen Siddharta Gautama'nın öğretileri temelinde gelişen bir dini gelenektir. Budizm, M.Ö. 5. yüzyılda Güney Asya'da doğduktan sonra M.S. 1. veya 2. yüzyılda Çin'e ulaşmış ve Kore yarımadasına kadar yayılmıştır. 500'lü yılların başında ise Kore Yarımadası'ndaki Paekche kralı, imparatora yakın seçkin Japon klanlarına Budist yazılarını ve sanatını tanıtmıştır (Kapıcıoğlu, 2019: 279).

Budizm Heian döneminde (794-1185) Japonya'ya girmiş, 7. ve 8. yüzyıllarda kültürel ve politik anlamda hegemonik bir hüviyet kazanmıştır. Budizm'in getirdiği öğretiler hızlı bir şekilde Japon inanç sistemine entegre edilmiştir. Budizm Japon toplumunun temeline yerleşip onun değeri yargılarını ve normlarını radikal bir şekilde

etkilemiştir. Budizm'in hedefi; hayattaki acı, ızdırap ve tatminsizliğin kökenlerini izah etmek ve bunları yollarını göstermektir. Budizm'de öğretilerin ana çatısını meditasyon gibi içe bakış metotları, reenkarnasyon denilen doğum-ölüm döngüsünün tekrarı ve karma denilen neden-sonuç zinciri gibi kavramlar oluşturmaktadır (Kitamura ve Göçen, 2021: 116-117).

Budizm'deki 'dört yüce gerçek' ve 'sekiz aşamalı asil yol' öğretisi, tüm Budist ekollerinde saygın kabul edilmektedir. Bu teolojik algoritmada, öncelikle acı çekmenin ontolojik bir kaçınılmaz gerçek olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan, arzu ve isteklerin, acıların kaynağı olduğu belirtilerek bundan kaçışın, arzu ve istekleri serbest bırakmakla mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Bunu başarmak için de sekiz aşamalı bir yol, reçete olarak sunulmaktadır. Bu; doğru kavrama, doğru düşünce, doğru söz, doğru eylem, namuslu kazanç, doğru çaba, uyanıklık ve doğru konsantrasyon gibi ilkelerin olduğu bir öğretisel formülasyondur (Kapıcıoğlu, 2019: 280-281).

Budizm, Japonya'ya geldiği ilk dönemler, daha çok devlet otoritesi temelinde yayılma alanı bulmuş ve bu dinin halka aksettirilmesi belirli siyasal ve toplumsal süreçlerden sonra mümkün olmuştur. Budizm'in ilk kez İmparator Yomei tarafından kabul edilip Japon toplumuna tanıldığı, tarihi kaynaklarca belirtilmektedir. İmparator Yomei'nin, tahta çıktıktan kısa bir süre sonra rahatsızlanması üzerine, saray kadrosunun onu iyileştirmek için bir Budist rahipten yardım istemesi olayı vuku bulmuştur. Uyguladığı tedavi ile imparatorun sağlığına kavuşmasını sağlayan Budist rahip üzerinden, bu dinin hem saray kitlesi hem de halk kitlesi üzerindeki tanınırlığı gittikçe artmaya başlamıştır (Karataş, 2013: 55-56).

Budizm'in Japonya'da kabul görmesinin çeşitli sebepleri vardır. Öncelikle, birçok sanat, düşünce akımı, teknik buluşlar, politik miras ve dini akımlar temelinde tarih boyunca Çin'den etkilenen Japonya, o dönem, kendisinden daha ileri olarak gördüğü Çin İmparatorluğu'ndan Budizm dinini almak konusunda bir bariyer koymamıştır. Gelişkin olarak addedilen Çin çerçevesinde bu dinin popülerlik sağlamış olması, Japon ulusu bakımından bu dini kabul edilebilir bir statüye yükseltmiştir. Öte yandan, Budizm'in, Japon milli inancı olan Şintoizm ile de birçok benzer yönü olduğu için bu dinin kabulü çetrefilli olmamıştır. Bu noktada özellikle Şinto tanrıları, *Buda*'nın

*avatarları* veya *Bosatsu (Bodhisatva)* olarak telakki edilmiş ve bu benzeşik durum üzerinden Japon halkının Budizm'e yumuşak bakışı ve teveccühü temin edilmiştir (Karataş, 2013: 59).

Öte taraftan, Budizm'de bulunan reenkarnasyon anlayışı ile Japonların, her ölmüş kişinin ruhunun tanrısallaşması ve her an fani alemden gelerek cisimleşebileceği inancı örtüşmektedir. Japonların, Şintoist inanç bağlamında sahip olduğu teolojik disiplinin bazı eksik veya açıklanamayan taraflarının da Budizm tarafından ikame edildiği ifade edilmektedir. Zira, Şintoist inançta iyi ve kötü ruhların akıbet olarak hangi aleme gideceğinin tam olarak temellendirilememesi, Budizm tarafından ortaya konulan cennet ve cehennem anlayışı ile izah edilmiştir (Kapıcıoğlu, 2019: 279).

Süreç içerisinde, Budizm'in halka daha da sirayet ederek yaygınlaşması, ülkenin her yerinde Budist tapınakların kurulmasının önünü açmıştır. Budizm ekolünü taşıyan din adamlarının, Şintoist inanca sahip halka karşı yumuşak telkinleri, Budist doktrin bağlamındaki benzeşik öğeleri ortaya koymaları, Japon Şintoizmi'ne paralel olarak tanrılara ve atalara saygı ve ikramda bulunulmasının öncelenmesi, halk bazında Budist tapınaklara karşı kabulün sağlayıcıları olmuştur. İki dinin de, tanrılara karşı sunaklara önem vermesi ve onları anmaya dair dinsel törenler konusundaki hassasiyeti, Japon toplumu açısından bir teolojik geçişkenlik oluşturmuş ve Budizm giderek topluma daha fazla eklemlenmiştir. Bunların yanı sıra Budizm'in, Şintoizm'de var olan ölülerin zahmetli bir şekilde gömülmesi anlayışına karşın ölülerin yakılmasını telkin etmesi ve cenaze işlerini kolaylaştırıcı anlayışı, yine bu dinin Japon toplumu bağlamındaki kabulünü hızlandıran bir diğer faktör olmuştur (Kitamura ve Göçen, 2021: 116-117).

Budizm'in yaygınlaşmasındaki bir diğer etken ise meydana gelen siyasi çalkantılardır. Uzunca bir süre imparatorun, dolayısıyla onun temsil ettiği Japon milli dini olan Şintoizm'in hüküm sürdüğü Japonya'da, Kamakura dönemi ile birlikte feodal beylerin etkinlik kazanması ve imparatorun nispeten güç kaybetmesi neticesinde, yeni gelen yönetim imparatorluk anlayışından farklı olarak, Budist öğretiler çerçevesinde bir yönetim anlayışı belirlemiştir. Nitekim Japonya'nın tarihine damga vuran dönem

olan Edo döneminde, Japon toplumu açısından birincil inanç Budizm haline gelmiştir (Henshall, 2004: 38-39).

Budizm, hem bir dindir hem de felsefedir. Dünyeviliğe sırtını dönen bir felsefe olarak algılanan Budizm düşüncesi; metafizik, ölüm sonrası hayat, ruh huzuru ve estetik alanlarında Japon insanı üzerinde büyük tesirler bırakmıştır. Dolayısıyla, duyguya ve sanata önem vermeye yol açan doktrinsel anlayışıyla Budizm; Japonya’da mimari, heykeltıraş, resim, müzik ve çeşitli meditasyonlar ile Japon inançsal, kültürel, ruhsal ve sanatsal sahalarında büyük değişimlere kapı aralamıştır (Altuntaş ve Sazlı, 2021: 1144).

Kamakura dönemi ile birlikte askeri yöneticiler olarak bilinen ‘*Şogun*’ların yönetimi ele geçirmesiyle güç kazanan samuray sınıfına binaen, Japonya’da Budizm’in bir kolu olan Zen Budizmi etkinlik ve önem kazanmıştır. Kamakura Dönemi, 12. yüzyılın ortalarında Japonya’da başlayan iç savaş ve iktidar çekişmelerinin sonunda *Şogunların* (seçkin samuray savaşçıları) idareyi ele geçirmesi ve imparatoru pasif kılarak ülkeye hükmetmesi ile karakterize olan bir dönemdir. *Şogunlar*, yeni kurdukları ve "*Bakufu*" adını verdikleri hükümet için daha güvenli olacağını düşünerek, başkenti Heian’dan, Günümüzde Başkent Tokyo sınırları içerisinde yer alan Kamakura’ya taşımıştır. Bu nedenle de Japon tarihinde bu dönem "Kamakura dönemi" olarak adlandırılmıştır (Nitobe, 2023: 19-20).

*Zen*, Buda dininin belli başlı kollarından biridir. 8. yüzyılda ortaya çıkmış olan Zen Budizmi; bilgeliği ve evrenin manasını anlayarak her şeyin sırrına varma sonucu aydınlanmayı merkeze alan bir inançtır. Geniş bir tanımla *Zen*, her şeyden önce insan zihninin yaratıcı ve özgür kuvvetini keşfederek ve hayatın anlamsız teferruatlarından sıyrılarak madde alemi aşmasını ve böylece elde ettiği aşkın perspektifle *Nirvana*’ya ulaşmasını amaçlayan bir dinsel öğretilerdir. Zen Budizmi’ne göre bunu başarmanın yolu da meditasyondan geçmektedir. Meditasyon Japonca ‘*zazen*’ anlamına gelmekte ve etimolojik olarak kökenini Zen Budizmi’nden almaktadır. Nihayetinde Zen uygulamasının amacı, her bir bireyin meditasyon yaparak aydınlanması ve içindeki Buda doğasını keşfetmesidir (Aygül, 2023: 755-758).

Kavramsal çerçevede, Zen Budizmi'nde üç ifade çok önemlidir. Zen Budizmi, *satori*, *kensho* ve *rinzai* ifadeleri bağlamında kavramsal ve felsefik düsturlarını temellendirmektedir. *Satori*, "aydınlanmak", *kensho* "aydınlanmış zihnin farkına varmak" ve *rinzai* ise, "aydınlanma yolculuğu" anlamlarına gelmektedir. Zen Budizmi'nin felsefik örüntüsü açısından *satori* kavramı, hakikatin doğasını sezgisel olarak kavramak ve algılamak manasına gelmektedir. *Kensho* kavramı, içindeki cevherin farkına varmak, kendini keşfetmek ve içsel dünyadaki Buda'yı tanımak vasıtasıyla *Nirvana*'ya ulaşmak manasındadır. *Rinzai* ise, aydınlanma ve kendini keşfetme yolculuğuna dair irade ve azim gösterme manasında telakki edilmektedir. Bu üç kavram, Zen Budizmi'nin özünü teşkil etmektedir (Aygül, 2023: 747-748).

Zen Budizmi, tarihi süreç bağlamında savaşçı ve sanatçı sınıf temelinde popüler olmuştur. Zen Budizmi, *zazen* yoluyla sağlanacak içsel huzurun, bu dünyanın geçiciliğini kavramak noktasında bir kapı aralayacağını savunmuştur. Dolayısıyla her an ölüme çok yakın olan savaşçı sınıf, bu felsefeyi sahiplenerek ruhsal bir dinginlik oluşturmaya çalışmıştır. Bu bakımdan, Japon tarihinde önemli bir yer tutan samuray sınıfı, Zen Budizmi'ni önceleyen bir perspektif belirlemiştir (Anesaki, 2022: 34-35).

Bir diğer taraftan, Şintoizm'in aksine duygulara ve iç dünyaya daha fazla önem verilmesi gerektiğini savunan Zen Budizmi, Çin'den gelen bazı sanatların Japon toplumunda kabulünü kolaylaştırmış ve Japonların bazı sanatları ve düşünsel akımları değerlendirerek bunlara Japonsu bir hava katmasına olanak sağlamıştır. Dolayısıyla Japon sanat çevreleri, Zen Budizmi'ni sahiplenerek, onu kendi sanatsal çalışmalarında bir referans noktası olarak tutmuşlardır (Anesaki, 2022: 39).

Budizm'in ve nihayetinde Zen Budizmi'nin Japon toplumuna girmesiyle Japon kültürü bağlamında önemli değişimler yaşanmıştır. Her şeyden önce bu dinin cennet ve cehennem kavramlarını ön plana çıkarması, Japon toplumu bağlamında ölüm sonrası yaşama dair bir kavramsal boşluğu doldurmuştur (Kitamura ve Göçen, 2021: 162). Metafizik alanındaki etkisinin yanı sıra Budizm, hayatın geçiciliğini esas alan mottosu ile Japon toplumunun kültür kodları bağlamında derin tesirler yapmıştır. Özellikle duygulara ve ruhsal duyumlamalara önem verilmesi gerektiğini ifade eden Zen Budizmi, Japonya'da etkisi bugünlere değin süren sanatsal ve edebi çalışmalar noktasında bir çığır açılmasına öncülük etmiştir. Meditasyona önem veren ve ruhsal

erdemlerin ışığında olgunlaşma düsturu ile ön plana çıkan Zen Budizmi, Japon insanının sakin ruhsal yapısını inşa edici kültürel bir tazyik yapmasının yanı sıra; Japon savaşçı mantalitesi bağlamında da, hayatın geçiciliği anlayışına paralel olarak savaşçılık kültürüne yeni bir disiplinsel tohum ekmesi bakımından etkiler ortaya çıkarmıştır. Tarih boyunca, Japon insanının hem olabildiğince ruhsal doygunluğa ulaşmış bir sakinlikte kalmasını hem de en çetin savaşlarda büyük bir mücadelecilik ve savaşçı ruh ortaya koymasındaki derin ikiliğin paradigmasını Zen Budizmi inşa etmiştir (Kapıcıoğlu, 2019: 34-35). Ortaya çıkan bu inşa süreci, Japon kültür kodları açısından tarihin diğer devrelerindeki toplumsal devinimlere bir rezerv oluşturmuştur

### 2.1.3. Konfüçyüsçülük

Konfüçyüsçülük, M.Ö. 551-479 yılları arasında Çin'in Doğu Zhou Hanedanlığı döneminde yaşadığı tahmin edilen düşünür Konfüçyüs'ün; eğitim, toplumsal uyum, atalara saygı, aile, ahlak ve hiyerarşi temelli olarak oluşturduğu bir inançsal öğretiler sistemidir. Konfüçyüsçülük, belirli bir sınıfa değil de insanın bizzat kendisine ve tüm topluma hizmet edilmesi gerektiğini deklare eden bir inançsal düzleme sahiptir. Konfüçyen değerler; ahlaklı olmak, cömertlik, atalara saygı, dayanışma, sadakat, eğitime önem verme ve uyum şeklinde sıralanmaktadır (Shigemitsu, 2004: 98).

Konfüçyanizm, Japonya'ya 6. yüzyılda, yani *Yamato* döneminde (250-710) girmiştir. Konfüçyen değerler, süreç içerisinde daha çok yönetim erkinde etkili bir konuma yükselmiştir. Konfüçyüsçülüğün savunduğu; atalara ve üstlere saygı, toplumsal uyum ve hiyerarşi unsurları dahilinde imparatorluk yönetimi ve daha sonrasında etkili olan feodal dönem (1603-1868) yöneticileri, Konfüçyen değerleri toplumu sistematize etmek dahilinde bir enstrüman olarak kullanmışlardır. Buna paralel olarak, 6. yüzyılda Japon devlet adamı *Şotoku Taişi*'nin 17 maddelik anayasasında Konfüçyüsçülüğün etkileri müşahade edilmektedir. Bu maddelerin özünde; imparatora bağlılık, uyum ve üstlere itaat gibi hususlar mevcuttur (Shigemitsu, 2004: 100-101).

Konfüçyanizm kısa sürede Japon değerleriyle harmanlanmıştır zira Konfüçyen değerlerin bir kısmı Japonların milli gelenek ve inançları ile ziyadesiyle uyumuştur. Japonlar, Şinto inançları ve atalar kültü gereği imparatorlarına ve ölmüş atalarına

büyük bir saygı beslemişlerdir. Konfüçyen değerlerin girişi, Japonların üstlere ve atalara saygı temelli şekillenen bu inançlar silsilesini daha da pekiştirmiştir. Konfüçyüsçülüğün toplumsal uyuma dair kesin doktrini, sonraki devirlerde, Japon idareciler tarafından toplumu bir arada tutma ve konsolide etme amaçlarına matuf şekilde kullanılmıştır. Özellikle ahlaklılık, dayanışma, sadakat, karşılıklılık, aileye ve devlete bağlılık gibi Konfüçyen mottolar, toplumsal istikrar ve asayiş sağlamada tedavüle sokulmuştur (Koç, 2014: 132).

Konfüçyanizm, insan ilişkilerine dair erdemler bağlamında şu beş ilişkiye önem atfetmektedir. Bunlar; babayla çocuk, üstle ast, karıyla koca, yaşlıyla genç ve arkadaşla arkadaş ilişkisidir. Bu ilişkisel düzlem temelinde bir denge ve uyumun yakalanması gerektiğini ifade eden Konfüçyanizm; bunun sağlandığı takdirde toplumsal barışın da sağlanacağını savunmuştur. Dolayısıyla Konfüçyen algoritma, saygıyı ve hiyerarşiyi ana öğeler olarak değerlendirmiştir (Sosnowski, 2014: 191).

Öte yandan Konfüçyanizm, tarihi prosesler bakımından Japon eğitim sistemini disiplinize etmiştir. Konfüçyanizm'in temel kitabı olan *Lunyu*'daki öğretiler, yüzyıllar boyunca Japon eğitim sisteminin merkezinde olmuştur. *Lunyu*, *rın* (insaniyet) amacını gerçekleştirmek için ortaya konulmuş nasihatler manzumesidir. Konfüçyüs, insanları iki kategoride ele almıştır: *Cündzı* ve *şıavrin*. *Cündzı*, aydınlanmış, asil insan anlamına gelmektedir. *Şıavrin* ise küçük, aşağı insan manasına gelmektedir. Burada ahlaklılık, uyum, barış ve saygı, '*cündzı*' kavramı ile ifade edilmeye çalışılırken; kötücül doğa, saygısızlık, kibir ve uyumsuzluk da '*şıavrin*' kavramı ile anlatılmıştır (Kapıcıoğlu, 2019: 37).

İmparatorun pasif bir noktaya getirilip feodalizm'in yükselişe geçtiği Kamakura döneminde Konfüçyanizm enstrümantalize edilmiştir. Konfüçyanizm'in; hiyerarşi, üstlere saygı, toplumsal uyum ve sadakat gibi kavramları, feodal beylerin siyasi yönetim araçları haline gelmiştir. Bilhassa feodalizmin altın çağını yaşadığı Edo döneminde, Konfüçyen değerler tüm topluma dikte edilmiştir (Hasegawa ve Broadbent, 2007: 32).

Konfüçyanizm; insaniyet (*rın*), ahlak (*dı*), saygılı ve doğru tutum (*li*), dürüstlük, samimiyet, güven (*şın*), sadakat (*şıav*) vs. olmak üzere bu erdemlerin

toplumsal barış ve istikrarı sağlayacağını savunmuştur. Her şeyi gören otorite olarak ifade edilen *tien*'e (Göktanrı), bu erdemler vasıtasıyla hizmet edilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla bu fazilet skalası, Şintoizm ve Japon milli gelenekleri bağlamında regülatif ve baskılayıcı sonuçlar doğurarak, Konfüçyen değerlerin Japon toplumuna entegrasyonunu hızlandırmıştır. Süreç içerisinde Japonya'nın birçok yerinde Konfüçyanist mabetler ve enstitüler kurulmuştur (Kapıcıoğlu, 2019: 39-42).

Konfüçyanizm, Japonya'ya girişinden bugünlere dek Japon toplumunun kültür kodlarının oluşumuna etki eden ve Japon toplumunu disiplinize eden bir etken olarak değerlendirilmektedir. Konfüçyanizm'in; imparatora, devlet sistemine, üstlere, atalara ve aileye karşı bireyin itaatkar olmasını salık vermesi, tarihi süreçler ve güncel durum bağlamında Japon toplumunu regüle eden bir durum olarak ifade edilmektedir. Öte taraftan, Konfüçyen öğretilerin; eğitime özel bir önem vermesi, insan ilişkilerinde barışı esas alması ve toplumsal uyumu öğütlemesi gibi faktörler de, tarihi devirler ve aktüalite bakımından Japon toplumunun mayasını oluşturan unsurlar olarak görülmektedir (Akkemik, 2023: 182).

Bu bölümde; Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm'in farklı düstur ve öğretilerle Japon toplumunu nasıl sistematize ettiği anlatılmıştır. Her bir din, tarihi süreçler içerisinde Japon toplumunun ihtiyaçlarına ve aksayan yönlerine göre kullanılmış ve gündeme getirilmiştir. Mezkur dinlerin birbirinden farklı inanç esasları, Japon toplumunun kültür kodlarının oluşumunda önemli tesirler doğurmuştur. Bir sonraki bölümde Şintoizm'in ve Budizm'in siyasal açıdan farklı yorumlamalarına değinilecektir.

#### **2.1.4. Şintoizm ve Budizm'in Siyasal Yorumlama Açısından Farklılıkları**

Şintoizm, Japonların milli dini olmasına mukabil olarak süreç içerisinde Japonya'nın siyasal ve askeri devinimlerini büyük oranda etkilemiştir. Her şeyden evvel Şintoizm, doktrinsel olarak Japonya'ya bir kutsallık atdefer ve ülkeyi evrenin en özel konumuna yerleştirir. Ülkeyi, evreni aydınlatan Güneş'in Ülkesi olarak gören Şintoist öğretisi, imparatoru da 'Güneş'in Oğlu olarak gören bir anlayışa sahiptir. Buradan hareketle, Şintoizm'in Japon askeri ve politik yayılmacılığına zemin hazırladığı ifade edilebilir. Zira, Güneş'in tüm bölgelere hakim olması inancı taşıyan

Şintoist görüş, süreç içerisinde Japon siyasal kurumlarını etkileyerek bilhassa Meiji Dönemi'nden sonra Japon yayılcılığına bir muharrik güç teşkil etmiştir (Hearn, 2022: 89-91).

Budizm ise Şintoizm'den farklı olarak, ölüm sonrası yaşamı referans alan, maneviyata daha çok önem verilmesi gerektiğini belirten ve dinin hayatın her alanına tatbik edilmesini savunan görüşlere sahip olduğu için, siyasal mantalite olarak yayılcılık faktörünü daha az önemli bulan bir anlayışta olmuştur. Budizm, Şintoizm'in aksine Japon siyasal ve askeri yayılcılığına bir katalizör olmamıştır. Zira Budizm için bireyin ruh dinginliğine ulaşarak manevi faziletlere varması ve içindeki Buda'yı ortaya çıkararak nirvanaya ulaşması daha önemli bir paradigma olmuştur. Buradan hareketle, Budizm'in Japon siyasal yaşamına Şintoizm'in sert mantalitesi yerine daha barışçıl bir anlayış kattığı savunulabilir (Meyer, 2019: 36-37).

Esasen, Japonya'nın tarihi dönemlerine odaklanılırsa, Şintoizm'im ve imparatorluk kurumunun güçlü olduğu dönemlerde Japon yayılcılığının ve siyasal güç maksimizasyonunun doruk noktaya ulaştığını gözlemlenecektir. Örneğin, İmparatorluk kurumunun güçlü olduğu Nara, Muromaçi, Aşikaga ve Heian dönemlerinde Japon yayılcılığına ve özellikle Kore Yarımadası'na yönelik askeri ve siyasi hareketler müşahade edilebilecektir. Daha sonraları ise Meiji Restorasyonu ile Modern Dönem'e giren Japonya, yine kalıbına sığmaz, bölge ülkelerini işgale kalkan ve nihayetinde dünya savaşına katılan bir profil çizmiştir (Henshall, 2004: 38-39).

Budizm'in siyasal etkilerine bakacak olursak, özellikle imparatorluk kurumunun güç kaybettiği Edo Dönemi'nde toplumun dış dünyadan izole edildiği ve sınırların kapatıldığı görülecektir. Burada, Şintoizm'den farklı olarak daha barışçıl ve içe dönük bir politik anlayışa sahip olan Budizm, toplumun ve siyaset kurumu olan Şogunluğun dini kurallar ile sistematize edilmesini önceleyen bir perspektife sahip olmuştur. Nihayetinde Edo Dönemi'nde toplumun sınıflara bölünmesi ve dini kuralların güç kazanması buradan ileri gelmektedir. Bu münasebetle Budizm, ölüm sonrası hayat ekseninde Japon siyasal yapısını etkilemiş ve gelişen süreçte Japon asker sınıfı olan samuraylar da bu dinin öğretileri ekseninde felsefelerini geliştirmişlerdir (Akman, 2010: 133-137).

Nihayetinde, uzun yıllara varan tecrübeler çerçevesinde Şintoizm ve Budizm'in yer yer rekabet ettiği, yer yer de harmanlanarak Japon toplumuna entegre olduğu görülecektir. Japonlar, bu minvalde “Biz Şintoist doğup Budist ölürüz” demişlerdir. Şintoizm ve Budizm birçok safhada girift bir hale gelerek Japon politik mirasına etkilerde bulunmuş ve Japon kültür kodlarına tesir etmiştir (Kitamura ve Göçen, 2021: 116-117).

İleriki bölümlerde Japon siyasi yaklaşımı bakımından Şintoizm'in Batılı güçler tarafından nasıl bir tehlike olarak addedildiği üzerine değerlendirmeler yapılacaktır. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra işgale uğrayan Japonya'da, ABD kuvvetlerinin Japonya'nın yeni siyasi kurumsallaşmasını Şintoizm'den yalıtma politikaları görülecektir.

## **2.2. Coğrafi ve İklimsel Faktörlerin Japon Politik Mirasına Etkileri**

Japonya, binlerce adadan oluşan bir takımadadır. Ülkede tarım yapılabilir arazi çok az bir seviyededir. Ülke, muson iklim kuşağında olduğu için dört mevsimi de yaşamaktadır. Bir diğer taraftan Japonya, bir dağlar, göller ve ormanlar ülkesidir. Japon coğrafyasının çok boyutlu manzarası, Japon insanının tarihin her döneminde doğa ile yüksek bir irtibatta olmasına neden olmuştur (Kitamura ve Göçen, 2021: 11-15). Japonların; Şintoizm dini gereği doğadaki her unsurun bir 'kami'ye, yani ruha sahip olduğuna dair inançları, onların doğaya olan üstün bağlılıklarını ve saygılarını tahkim etmiştir. Öte yandan, sonradan ülkeye giren Budizm inancının da, doğaya önem verilmesi ve bu yolla felsefik derinlikler kazanılarak meditasyon yapılmasına dair inançsal öğretileri de süreç içerisinde Japon insanının doğa ile çok farklı boyuttaki temasını arttıran faktörler olmuştur. (Şenavcu, 2022: 76-77).

Tarihi süreçler açısından, ekilebilir arazisi sınırlı olan Japonya'da pirinç çok önemli bir yiyecek olmuştur. Zaman içerisinde kutsallık atfedilen pirinç, dağınık bir coğrafyaya sahip ve farklı klanların hüküm sürdüğü Japonya'da klanlar arası mücadelenin ve bu minvalde yaşanan siyasi istikrarın ve istikrarsızlıkların temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Japonya'nın coğrafi ve iklimsel koşulları gereği farklı bölgelerde farklı klanlar yerleşik bir duruma gelmiş ve süregiden devrede klanlar

arası askeri ve siyasal rekabet vuku bulmuştur. Klanların mücadeleleri, Japon yönetim erkini de etkilemiş ve oluşan politikalara yön vermiştir. Öte yandan, pirinç, ‘Tanrıların yiyeceği’ olarak etiketlenmiş ve tapınaklarda tanrılara sunulan yiyecekler arasında başat bir konumda olmuştur. Pirinç ekseninde ekilebilir zirai alanların kontrolü, Japon siyasal yapısını kökten belirlemiş ve halkın pirince ulaşımı, yerel yöneticilerin meşruiyet parametrelerini etkilemiştir (Henshall, 2004: 10-12). Bu bölümde doğaya verilen önem ve doğa ile uyum ekseninde Japon coğrafyası ele alınırken; bunun politik, tarihi, kültürel, toplumsal ve dinsel temeldeki etkileri değerlendirilecektir. Bilhassa pirinç faktörünün Japon siyasal yaşamına nasıl damga vurduğu yine değerlendirme konusu olacaktır.

### 2.2.1. Klan Mücadeleleri Dahilinde Japon Coğrafyası

Japonlar, kadim zamanlardan itibaren doğaya büyük bir önem vermişlerdir. Öncelikle, Japon toplumu kadim kökenini güneşe dayandırmış ve kendi ülkelerine ‘Güneş’in Ülkesi’ anlamına gelen *Nippon* ismini vermişlerdir. Bu, Japon toplumunun doğaya verdiği ehemmiyet açısından siyasi meşruiyet temelinde önemli bir basamağı teşkil etmektedir. Güneş’in soyundan gelme inancı, Japon ulusu için bir gurur kaynağı ve kendilerini konumlandıkları bir siyasal ve kültürel değer haline gelmiştir. Çünkü, güneşin tüm dünyayı aydınlattığı gerçeği, Japonlar açısından tüm dünyada eşsiz olduklarını ve tüm dünyaya hayatiyet sunduklarına dair bir perspektifle kuşanmalarına ve politikalarını buna göre konumlandırmalarına yol açmıştır (Henshall, 2004: 21).

Japon kültür kodları açısından tabiatın çok önemli olmasının sebeplerinin başında dini faktörler gelmektedir. Japonlar, milli inançları olan Şintoizm gereği, doğada bulunan her unsurun (dağ, ova, nehir, orman, göl, ağaç vs.) bir ruhunun olduğuna dair bir animistik inanca sahiptirler. Onlara göre her doğal unsur bir *kami*, yani tanrıdır. Doğada bulunan en küçük unsurdan en büyüğüne dek her şeye bir kutsallık atfedilmesinin sebebi budur. Bu itibarla Japonlar, tabiata oldukça bağlılık gösterip ekolojik anlamda olabildiğince uyumlu olmayı öncelemişlerdir. Bu uyumlu olma anlayışı, siyasal yapılar tarafından da teşvik edilmiştir (Şenavcu, 2022: 81).

Japonların doğaya bu derece bağlı olmasının sebeplerinden biri de, ölmüş atalarının doğaya karışarak ve doğal bir unsura bürünerek tanrılaştığına dair olan

inançlarıdır. Ölmüş atalarına ve büyüklerine yüksek seviyeli bir saygı besleyen Japon toplumu, doğanın en küçük bir üyesine zarar vermenin, kendi atalarının ruhaniyetine zarar vermekle eşdeğer olduğunu düşünmüşlerdir. Dolayısıyla bu saygı durumu, Japon politik anlayışı açısından da bir meşruiyet kaynağı olmuştur. Şinto inancına göre tanrısal bir soydan geldiğini deklare eden imparatorluk kurumu, doğada bulunan kamiler üzerinden bir tanrısal arka plan yakalamıştır. Öte taraftan, Japon Şinto inancına göre, özellikle dağların önemi büyüktür. Dağlarda en büyük ve ulvi tanrıların yaşadığına inanılmaktadır. Bu minvalde Fuji Dağı Japonlar için ulusal, siyasal, dinsel ve kültürel bir semboldür (Cunningham, 1984: 40-44).

Japonların doğaya bağlılıklarının sebeplerinden biri de sonradan ülkeye giren ve ülkenin teolojik dinamiklerini etkileyen Budizm, Zen Budizmi ve Konfüçyanizm gibi etmenlerdir. Bu üç öğretinin, doğa ile uyumlu olmaya dair inançsal öğretileri, Japon toplumunun doğaya olan bakışını ve saygısını pekiştirici bir rol üstlenmiştir. Özellikle Zen Budizmi'nin, meditasyon yani *zazen* yoluyla doğanın tefekkür edilip huzura ulaşılması noktasındaki dinsel öğretisi, tabiata bakışı değiştirmiştir. Bununla birlikte, özellikle Zen Budizmi'nin etkin olduğu feodal dönem bağlamında samuraylar, doğayı tefekkür edip bazı şiirsel ve sanatsal faaliyetler icra etmişlerdir. Bilhassa Edo Dönemi'nde mutlak güç kazanan samuray sınıfı, süreç içerisinde tüm yönetim erkini de etkileyerek Zen Budizmi çerçevesinde doğa ile iştigal olma durumunu yüksek bir seviyeye taşımıştır. Doğaya bağlılık, Japon toplumunun sanat, kültür ve siyaset anlayışını değiştirmiş ve zenginleştirmiştir (Kapıcıoğlu, 2019: 282-283).

Japonya'nın dağlık ve adasal yapısı, ülkedeki halkın dağınık bir şekilde ve klanlar halinde yaşamasına neden olmuştur. Her bir klan, yaşadığı bölgedeki coğrafi ve iklimsel şartlar dahilinde kendisine doğa unsurları içerisinde bazı kutsallar bulmuş ve bunlar için ayinler düzenlemiştir. Örneğin, kutsal bir dağın eteğinde hüküm sürmüş klanlar, kendilerini 'dağ kamisi'nin koruduğuna inanmış, onunla kutsal bir bağ kurmuş ve nesilden nesile sürecek şekilde 'dağ kamisi'nin ruhaniyetine saygı gayesiyle ayinler düzenlemişlerdir. Öte yandan, her bir klan yaşadığı coğrafi ve iklimsel şartlar temelinde farklı güçler elde etmiş ve siyasal yapıda farklı konumlanmalar içerisine girmişlerdir. Gelişen süreçlerde klanlar, rakip klanların bölgelerini ele geçirmeye çalışmış ve bu minvalde hem askeri hem politik temelli çatışmalar meydana gelmiştir.

Her bir klanın bağılı bulunduğu bölgeye göre elde ettiği güç, onun Japon siyasal katındaki yerine etki etmiştir (Anesaki, 2023: 15).

Japon ulusu, kadim zamanlardan itibaren her mevsime ve iklimsel olaya farklı bir ruhçu ve teolojik anlayışla bakmıştır. Doğanın sanatsal derecedeki manzaralarına tanrıların bir armağanı olarak bakan Japon toplumu, tabiatın içerisinde gelişen ve kendilerini etkileyen deprem, tayfun, heyelan vs. gibi olaylara da tanrıların bir gazabı ve cezası minvalinde yaklaşım göstermişlerdir. Yaşanan doğal felaketler sonrası tanrıları memnun etmek için mabetlerde ayinler düzenlenmiş ve tanrılara yiyecekler sunulmuştur. Bu ayinlere bizzat en üst yöneticiler iştirak ve öncülük etmiştir. Bugün dahi Japon toplumunda felaketler sonrası veya felaketlerin gelmemesi yönünde dinsel törenler ve tanrılara yiyecek sunma anlayışı bir kültür kodu olarak devam etmektedir (Batkalova ve Galiev, 2016: 99).

### **2.2.2. Otoritelerin Meşruiyet Metası: Pirinç**

Antik çağlardan itibaren pirinç, Japon toplumunda özel bir konuma sahip olmuştur. Ülkenin ekilebilir arazisi az olduğundan ve pirinç, tüm Japon topraklarında ana tüketim unsuru olduğundan halk kitleleri, siyasal yapılar ve imparatorluk tarafından birincil derecede himaye altına alınmıştır. Japonca'da pirinç, 'kome' anlamına gelmektedir. Japon kültürü bakımından pirinç, ekmek ile eşdeğer anlamdadır. Tarihin her döneminde birincil derecede tüketim malzemesi olarak görülen pirinç, Japon toplumu ve politik mirası bakımından bir varoluş metası olarak telakki edilmiş ve bu yiyeceğe kutsallık atfedilmiştir (Has ve Atay, 2020: 147).

Coğrafi yapının etkisiyle Japonların hayatında ana bir unsur haline gelen sulu pirinç tarımı, sınırlı ve baskılanmış bir alanda yaşamak mecburiyetinde kalan Japonların; sabır, dayanıklılık, direnç, dayanışma, grup bilinci, çalışkanlık, fedakarlık ve işbirliği noktalarında gelişmesine önayak olmuştur. Bu hasletlerin böyle bir mecburiyet ortamında gelişmesi, Japon toplumunun kültür kodları bakımından belirleyici bir rezerv teşkil etmiştir. Ülkenin ekonomisinin önemli oranda pirince dayalı olması, Japon halkının grup ile uyumlu hareket etmesini beraberinde getirmiş, grup içerisinde meydana gelen herhangi bir olumsuz davranışın hem grubun hem politik güçlerin hem de tanrıların öfkesini toplayacağı düşünülmüştür. Bu münasebetle

pirinç yetiştirme faaliyetleri, tüm çağlar boyunca Japon toplumunun görev bilinci, dayanışma, mücadeleci olma ve işbirliği temelinde öne çıkan toplumsal karakterini geliştiren bir rol üstlenmiştir. (Anesaki, 2022: 106).

Kadim zamanlarda pirinç hasadı dönemlerinde yapılan ritüellere, gücünü ilahi kaynaktan aldığına inanılan Japon imparatorları dini yöneticilik yapmıştır. Pirince verilen değer, direkt olarak tanrılara verilen değerle eş görülmüş ve imparatorluk makamı, meşruiyet skalasının önemli bir noktasına pirinç faktörünü sokmuştur. (Salazar, 2021: 159). Halk, Japon milli inancı olan Şintoizm çerçevesinde sık sık yaptığı festivallerde veya ayinlerde ölmüş atalarını veya tanrıları anarken, pirinç unsuru onların memnuniyetini kazanmak veya öfkelerini bastırmak maksadıyla bir araç olarak kullanmıştır. Ayrıca, ölen kişiler gömülürken yanlarına bir miktar pirinç konulmuş ve farklı bir boyuta geçen ruhların memnuniyetinin temin edilmesi amaçlanmıştır. Bu faktörler doğrultusunda pirinç, tanrısal bir anlam kazanmıştır. Pirincin bu derece kutsal ve tanrısal bir anlam kazanması, pirinç yetiştirilen tarım alanlarının büyük bir önem kazanmasına ve bu çerçevede askeri ve siyasal mücadelelerin yapılmasına zemin hazırlamıştır (Kitamura ve Göçen, 2021: 143).

Tarihin her döneminde önemli olan pirinç yetiştiriciliği, her zaman için yönetici sınıfın himaye ettiği bir alan olmuştur. Antik zamanlardan itibaren Japon imparatorluk sarayında önemle korunan ve tüketilen pirinç, tarımsal alanlar bağlamında yine imparatorluğun özel ilgisine mazhar olmuştur. Kamakura devri ile birlikte güç kazanan feodalite bağlamında da pirinç yetiştirilen tarım alanları hayati bir öneme sahip olmuştur. Bu doğrultuda, önemli tarım alanlarını elinde tutan derebeyler olan ‘*Daimyo*’lar ortaya çıkmış, bunlar devleti yöneten başkomutan olan *Şogun*’un idaresinde olmuşlardır. Öte taraftan, derebeyliğe bağlı asker sınıfı olan samuraylar da, barış döneminde tarımsal faaliyetlere katılarak pirinç yetiştiriciliğinde rol almış ve savaş dönemlerinde de, ya sahip olduğu tarımsal bölgeyi koruma amacıyla pozisyon almış ya da başka klanların hakimiyetinde olan tarım bölgelerini ele geçirmek amaçlı atraksiyonlara girişmiştir. Dolayısıyla Japon toplumu bağlamındaki iç çatışmaların ve siyasal mücadelelerin temelinde yatan en önemli faktörlerin başında pirinç gelmiştir (Hall, 2008: 50-52).

Pirincin bu derece mühim olması, onu yetiştiren çiftçi grubuna toplumsal hiyerarşide bir saygınlık kazandırmıştır. Kamakura dönemi ile birlikte başlayan ve Edo dönemiyle zirveye ulaşan feodal uygulamalar bağlamında, toplumda ihdas edilen dört sınıf arasında çiftçiler de yerini almıştır. Çiftçiler, hiyerarşide soylu ve askeri sınıfın altında; tüccar ve zanaatkar sınıfın üstünde bulunmuştur. Bundan hareketle, Japon toplumunun toplumsal, siyasal ve kültürel yaşantısında çiftçilerin ve dolayısıyla pirincin yeri çok önemli olmuştur. Pirincin toplumsal piyasadaki bedeli, miktarı ve halka ne derece sunulduğu hususları, birçok dönem Japon ekonomisini etkileyen başat unsurlardan biri olmuştur. Tarımsal faaliyetler noktasında pirincin azlığı veya çokluğu, yöneticilerin halk tabanındaki meşruiyetini belirleyen parametrelerden biri haline gelmiştir (Özhan, 2015: 24-25).

Pirinç, hem tarih hem de aktüalite bakımından önemini koruyan bir tarımsal üründür. Pirinç, hem dinsel hem siyasi hem de kültürel zaviyeler bakımından kutsal bir semboldür. Pirinç, bugün dahi Japon mutfağının vazgeçilemez bir kültür mirasıdır. Dolayısıyla pirinç ekmek ile eşdeğerdir ve de en asli nimettir. Pirinç bütün bu hususiyetleriyle Japon kültür kodları açısından bir nirengi noktasıdır (Kordzinska, 2019: 4).

### **2.3. Feodal Dönem Tecrübeleri**

Japonya tarihi bakımından dönemler; Yamato (552-645), Nara (645-794), Heian (794-1185), Kamakura (1185-1336), Muromaçi (1336-1603), Edo (1603-1867) ve sonrası temelinde Modern Dönem (1868 sonrası) şeklinde tasnif edilmektedir. Bu dönemlerden her biri Japonya'nın toplumsal değerlerinin ve kültür kodlarının oluşumunda etkili olmuşlardır. Fakat özellikle 1185 yılı itibariyle Kamakura dönemiyle başlayan ve feodal dönemin başlangıcı olan bu devre; Japonya'nın tarihine, kültürüne, ekonomisine ve siyasetine damgasını vurmuştur. Bu dönem içerisinde, Hristiyan misyonerlerin ülkeden çıkarılmasıyla başlatılan tecrit hali, Japonya'nın kendi iç dinamikleriyle yoğunlaşmasına sebep olurken; ülkede Meiji dönemine dek süren, hiyerarşiye dayanan, disiplin temelli ve imparatorun pasif kılınarak askeri yöneticilerin otoritesi ile karakterize bir süreci hakim kılmıştır. Özellikle Edo döneminde toplumun sınıflara ayrılması, ülkenin dış dünyaya kapatılması, derebeyleri olan '*daimyo*'ların etkinlik kazanması, savaşçı sınıf olarak tanımlanan samurayların

faaliyetleri ve bu minvalde ortaya çıkan Buşido felsefesi döneme damga vuran unsurlardır. Bu yönüyle, toplumun tüm boyutlarıyla disiplinize edilmesi, Japonya'nın; sonraki dönemlerine ve bugününe değin süren askeri, siyasal, ekonomik ve kültürel manzarası bakımından ciddi etkiler doğurmuştur (Meyer, 2019: 31-70). Billhassa bugünlere gelen Japon kültür kodlarının oluşumunda Edo döneminin birçok boyuttan tesirleri söz konusudur. Bu bölümde, Japon feodal düzeninin altın çağı olarak tanımlanan Edo dönemi çerçevesinde Japon kültür kodlarına etki eden uygulamalar ve durumlar analiz edilecektir.

### **2.3.1. Edo Dönemi Temelinde Tecrit ve Disiplinize Edilen Japon Toplumu**

Japon feodal düzeni esasen Kamakura (1185-1336) döneminde başlamıştır. Bu dönem ile başlayan feodal devre 'Japonya'nın Orta Çağı' olarak ifade edilmektedir. Bu dönemin başlangıcında yönetimi ele geçiren *Minamoto* ailesinden savaşçı Yoritomo, imparatorluk yönetimini pasifize etmiş ve birçok yetkiyi kendisine bağlayarak güçlü bir 'şogunluk' yönetimi kurmuştur. *Şogun*, Japonca'da general, kumandan anlamlarına gelmektedir. Bu dönem, Çin etkisinin Japon topraklarında arttığı ve Çin ile hem siyasi hem ekonomik hem kültürel hem de sanatsal ilişkilerin yüksek seviyede seyir ettiği bir dönemdir. Öte yandan, samuraylık ve Zen Budizmi bu dönemde etkinlik kazanmıştır (Kapıcıoğlu, 2019: 89-91).

Bu dönemden sonra başlayan Muromaçi döneminin ilk safhasında, Şogun Aşikaga iki ayrı bölgede hüküm süren imparatorluk yönetimlerini birleştirmiş ve Japon siyasi birliğini ihdas etmiştir. Bugün Japon kültürü şemsiyesi içerisinde kabul edilen birçok halk sanatlarının temeli bu dönemde atılmıştır. Bu dönemde Japonya üzerinde etkinlik kazanan Hristiyan misyonerler, ülke sathında taraftar toplamış ve bu durum, bazı iç çatışmalar ve siyasi istikrarsızlıklar doğurmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan Şogun Hideyoshi, yerel beylikler üzerinden bir birlik sağlayarak Hristiyan unsurları pasifize etmeye çalışmış ve buna yönelik bazı yasalar çıkarmıştır (Meyer, 2019: 87-97).

Öte yandan Şogun Hideyoshi, toplumu kentli, soylu, köylü ve üretici şeklinde kastlara ayırarak Edo döneminin temellerini atmıştır. Hideyoshi'nin ölümünden sonra beylikler arasında çıkan bölünmeler ve bozulan siyasi birlik, 1600 yılında rakiplerini

mağlup eden Şogun Tokugawa İeyasu'nun liderliğinde yeniden tesis edilmiş ve Japonya 1603 yılı itibariyle Edo dönemine girmiştir. Şogun İeyasu, yaklaşık 250 yıl boyunca Japonya'yı yönetecek olan Tokugawa soyunu yönetimin başına getiren ve Edo Beyliği'nin tarihi serüvenini başlatan kişidir (Kissinger, 2014: 201-203).

Tokugawa İeyasu, yönetim safhasının başlarında ilk olarak Hristiyan misyonerleri kovarak ülkede asayiş sağlamış ve Hollandalı ticari ataşeler hariç diğer tüm batılı devletleri ülkeden çıkararak bir izolasyon dönemi başlatmıştır. Ülke, giriş çıkışlara hemen hemen kapatılmıştır. Bu izolasyon döneminde dış dünyadan, özellikle de Çin'den alınmış tüm inanç sistemleri, kültürel öğeler ve sanatlar bir Japonlaştırma siyaseti ile sentezlenip toplumun tüketimine sunulmuştur. Bu dönem, Japon sanatı ve kültürü açısından klasiğe dönüş dönemi olarak telakki edilmektedir (Kissinger, 2014: 202-203).

Bu dönemin başında, başkent yeniden Edo'ya taşınıp tüm yönetim birimleri Şogunluğun çevresinde olacak şekilde bu bölgede kümelenmiştir. Şogunluk müessesesi, imparator ile eşdeğer yetkilere ulaşmasına binaen, sonraki süreçte imparatorluğun birçok yetkisini tamamen kendisinde toplamıştır. Bu dönemde imparatorluk, artık pek de etkili olmayan sembolik yetkileriyle Japonya'nın kadim kentlerinden biri olan Kyoto'ya taşınmıştır. Japonya'da oluşan feodal sistem temelinde ülke birçok bölgeye ayrılmış ve bu bölgelerin başına '*daimyo*' adı verilen ve Şogun'a bağlı olarak hareket eden yerel beyler getirilmiştir. Daimyolar, yönettikleri tarım arazileri çerçevesinde Japonya'nın tarımsal ve ekonomik sistemini kontrol eder bir hale gelmişlerdir. Öte yandan Daimyoların bünyesinde olan asker sınıfı samuraylar, bir çeşit tımar sistemi ile barış dönemlerinde tarım arazilerini işleterek geçimlerini sağlamış ve ülke ekonomisine katkıda bulunmuşlardır (Akkemik, 2019: 56-60).

Tokugawa İeyasu'nun hakimiyetiyle başlayan Edo döneminde, toplum; askerler, çiftçiler, sanatçılar ve tüccarlar olmak üzere dört sınıfa ayrılmıştır. Bunların haricinde, ölü gömme ve birtakım değersiz işlerle uğraşan ve *Burakumin* adı verilen bir sınıf daha toplum içerisinde yaşam sürmüştür. Toplumun bu tür sınıflara ayrılması neticesinde, her bir sınıfın bütün yaşam içerisinde uyması gereken kurallar Şogunluk yönetimi tarafından belirlenmiş ve sınıflar arası ayrım kesin çizgilerle işaretlenmiştir. Örneğin, çiftçi sınıfına mensup bir kişinin evini nasıl inşa edeceği ve kendisini ziyarete

gelen misafirlerine hangi tür yiyecekler sunması gerektiği bile kanunlarla belirlenmiştir (Hearn, 2018: 126-130). Öte yandan, bu dönemde büyük yetkiler elde eden asker sınıfı, toplumun tüm unsurları üzerinde bir güç elde etmiştir. Bir samuraya, diğer sınıflara mensup bir birey tarafından saygısızlık yapıldığı takdirde, saygısızlık yapanı öldürebilme yetkisi tanınmıştır. Tokugawa döneminde, yaşamın tüm boyutları kişilerin sosyal hiyerarşideki yerlerine göre tanımlanmış, her grup için hukukla tanınmış toprak sahipliğine, vergilere, cezai müeyyidelere ve siyasal haklara ilişkin farklı bir kimlik tanımlaması yapılmıştır. Otorite; tüm grupların, davranışlarını, kılık kıyafetlerini, yaşam biçimlerini sıkı kurallarla belirlemiştir. Sadece köylüler ve taşrada yaşam sürenlerin neleri giyip giymeyeceğine karışılmamış ve samurayların da ait oldukları sosyal sınıfa uygun görünümde olmaları istenmiştir (Kılınçarslan, 2017: 4).

Bir diğer taraftan, Edo döneminde toplumu disiplinize etme ve asayiş sağlama noktasında Konfüçyanizm eksenli politikalar yürürlüğe sokulmuştur. Ast-üst, yönetilen-yöneten, birey-toplum, öğrenci-öğretmen ve evlat-baba temelli olarak saygıyı esas alan, uyumlu olmayı öğütleyen ve üstlere itaat etmeyi salık veren Konfüçyen ilkeler, toplumu disiplinize ve konsolide etme bağlamında araçsallaştırılmıştır. Öte yandan, Konfüçyanizm'in önem verdiği ilkeler doğrultusunda eğitim sistemi dizayn edilmiş ve nesiller Şogunluk otoritesinin öngördüğü bir disiplinsel eğitim sistemi ile yetiştirmeye başlamıştır. Bir diğer yönüyle Japonya'nın girdiği tecrit dönemi, toplumun sadece kendi dinamikleriyle ayakta kalmasını mecburi kılan bir sistemi dayatmakla birlikte; işbölümü, hiyerarşi, dayanışma, disiplin, fedakarlık, otoriteye boyun eğme, kuralcılık ve direnç gibi hususlarda toplumun kültür kodlarını inşa edici neticeler doğurmuştur. Toplumun her bir ferdinin uymakla mükellef olduğu hiyerarşik kaideler, uzunca bir süre yaşanan feodal dönemde Japon toplumsal karakterini keskin bir şekilde etkilemiştir (Shigemitsu, 2004: 102-104).

Bu dönemde Japon milli inancı olan Şintoizm'e nazaran yönetim kadrosu ve askeri sınıf içerisinde daha çok Zen Budizmi ilkeleri etkinlik sağlamıştır. Bilhassa samuray sınıfının, Zen Budizmi vasıtasıyla askerlik sanatı anlamına gelen Buşido öğretisini benimsemesi ve de meditasyon yoluyla olgunlaşmaya dair mantalitesi, Budizm'in ilkelerini devlet klasmanında ve askeri sınıf içerisinde daha görünür bir duruma getirmiştir. Öte yandan, bu dönemde yaşanan istikrar tablosu bağlamında

hiçbir savaşın olmaması ve Edo dönemi boyunca yaşanan gelişmeler temelinde; uygulanan politikalar, toplumu etkileyen inanç ve düşünce akımları, eğitimde uygulanan öğretiler, ülkenin dış dünyaya kapatılması, imparatorun yetkilerinin pasifize edilmesi, ülkenin sınıflara ayrılması, hiyerarşinin uygulanması, askeri sınıfın etkinliği ve kültürel faaliyetler gibi faktörler bazında Japon toplumu birçok yönden sistematize ve disiplinize edilmiştir. Bunun; politik kültür ile toplumsal ve kültürel kodlar bağlamındaki etkileri, sonraki devrede yaşanan mega olaylara tevarüs ederek günümüze kadar gelmiştir (Gordon, 2003: 20-31).

### 2.3.2. Samuraylık ve Buşido Kültürü

Samuraylar, feodal dönemde ortaya çıkmış savaşçı sınıfın genel ismidir. Samuray ifadesi, Japonca'da '*saburau*' yani hizmet etmek anlamına gelmektedir. '*Bushi*' sözcüğü ise daha kadim bir ifade olmakla birlikte samuray kelimesi ile eş anlamlıdır. Bu kapsamda *Bushido* sözcüğü ise, 'savaşçının yolu' anlamına gelmektedir. Buşido kavramı etimolojik olarak değerlendirildiğinde, '*Bushi*' ifadesi asker/savaşçı, '*Do*' ise yol anlamına gelmektedir. Samuray ifadesi ilk kez 10. yüzyılda kullanılmıştır. İmparatorluğun koruyucu takımı veya büyük toprak sahiplerinin silahlı muhafızları olarak kiralanmış savaşçılar, samurayların ilk nüvesi olarak kabul edilmektedir. Sonraki devrede, imparatorluk ve devlet kurumsallaşmasının daha da genişlemesiyle samuraylığın önemi daha fazla artmış ve bu savaşçı sınıf daha fazla gündeme gelmiştir (Akman, 2010: 134-136).

Samuraylar, feodal dönemde Şogunluğa bağlı derebeyler olan daimyoların bünyesinde olan savaşçı gruptur. Samuraylar savaş dönemlerinde paralı veya gönüllü askerler olarak efendilerine hizmet etmiştir. Bunun karşılığında mevki veya toprak elde eden samuraylar, süreç içerisinde tarımsal hayatta da etkin bir noktaya gelmiştir. Ülkenin ekilebilir arazisinin çok az olması, samurayların; bağlı bulundukları klanlar yoluyla rakip klanların tarımsal arazilerini ele geçirmek için çokça çatışmalara girmesine sebep olmuştur. Edo dönemi ile birlikte sağlanan siyasi birlik ve toplumun sınıflara bölünmesi neticesinde samurayların toplumsal mevkisi daha da yükselmiştir. Samuraylar dört sınıfa bölünen toplumsal hiyerarşinin en üst klasmanında bulunmuşlardır. Halktan üstün olduklarını gösteren kanunlar çıkarılmasına binaen, samuraylar kendilerine saygısızlık yapan halktan birini öldürebilme hakkına sahip

olmuşlardır. Samuraylar, bazı haklara sahip olmalarının yanında bazı yükümlülükler de taşımışlardır. Onlar da halka ve bağlı bulundukları Şogunluk kurumuna karşı sorumlu olmuşlardır. Samurayların toplum içerisinde uyması gereken ahlaki ve adaletle ilgili kaideler olmuştur.. Bunlar ihlal edildiği takdirde samuraylar da toplumsal itibarlarını kaybedip cezalandırılabilmişlerdir (Hall, 2008: 38-57).

Japonya tarihinde yaklaşık 700 yıllık bir maziye sahip olan samuraylar, kendilerine ait bir felsefe oluşturmuşlardır. Buşido adı verilen bu felsefe, içerisinde birçok etik ve inançsal normlar ile kurallar ihtiva etmiştir. Askerlik sanatı olarak nitelendirilen ‘Buşido’, temizyüreklilik, sadakat, cesaret, içtenlik, atalara ve üstlere saygı, fedakarlık ve vefa duygusu gibi düsturlar içermektedir. Buşido felsefesinin kökenlerinde hem Japonların milli inancı olan Şintoizm hem de Çin etkisiyle ülkeye giren Konfüçyanizm ve Budizm dinlerinin etkileri vardır. Bu üç teolojik sistemin prensipleri ve öğretileri ekseninde Buşido öğretisi sistematize olmuştur. Konfüçyanizm’in öğretileri arasında olan üstlere saygı, uyum ve dayanışma; Budizm’in ana öğretilerinden ölümden korkmama, cesaret ve kadere boyun eğme; son olarak da Şintoizm temelli gelişen iyi kalpli olmak, samimiyet ve vefa gibi düsturlar Buşido öğretisini inşa eden unsurlardır (Akman, 2010: 133-137).

Buşido felsefesi, özellikle daha çok Budizm’in bir kolu olan Zen Budizmi ile ilintilidir. Kadere karşı sükunete dayanan rıza, uysal bir teslim oluş, soğukkanlılık, dayanıklılık ile ölümden korkmama gibi prensipler üzerinden Zen Budizmi, Buşido öğretisinin yapı taşı olmuştur. Samuraylar temelinde gelişen en önemli felsefik ilke ‘ölümü aşmak’ olmuştur. Zira, Buşido öğretileri ile tam bir bütünleşmeye giden savaşçı, gerektiği zaman gözünü kırpmadan ölüme gitmeyi ve bunu bir onursal çözüm olarak görmeyi öncelemiştir. Bu doğrultuda, utanç içinde yaşam sürmek ölümden beter olarak görülmüş ve yalnızca gerçek bir kişisel değer sahibi olmadan beden var olmak, bir savaşçı için utanç kaynağı olarak telakki edilmiştir. Öte yandan, hayatın geçiciliğine ve ölümün mutlak yakınlığına dair bu anlayış, samuraylar açısından sakura ağaçlarını izleyip tefekkür etmeyi, Zen Budizmi çerçevesinde meditasyona girmeyi ve bazı sanatsal faaliyetlerin derinliklerinde kaybolmayı kâbil hale getirmiştir (Yamamoto, 2022: 13-19).

Buşıdo, ataerkil bir hükümet anlayışını savunmuştur. Bir savaşçı; atalarına, imparatora ve tanrıya karşı mesul olmuştur. Bu itibarla savaşçı sınıfı, giriştikleri her savaşta ve çatışmada bu düsturu göz önünde tutarak motive olmuştur. İmparatora ve kumandana kayıtsız şartsız bağlılık ve teslimiyet anlayışı, Japon toplumu açısından bir kültür kodu oluşturmuş ve savaşçılığa dair bu ilke, feodal dönemden sonraki hadiseler bağlamında da önemli bir rol üstlenmiştir (Nitobe, 2023: 38).

Buşıdo felsefesi, Japon toplumu bakımından sadece askeri saha ile sınırlı kalmamıştır. Buşıdo öğretisi, sosyal ve etik boyutları bakımından toplumun tümüne sirayet etmiş ve bir yaşam felsefesi haline gelmiştir. Dürüstlük, onurlu olmak, sadakat, vefa, iyi kalplilik, çalışkanlık, fedakarlık, mertlik, sağduyu, soğukkanlılık, alçakgönüllülük, sevgi, iyilik ve nezaket temelli bir felsefe olan Buşıdo, bireyin ve toplumun nasıl düzelebileceği konusunda bir yaşam reçetesi sunmuştur. Özellikle felaketlere karşı dirençli olmayı öğreten Buşıdo felsefesi, Japon toplumunun tarih boyunca felaketlere karşı takındığı mücadelecî ruh açısından tamamlayıcı bir doktrin olmuştur (Habib, 2013: 14-15).

Görünüşte çok sert olan samuraylar, Buşıdo felsefesi gereği bir yandan da sevgi, şefkat, duygu, sanat gibi kavramlarla iştigal etmiş ve bu bağlamda keskin kılıçlarının yanında adeta güller ve duygu dolu bir kalp de taşımışlardır. Özellikle Zen Budizmi dahilinde Samuray sınıfı içerisinde popülerlik kazanan çay sunma törenleri, samurayların ruhlarını savaşların ve kargaşanın ortasından alıp sakin ve huzur dolu limanlara taşımıştır. Bu münasebetle Samuraylar, sanatsal ve edebi faaliyetler ile de meşgul olmuş ve özellikle duygu dolu şiirler yazmışlardır. Samuraylar, yaptıkları tüm uygulamalar ve sahip oldukları felsefe ile bilgeliğin ışığını yakalamayı amaçlamışlardır (Hearn, 2022: 252-254).

Savaşçı adabı anlamına gelen Buşıdo, süreç içerisinde tüm toplumun uyması gereken adap kuralları haline dönüşmüş ve insanın olgunlaşması bağlamında derinlikli çözümler sunmuştur. En ağır şartlar içerisinde bile pes etmemeyi ve çile çekerek yoğrulmayı öğütleyen Buşıdo felsefesi; beden, kalp ve ruhun uyumunu özümsemiştir. Özellikle ‘görev ahlakı’ düsturunu merkeze alan Buşıdo öğretisi, toplumun tüm kesimlerinin, verilen görev ve işleri en iyi şekilde yapmasını ve sadakat ile davranmasını öğütlemiştir. Bu ‘görev ahlakı’ kavramı, Japonlar için bir kültür kodu

haline gelmiştir. En ağır şartlarda dahil kendisine verilen görevi büyük bir cesaret ve kararlılıkla icra etmek gerektiğini deklare eden Buşido öğretisi, tüm iyicil prensipleriyle Japon kültür kodlarının oluşumunda yaşamsal etkiler meydana getirmiştir (Nitobe, 2023: 42-59).

Süreç içerisinde, 1868 Meiji Restorasyonu ile feodal dönem sona ermiş ve samuraylık müessesesi de kaldırılmıştır. Fakat, devam eden süreçte samuraylık ve onun bağlı olduğu Buşido felsefesi, toplumun tüm alanlarında etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Özellikle, Japonların 20. Yüzyılda giriştikleri tüm savaşlarda bu felsefenin etkisi müşahade edilebilmektedir. Sadece askeri saha ile sınırlı kalmayan Buşido felsefesi; toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasi ve sanatsal olmak üzere tüm alanlarda Japon toplumunu etkilemeye devam etmiştir. Buşido felsefesinin özlerinden biri olan ‘görev ahlakı’ kavramı, Japon ulusunun devletler arası klasmanda yükselişine bir payanda sağlamıştır (Meyer, 2019: 143-145).

### 2.3.3. Japon İntiharlarının (Seppuku) Politik Etkileri

Seppuku adı verilen Japon intiharları, uzunca bir dönem Japon politik yaşamına damga vurmuştur. Buşido felsefesinde efendiye bağlılık çok özel bir konuma haiz olmuştur. Bir samurayın, efendisine yüksek derecede bağlılık ve sadakat ile hizmet etmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu derin bağlılık; bir yenilgi, hata veya efendinin ölümünden sonra *seppuku* ve *junşi* adı verilen Japon intiharlarını meydana getirmiştir. *Seppuku*, *katana* adı verilen Japon kılıcı ile iç organların parçalanmasına dair bir intihardır. Bu intihara *harakiri* de denilmektedir. Hayatın geçiciliği, başarısızlık, utanç veya efendiye bağlılık çemberinde olan bir savaşçı için *seppuku* yapmak gayet normal bir durum olarak karşılanmıştır. *Junşi* ise, ölümünden sonra efendiye bağlılık için kılıçla intihar etme geleneğidir. 16. yüzyıldan sonra *junşinin* samuraylar arasında yaygın onurlu bir geleneğe dönüştüğü söylenmektedir. Efendilerinin hayaletine eşlik etmek isteyen savaşçılar *junşi* ile intiharı seçmişlerdir Zen Budizmi’nin etkin olduğu Tokugawalar döneminde, yaygınlaşan bu intihar türüne bazı özel kısıtlamalar ve yasalar getirilmiştir. Bu doğrultuda, *junşi* yapan bir intiharcının ölümünden tüm aile sorumlu tutulmuştur (Hearn, 2022: 40).

Japon intiharlarının politik yaşama etkileri daha çok Edo dönemi olarak ifade edilen, Tokugawa İeyasu öncülüğünde başlamış olup İmparator Meiji'ye değin giden devrede görülebilir. Bu devrede Zen Budizmi temelinde ortaya çıkmış buşido öğretisi ekseninde samuray asker sınıfının geliştirdiği felsefe, hayat ve ölüme dair bakış açısını kökten değiştirmesinin yanı sıra, seppuku adı verilen intihar geleneğini de başlatması açısından kritiktir. Öyle ki çeşitli sebeplerle ölen bir efendinin ardından yapılan toplu intiharlar, askeri düzeni sarsmasının yanında politik düzlemde de ciddi etkiler doğurmuştur. Tokugawalar döneminde getirilen ciddi yasalarla, kumandanlara intihar olaylarının önüne geçmelerine dair ciddi yetki ve mesuliyetler yüklenmiştir. Öte yandan, seppuku yaparak ölen kişilerin aileleri siyaset kurumu tarafından bir aforoza muhatap kılınarak toplum bazında bir itibar yıkımı gerçekleştirilmiştir. Siyaset kurumunun ve Şogunluğun temel amacı, potansiyel olarak bozulmaya yüz tutabilecek askeri mekanizmayı stabil tutmak ve böylece siyasal stabiliteyi sağlamak olmuştur (Nitobe, 2023: 42-59).

Japon intiharlarının politik etkileri bakımından '47 Ronin' hadisesi, bugün dahi Japon ulusunun kolektif hafızasında yer tutması bakımından önemlidir. 18. yüzyılın başında gerçekleşmiş olay, Asano Naganori adlı bir federal efendinin, saray görevlisi Kira Yoshinaka'ya saldırması sonucu seppuku yapmak zorunda kalması ve bunu akabinde efendilerinin ölümünden sonra yaklaşık 1 yıl efendisiz yani 'Ronin' şeklinde kalan 47 samurayın Kira Yoshinaka'yı öldürerek intikam almasıyla neticelenmiştir. İntikamdan sonra 46 ronin seppuku yaparak hayatlarına son vermiş ve yalnızca 1 tanesi affedilmiştir. Bu olay, Japon siyasetini derinden etkilemiş ve dönemin Şogunluk müessesesi, halkın her platformdaki tepkisine ve ölen samurayların kahramanlaştırılıp siyasi otoriteye karşı bir başkaldırıya gerekçe olmasına muhatap olmuştur. Ölen samurayların gündemde tutulmasından rahatsız olan politik mecralar; sanatsal, siyasal, kültürel ve dinsel tüm kulvarlarda bir sansür politikası uygulayarak olayın etkilerini pasifize etmeye çalışmıştır (Yamamoto, 2022: 13-19).

Bir diğer önemli olay da 1579 yılında Edo Dönemi'nin banisi Tokugawa İeyasu'nun eşinin idam edilmesi olayıdır. Bir soyluyu öldürme suçlamasıyla karşı karşıya kalan İeyasu'nun eşi, seppuku yapılamaya zorlanarak yaşamına son verir. Bunun üzerine, o dönem için Tokugawa İeyasu ile en büyük rakibi olan Hideyoshi

arasında bir güç mücadelesi başlar. İkisinin varislerinin de katıldığı güç mücadelesinde iki tarafın da güç kazandığı devreler olsa da nihayetinde Tokugawa İeyasu galip gelir ve 1603 yılında Edo Dönemi'ni başlatır. Görüleceği üzere, seppukular sonucunda Japon tarihinde ciddi politik etkiler doğmuştur (Meyer, 2022: 102-106).

#### **2.4. Politik Tesirler Ekseninde Japon Sanatları**

Japonya, tarih boyunca birçok dış etkiye maruz kalmış ve bunların siyasal tesirleri olmuştur. Bu etkilenmenin bir boyutu da sanat ve kültür alanları olmuştur. Japonya'nın coğrafi olarak Çin'e olan yakınlığı ve kadim zamanlardan beri Çin'in gelişkin bir kültürel yapıya sahip olması, Çin'den gelen bazı sanat, kültür ve düşünce akımlarını Japonya temelinde kabul edilebilir bir forma sokmuştur. Gelen düşünce, kültür ve sanat akımları; Japonya'nın toplumsal, siyasi, dinsel ve sanatsal yapısını büyük ölçüde etkilemiştir. Gelen tüm akımlar, Japonya'nın ulusal ve kadim değerleri ile bütünleşmiş ve Japonluk potasında eritilmiştir. Bu yönüyle Japonların; tüm fikirsel, siyasal, sanatsal ve inançsal akımları kendi öz değerleriyle sentezlediği ifade edilmektedir. Sentezleme sonucunda oluşan tablo, Japon siyaseti bağlamında bazı sanat dallarına büyük etkiler yapmıştır. Oluşan bu etkiler, Japon toplumunu büyük oranda etkilemekle birlikte kültür kodlarına da sirayet etmiştir (Gordon, 2003: 16-17).

Japon sanatları dahilinde kintsugi; hasarın kabullenilip hoşgörülmesi eksenindeki felsefesiyle siyasal etkiler doğurmuştur. Bu sanat dalı, Japonya'nın askeri ve siyasal evrelerine ilham vererek ülkenin en çetin krizlerden çıkabilmesine ilham vermesi açısından önemli bir kavramdır. Öte yandan geleneksel Japon tiyatrosu kabuki ve geleneksel Japon kukla sanatı bunraku, ilham aldıkları kadim unsurlar ve işlenen bazı siyasal konular üzerinden zaman zaman siyaset kurumunun teveccühüne mazhar olurken; bazen de 47 Ronin olayı sonrası uygulanan sansürler çerçevesinde siyaset kurumunun gözünden düşmüştür. Sanat dallarının siyaset kurumu tarafından nasıl araçsallaştırıldığına ve kolektif bilincin oluşum sürecinde toplumsal etkiler bazında sanat dallarının konumuna bu bölümde değinilecektir.

##### **2.4.1. Hasarı Kabullenme Sanatı: Kintsugi**

15. yüzyılda hüküm sürmüş Şogun Aşikaga'nın, çok sevdiği çay kasesinin kırılmasına mukabil olarak bunu onarım için Çin'e yollaması ve akabinde kasesin

tamiratını beğenmeyerek etrafındaki zanaatkarlardan efektif bir çözüm bulmalarını istemesi üzerine doğan kintsugi, süreç içerisinde barındırdığı derinlikli felsefe uyarınca Japon siyasi anlayışına tesirlerde bulunmuştur (Chado, 2024).

Zen Budizmi anlayışı ekseninde gelişen Kintsugi sanatı, ‘kusurların gizli güzelliği’ felsefesi çerçevesinde gelişmiştir. Zen Budizmi’ne göre, kusurların ne kadar önemli bir erdem olduğunu keşfetmek gerekmektedir (Kanışkan, 2018: 163). Bu öğreti, kusurların gizlenmesi yerine ifşa edilmesi gerektiğini savunan ve bu ekseninde zihinsel bir dönüşüm sağlayıp aydınlanmayı önceleyen bir anlayıştır. Bu çerçevede hasar, insanın kaderi ile eşdeğer tutulmuş ve insanın kaderini kabul edip yaşantısını buna göre düzenlemesi çerçevesinde bir metafor sunulmuştur. Zen Budizmi’ne göre hasarlar nasıl ki kırılan bir eşyanın yeniden toparlanması için bir aşamaysa; aynı şekilde insanın hayat içerisinde yaşadığı tecrübeler, üzüntüler ve hasarlar da aynı şekilde onun yaşamın sırrına ulaşması için bir merhalelerdir. İşin sonunda her şeyin kusurlu güzelliğinin keşfedilmesi amaçlanmaktadır (Baker, 1988: 66-70).

Bu sanat dalı ile Japonlar, Batı felsefesinin aksine, mükemmeliği ve simetriyi kusurlarda bulan bir fikişsel düzlem geliştirmişlerdir. Bu anlayışa göre; insan, kusurlarıyla ve hatalarıyla daha da güçlenmektedir. *Kintsugi* sanatı, süreç içerisinde Japon toplumuna ve siyaset anlayışına; yaşam içerisinde vuku bulan şeyleri kabullenme, kadere rıza gösterme, hasarlar karşısında pes etmeme, yenilenme ve kusurları kabullenme boyutunda kültürel ve politik etkiler yapmıştır. Neticede oluşan bu kültürel ve politik etkiler, güncel bakımdan Japon toplumuna miras kalmış ve Japon toplumsal hayatının her kademesine intikal etmiştir (Kanışkan, 2018: 174).

Kintsugi sanatı ve felsefesi, süreç içerisinde Japon siyasal anlayışını etkilemiştir. En kötü anlar ve en büyük krizler karşısında pes etmeyip yenilenmeye çalışmak düsturunun arka planında bu sanatın tesirleri vardır. Japonya, bilhassa İmparator Meiji ile birlikte başlayan Modern Dönem ekseninde birçok savaşa, yıkıma, krize ve siyasal olaya muhatap olmuştur. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra mucizevi yeniden toparlanışın arkasında bu felsefenin de etkileri görülebilecektir. Zen Budizmi çerçevesinde ortaya çıkmış bu sanat, kadere rıza göstermeyi, kabullenmeyi ve yenilenmeyi önceleyen felsefik boyutlarıyla, Japon siyasal sistemin birçok evrede toparlanışına bir muharrik etki sağlamıştır (Benedict, 2023: 1-7).

#### 2.4.2. Geleneksel Japon Tiyatrosu (*Kabuki*) ve Japon Kukla Sanatı (*Bunraku*)

*Kabuki*, geleneksel Japon tiyatrosu anlamında ifade edilmektedir. 16. yüzyıl sonlarında *İzumo* bölgesinin büyük tapınağı olan *Okuni*'de ibadet etmek amacıyla yapılan dansların değişime uğraması neticesinde *kabuki* doğmuştur. Edo döneminde popüler olan bu sanat dalı, Japon halk kitlelerinin ilgisini çekmiştir. Edo döneminin başlarında kadınların da rol aldığı kabuki tiyatrosu, daha sonraları toplumsal ahlak kaidelerinin ihlal edildiği gerekçesiyle kadınların sahneden uzaklaştırılmasıyla farklı bir kimliğe bürünmüştür. Kadın rolleri için eğitilmiş fakat aslında erkek olan *onnagatalar*, sahne sanatında kadının ve kadınsallığın eksikliğini tamamlamaya çalışmıştır. *Onnagatalar*, süreç içerisinde tamamen kadınsı giyim ve davranışlara göre bir yaşam belirlemiş ve bu durum da dönemin ataerkil Japon toplumu ve kültürü bağlamında ilginç bir alanı teşkil etmiştir (Cunningham, 1984: 26).

*Kabuki* tiyatrosunda, Edo döneminin yapısına paralel olarak Budist ve Konfüçyanist düşünceler etkili olmuştur. Bu bağlamda intikamcı adalet, hayatın geçiciliğine ilişkin kabullenme veya derin keder; görev bilinci, onur gibi temalar bu sanat dalında sıkça işlenmiştir. *Kabuki* tiyatrosunda oynayan kişilerin yüzleri ve kostümleri, genel olarak korkutucu öğelerden seçilmiş ve korku faktörleri bu oyunlarda sıkça işlenmiştir. Japon toplumu, tarih boyunca korkunç hikayelerden ve bu hikayelerin aktörleri olan şeytan, hayalet, vampir ve peri gibi varlıklardan yüksek derecede etkilenmiştir. Kötülük üzere yaşayan ve nihayetinde ölen bir insanın ruhunun; fani aleme sık sık gelip insanları rahatsız edici, cezalandırıcı ve felaket getirici güçlere sahip olduğu düşünülmüştür. Bir de, ölen kişilerin veya tanrıların ruhlarının, yaşayanlar tarafından yeterli derecede saygıya muhatap olmayıp onlara özel zamanlarda yiyecekler sunulmaması durumunda da felaket getirici bir role gireceğine inanılmıştır. Bu yönüyle, Şintoizm'in beslediği Japon halk inanışları da bu tiyatrolarda işlenen konulara sıkça argüman sağlamıştır. Doğadaki her bir varlığın bir ruhunun olduğuna dair Şintoist öğreti, Japon kabuki tiyatrosunun perde arkasındaki felsefeyi inşa etmiştir. Ayrıca bu inşa sürecinde antik Japon masallarında işlenen öğelerin rolü de büyüktür (Kılınçarslan, 2017: 318-322).

*Kabuki*'de işlenen bir diğer tema da tarihi, siyasal ve toplumsal olaylardır. Bu oyunları oynayan savaşçı veya kabadayı rolündeki oyunculara abartılı makyajlar yapılmaktadır. Makyaj yapılırken kullanılan renklerden her biri başka bir anlam ifade etmektedir. Genellikle kullanılan kırmızı ve mavi renkler, oyuncunun oynadığı rol açısından karakterini ve konumunu sembolize etmektedir. Kırmızı çizgiler; dostluk, arkadaşlık sevgi; mavi çizgiler ise kötülük, şer, uğursuzluk ve çapkınlık alametidir (Kitamura ve Göçen, 2021: 95-96).

Japon sahne sanatlarının bir diğer dalı da *bunraku*'dur. 17. ve 18. yüzyıllarda geliştirilen bu tiyatro, Japon klasik tiyatrosunun dört formundan biridir. '*Bunraku*'ya ayrıca *Ningyo Joruri* de denilmektedir. Bu tanımlama, '*bunraku*'nun etimolojik kökenini ifade etmeye yöneliktir. *Ningyo* 'oyuncak bebek' veya 'kukla'; *Joruri* ise dramatik anlatı öğeleri temelinde 'hikaye' anlamına gelmektedir. *Bunraku* terimi, modern çağa kadar ayakta kalabilen tek ticari bunraku tiyatrosunun adı olan *bunrakuza*'dan gelmektedir (Web Japan, 2024).

Heian döneminde (794-1185), *kugutsumawashi* olarak bilinen gezgin kuklacılar, bağış toplamak için kapı kapı oynayarak Japonya'yı dolaşmıştır. Japon politikacıların destek verdiği bu kuklacılar, Edo dönemi boyunca devam eden bu sokak eğlencesinde boynuna asılan bir kutudan oluşan bir sahnede iki el kuklasını oynatmıştır. Bir dizi *kugutsumawashi*'nin, her ikisi de günümüz Kobe'sine yakın olan *Nishinomiya*'ya ve *Awaji* adasına yerleştikleri düşünülmektedir. 16. yüzyılda, bu grupların içerisindeki kuklacılar imparatorluk ailesi ve askeri liderler adına gösteri yapmak üzere Kyoto'ya çağırılmışlardır. Bu sıralarda kuklacılık yeniden popüler hale gelmiştir. Bunraku'nun en popüler olduğu ve halka yayıldığı dönem ise Edo dönemidir. Bu dönemde, bunraku ustalarının, geçmiş döneme atıfta bulunarak asker ve politika sınıfının bazı üyelerinin kahramanlıklarını kukla sanatı vasıtasıyla anlatması, '*bunraku*'yu hem yönetici hem de halk sınıfı temelinde ilgi çekici bir noktaya getirmiştir (Web Japan, 2024).

Japon kukla sanatı bunraku'da, kuklalar oldukça büyük olup takriben yarım insan boyu kadardır. Bunraku kuklaları çeşitli bileşenlerden oluşmaktadır: ahşap kafa, omuz tahtası, gövde, kollar, bacaklar ve kostüm. Baş kısmında bulunan bir tutma yeri sayesinde kontrol ipleri ile kukla hareket ettirilip çeşitli rollere büründürülmektedir.

Bunraku’da işlenen konuların temelini, büyük oranda Japon tarihi hikayeleri oluşturmuştur. Japon mitolojisi, masalları ve halk hikayeleri bağlamında toluşsal hafızada oluşmuş tipler, Japon kukla sanatı vasıtasıyla hayat bulmuştur. Bu yönüyle, Japon ulusal dini olan Şintoizm’in de etkileri söz konusudur (Kitamura ve Göçen, 2021: 96-97).

Hem geleneksel Japon tiyatrosu kabuki hem de geleneksel kukla sanatı olan bunraku, Japon toplumu, politik mirası ve kültürü açısından önemli etkiler doğurmuştur. Her şeyden önce bu iki sanat dalı, Japon sanatı ve kültürü bağlamında bir geçiş dönemine damga vurmuşlardır. Kadim açıdan Japon mitolojisi, masalları, halk hikayeleri ve inançları bağlamında oluşmuş rezerv, kabuki ve bunraku temelinde Orta Çağ Japonya’sında sahne gösterileriyle hayat bulmuştur. Japonya’nın ilk çağlarında oluşan bazı olayların da gündeme getirildiği bu sanat dalları, antik mirası modern Japonya’ya aksettirmiştir. Bugün Japonya’da ve tüm dünyada popüler hale gelen anime, manga ve pokemon gibi popüler kültür unsurlarının altyapısında kabuki ve bunraku etkili olmuştur. Dolayısıyla bu iki sanat dalı, Japon kültür kodlarının oluşumunda etkili olmuş ve bazı kültürel unsurların sentezlenip yeniden piyasaya sürülmesi noktasında sürükleyici ve taşıyıcı etkiler doğurmuştur (Kılınçarslan, 2017: 318-322).

Son olarak, bu iki sanat dalı zikredildiği üzere Japon politik sahasındaki aktörlerin ilgisine ve sempatisine mazhar olmasının yanı sıra zaman zaman da bazı sansürlere muhatap olmuştur. Tokugawalar döneminde bazı seppukular ile askeri ve siyasi olaylar sonrası yaşananları halkın gündeminden uzak tutmak için bu sanat dallarına bazı politik sansürler uygulanmıştır. Bilhassa 47 Ronin olayından sonra yasaklamalara tabi tutulan kabuki ve bunraku sanatları, siyasi gündemi etkilemiştir.

## **2.5. Japon Kültür Kodlarının Oluşumunda Etkili Olan Bazı Kavramlar**

Japon kültür kodları bakımından bazı kavramlar ve bu kavramların Japon toplumu ve politik mirası açısından karşılıkları önemlidir. Kavramsal çerçevede, Japon toplumunun kültür kodları ve politik mirası açısından ‘*amae*’, ‘*kokoro*’, ‘*giri*’, ‘*on*’, ‘*kaizen*’ ve ‘*ninco*’ gibi kavramlar belirleyici bir konsepttedir. ‘*Kokoro*’; kalp, zihin, ruh, düşünce ve his gibi faktörlerin bedenimizde ve ruhumuzda toplanmış olduğu

merkez olarak telakki edilmektedir. Japon dilindeki ‘*amae*’ kavramı ise, ana-baba gibi yakın birisinin sevgi ve hoşgörüsüne sığınmak, dayanmak, güvenmek duygusu; bir başkasına bağımlılık duyma eğilimidir. Buradan hareketle doğmuş olan ‘*on*’ kavramı, yakın kişi ve akrabalara karşı bir borçluluk duygusuyla hareket edip kendini disiplinize etmeyi savunurken; ‘*giri*’ kavramı ise tüm topluma ve devlete karşı yüklenilmiş bir minnet ve borç duygusunu ifade etmektedir. Bu ekseninde, kişinin kendi özbenliğine karşı beslediği saygı ve onur duygusu olarak ifade edilen ‘*ninco*’ ise, tüm zikredilen kavramların birleşme noktası ve kişinin kendine olan özsaygısıdır. Japon insanının; bu kavramsal düzlemdeki faktörleri bir uyum içerisinde toplumsal hayatta fiiliyata geçirebilmesinin, toplumsal, siyasal ve kültürel sahada düzeni sağlayıcı bir atmosferi temin edeceği savunulmaktadır. Bunların yanı sıra, *kaizen* kavramı üzerinden oluşan felsefe de, günlük yaşam içerisinde bireyin küçük ve sürekli iyileştirici değişimlerle yaşam kalitesini arttırmasını ve istikrara kavuşmasını öngören bir felsefedir.

Bütün bu kavramsal tartışma dahilinde, Japon kültür kodları ve politik mirası açısından önemli çıktılar ve şifreler elde edilebilmektedir. Japon insanının, daha doğuştan itibaren kültür kodlarının inşasında belirleyici olan bu kavramlar, Japon insanının genel mantalitesini ve Japon politik mirasını tahlil etmek noktasında da önemli parametreler sunmaktadır. Bu bölümde, zikredilen kavramlar çerçevesinde Japon insanının kişisel ve toplumsal ahlakının oluşmasındaki etkenlerin ele alınmasına paralel olarak; ifade edilen kavramların Japon kültür kodlarının ve Japon politik mirasının oluşumundaki etkileri ve bu ekseninde ortaya çıkan kavramsal tartışma analiz edilecektir.

#### **2.5.1. Kolektif Kimliğin Oluşma Sürecinde Bir Katalizör: Amae Kavramı**

‘*Amae*’, anne ve baba gibi yakın birisinin sevgi ve toleransına sığınmak, güvenmek ve bel bağlamak duygusu; bir başkasına bağımlılık hissetme temayülü olarak ifade edilmektedir. Bu duygu, doğuştan insan fitratına yerleştirilen muhtaçlık duygusunun Japon değerleriyle bütünleşmesini temsil etmektedir. *Amae*, Japon kişiliğinin temel dinamiği olarak telakki edilmektedir. *Amae*, temel bir psikolojik fonksiyondur. Japon çocuklar, yaşamlarının ilk safhasından itibaren anneleri ile kurdukları sevgi ve şefkat temelli ilişki bağlamında bir karşılıklı bağımlılığa dayanan duygusal çerçeve inşa etmektedirler. Çocuk, sevilme istemekte ve duygusal

bakımdan annenin kanatlarının altına girmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu, tam manasıyla duygusal bir bağdır. Çocuklar için bu bağ, yetişkinliğe adım attıktan sonra da devam etmekte fakat anlam değişikliğine uğramaktadır. Yetişkin birey, çocukluk safhasında duygusal anlam yüklediği anne ve aile temelli bağımlılığını; olgun bir karşılıklı bağımlılığa dönüştürmektedir.

Çocukluk evresinden çıkıldıktan sonra *amae*, dönüşüm geçirmekte ve anneden ziyade toplumun diğer üyelerini kapsayan ve kolektif bilincin oluşmasına katkıda bulunan bir karşılıklı bağımlılık manzarasının ana faktörü haline gelmektedir. *Amae*, başka bir kişinin herhangi bir faal veya vasıtalı telebi olmadan, başka bir bireyin iyiliği, yardımı ve toleransına yönelik umut dolu beklentiyi ihtiva eden bir şekle girmektedir. Bu açıdan bir Japon, kelimelerle dile getirmeden, bir başkasının onun ihtiyaçlarını anlamasını beklemektedir. Burada sözsüz ve jest ile mimiklerin hakim olduğu bir iletişim devreye girmektedir. Toplumun tüm üyeleri, etkileşimde oldukları bireylerden sezgisel davranmalarını ve kelimelere dökülmeden hisleri anlama çabasını beklemektedirler. *Amae*, Japon kültür kodları bağlamında toplumsal bazda gerçekleştirilen ilişkilerin ve iletişimin hassas bir noktasını teşkil etmektedir (Kapıcıoğlu, 2019: 237-239).

*Amae* kavramı ekseninde kişi, kendi nefsanî ve bireyci duygularından sıyrılarak toplumun yararına ve toplumu anlamaya dönük bir çaba içerisine girer. Dolayısıyla bu benliğinden ödün verme hali, toplumsal stabilitenin ve sağlamlığın oluşmasına ve böylece bir koruyucu şemsiye geliştirilmesine dönük bir çabayı temsil eder. Kişinin kendi inanç, değer ve normalarını bir kenara iterek toplumsal algoritmayı merkeze koyması, kolektif bilincin oluşum sürecine devasa pozitif etkiler sağlar (Coşan, 2021: 404-405).

Bu kavram çerçevesinde müşahhas etkiler gözlemlenebilir. Örneğin, Japonya'nın yaşadığı tüm iklimsel, siyasal, askeri ve coğrafi kriz ve kötü tecrübelerde oluşan kolektif bilinç ve hızlıca toparlanma mantalitesi, *amae* kavramının pozitif etkileri dairesinde tahlil edilebilir. *Amae* kavramının etkileri; Japonya'yı sürekli hırpalayan doğal afetlerden savaşlara; siyasal krizlerden ekonomik buhranlara değin geniş bir yelpazede müşahade edilebilecektir. Japon insanının bireycilik perspektifinden sıyrılarak kolektif bilincin muhkem mevzilerine girme çabası; *amae*

kavramının dikey otorite figürlerine ve yatay düzlemdeki sosyal ilişkiler ağına sadakatinden ileri gelmektedir (Coşan, 2021: 404-405).

Amae kavramının, toplumun en atomize yapısı olarak görülebilecek bebeklik çağındaki kişilikleri terbiye etme sürecini başlatıp yaşamın sonuna değin bireyleri disiplinize etme ve kolektif bilince sürüklenme çabası, Japon politik mirasının, kültür kodlarının ve nihayetinde içtimai bakış açısının temel yapı taşıını teşkil etmektedir.

### 2.5.2. Japon Politik İtaatkarlığının Oluşum Sürecinde ‘Giri’ Kavramı

*Giri*, daha yakın çevreye değil de tüm topluma karşı yüklenilen borç ve minnet duygusudur. *Giri*, etik ve ahlaki bir zorunluluk olarak telakki edilmektedir. *Giri* kavramı temelinde birey, toplumun ondan beklediği role girmekte ve toplumsal düzen ve asayişin sağlanması bağlamında elinden geleni yapmaktadır. ‘*Giri*’nin ima ettiği ahlaki zaruret durumu, ilişkilerde önemli bir motivasyonel sosyal güç olarak hizmet etmektedir. Kişi, yüklendiği toplumsal mükellefiyet bağlamında insanlara karşı sürekli bir yardımseverlik duygusu hissetmekte ve topluma karşı görevini kolektif bir bilinçle ifa etmeye çalışmaktadır. *Giri* kavramının diğer bir yönü de, insanlara, topluma ve devlete karşı sürekli pozitif olmak ve düzeni bozmamaya çalışmaktır. Bu açıdan *giri* kavramı, sosyal ve politik etkileşimlerin sorunsuz sürdürülmesi bakımından kilit bir mefhumdur. Japon toplumunda sosyal dayanışma, işbölümü ve grup uyumu gibi faktörleri temin eden *giri* kavramı, politik itaatkarlığa zemin hazırlamasının yanı sıra toplumsal uyum atmosferini yakalamayı ve böylece liberal değerlere doğru yol almayı öncelemektedir (Befu, 1999: 199).

*Giri* kavramı ekseninde ‘on’ kavramı da önemlidir. *Giri*’nin aksine duygusal isteğe bağlı ve yakın çevreye karşı duyulması gereken minnet duygusu olarak ifade edilebilecek ‘on’, *giri* kavramının ilk nüvesi ve alt bir kategorisi olarak addedilmektedir. Japon ahlakı adı verilen ‘dotoku’nun oluşum sürecinde kilit bir kavram olan ‘on’, daha kapsayıcı olan *giri* kavramını destekler hüviyettir (Özhan, 2018: 11).

*on* kavramının aksine; duygusal isteğe bağlı değil de zaruri olarak gösterilmesi gereken davranışlar bütünü olarak da ifade edilen *giri*, tarihin birçok döneminde Japon toplumunun otoriteye ve politik kurumlara olan itaatkarlığını inşa ve sistematize eden

bir kavram olmuştur. Kişinin zaruri olarak tatbik etmesi gereken bir borçsal kavram olan giri, toplumsal düzenin sağlanması için yönetici sınıfa karşı yüksek seviyeli bir bağlılık ve itaat duygusunun oluşmasını elzem görür (Kapıcıoğlu, 2019: 238-239).

Japonya'nın, İmparator Meiji ile başlayan Modern Dönembağlamındaki çok boyutlu siyasal, kültürel ve askeri transformasyonunun arka planında giri kavramının etkileri görülebilir. Meiji Dönemi çerçevesinde toplumun binlerce yıla varan anlayışının bir değişim dalgasına tabi tutulması ve toplumun bu değişim ve dönüşüme hızlıca adapte olması, bu kavramın etkileri ekseninde değerlendirilebilecektir. Öte yandan, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte harap olmuş Japonya'nın yeniden ayağa kalkmasında ve yeni konjonktüre ayak uydurmasında bu kavramın kültür kodları ve politik itaatkarlık bağlamındaki tesirleri göz önünde bulundurulmalıdır (Meyer, 2022: 221-226).

Bir diğer taraftan, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki merhalede demokratik ve liberal değerlerin tüm Japonya sathında yaygınlaşması ekseninde; partiler-hükümet-devlet-imparatorluk skalasının halka telkinleri ve bu yönde ortaya konulan politikaların benimsenmesinde giri kavramının itaatkarlık temelli altyapısı işlevsel bir noktada olmuştur.

### 2.5.3. Ninco Kavramı

İzzetinefis veya şeref olarak çevrilebilecek '*ninco*' kavramı, Japon kişiliğinin oluşumunda belirleyici bir kavramdır. Kişinin kendi mevcudiyetine ve kişiliğine karşı beslediği bir onur ve özsaygı olarak ifade edilen ninco, kişinin tüm yaşamı boyunca yüklendiği mükellefiyetleri ve kendi kişiliğinden kaynaklı davranışlarını oluşturan bir kavramdır. Burada namus ve şeref kavramları fazlasıyla gündeme gelmektedir. *Ninco* kavramı özelinde, kişi, namus ve şerefini korumak için duygularını bastırmakta ve çektiği acıları gizlemektedir. Bunları bastıramayan kişi toplum tarafından ayıplanmakta ve kendi özbenliğine karşı bir utanç ve saygısızlık içerisine girmiş olmaktadır. Bu itibarla, bir utanç durumu içerisine girmiş kişi, kendi onurunu ve şerefini kurtarmak için intihar edebilmektedir. Bu yönüyle, tarih boyunca ve bugün Japon toplumunda gerçekleşen intiharları, bu kavram ekseninde ele almak mümkündür. *Ninco* kavramı çerçevesinde, bir kadının çocuk doğururken bağırması

beklenirken, bir erkeğin de ıstırapları ve tehlikeyi yenme azmini gösterebilmesi beklenmektedir. Bu davranış kodlarını belirleyen *ninco*, izzetinefis için felaketler karşısında disiplinli, dirençli, mücadeleci ve vakur olmayı öğütlemektedir (Befu, 1999: 199).

*Ninco* kavramı, tarih boyunca en çetin şartlarda dahi yılgınlık göstermeyen Japon toplumunun düşünsel altyapısını oluşturan ve tahkim eden bir kavramdır. Japon insanı *ninco* ekseninde, kendi şerefini ve namusunu kurtarmak için en radikal kararı alabilmiş ve duygularını gömerek dirençli bir duruş sergileyebilmiştir. Özellikle, savaş zamanlarında Japon askerlerinin ve felaketler karşısında Japon toplumunun bir görev ahlakı ve bilinci ekseninde davranıp mücadelelerini en yüksek tempoda sürdürebilmesindeki etkenlerden biri '*ninco*'dur. Bu itibarla *ninco*, Japon kültür kodlarının oluşumunda eksen bir kavramdır (Befu, 1999: 199-200).

#### 2.5.4. Kaizen Felsefesi

*Kaizen*, sürekli kişisel gelişim felsefesi anlamına gelmektedir. Bu temelde; Japonca'da *Kai* (Değişim), *Zen*: (İyi olmak) anlamına gelmekte ve *kaizen* ifadesi oluşmaktadır. *Kaizen*, günlük yaşantımızda küçük ve sürekli değişimler yaparak, istikrarlı bir çalışmayla yaşam kalitemizi ve yaşam içerisindeki başarılarımızı arttırmayı amaçlayan bir Japon felsefesidir. *Kaizen* felsefesi, hayatın tüm alanlarına uygulanabilir bir kavram olmakla birlikte, süreç içerisinde daha çok ekonomik ve politik bir hüviyet kazanarak; Japon şirketlerinin ve bürokrasisinin, başarılarını maksimize etmek yönünde başvurdukları bir felsefe haline gelmiştir (Kitamura ve Göçen: 256-257).

*Kaizen* felsefesi temelinde yaşamsal iyileştirmeye başlamadan önce birkaç noktanın kabul ve teşhis edilmesi gerekmektedir. Bunlar; mevcut durumu yetersiz bulmak, insan faktörünü geliştirmek ve problem çözme tekniklerini yaygın bir şekilde kullanmaktır. Bu felsefede; çevreye, fikirlere ve bütünün kalitesine saygı duyup dinamizm yönlü bir perspektif içerisine girmek esastır. Gelişim sağlamak için; eski ve geleneksel kavram ve yaklaşımların ayıklanması, her şeyin sürekli iyileştirilmesi, mazeret göstermeden tüm fikirlerin kabul edilmesi ve birçok kişi ile istişare edilmesi gibi ilkeler önemli olarak değerlendirilmektedir. Böylece bu felsefe hem ekonomik hem de politik sahada işlevsel bir noktaya gelir (Kapıcıoğlu, 2019: 274).

Kaizen felsefesi dahilinde Japon insanı, sürekli olarak bir gelişim kaydetmeyi amaçlamaktadır. Gelişim faktörü bağlamında önemli hususlardan biri de kişinin kendini aşmasıdır. İstikrarlı bir şekilde gün be gün değişimi ve gelişimi önceleyen Kaizen felsefesi, Japon insanının bilhassa İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik, siyasal ve toplumsal toparlanışına büyük katkılar sağlamıştır. Öte yandan, Japonların günlük yaşamda bitmeyen enerjileri ve yüksek görev ahlakı ile gerçekleştirdikleri faaliyetleri, yine bu kavram bağlamında değerlendirilmektedir (Baykara, 2023: 14-17).

Kaizen felsefesi ile Japon insanı, sürekli olarak insan, politika ve iş kalitesini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu münasebetle; günlük yaşamdaki ve politik düzlemdeki her unsurun sorunsuz, düzenli ve kaliteli bir şekilde işleminde kaizen, önemli bir katalizör rolü üstlenmektedir. Japon kültür kodlarının ve politik mirasının anlaşılmasında ve anlamlandırılabilmesinde kaizen faktörü önemli bir yer işgal etmektedir. Japonya'nın toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel bağlamdaki istikrarlı duruşunun arkasında bu felsefenin rolü büyüktür. 'Sürekli çalışarak yenilenmek ve gelişmek' düsturu, Japon toplumu bakımından bir kültür kodu haline gelmiştir (Baykara, 2023: 14-17).

### **3. TARİH, EKONOMİ, POLİTİKA VE TOPLUMSAL YAŞAM BAĞLAMINDA JAPON KÜLTÜR KODLARININ YANSIMALARI**

Tarihi, toplumsal, dini, siyasal, askeri ve kültürel tecrübeler sonucu oluşan Japon kültür kodlarının yakın tarih ve günümüz açısından yansıdığı birçok alan vardır. Bunlar; tarih, ekonomi, politika ve toplumsal yaşam olarak sıralanabilir. Bütün bu alanlarda Japon insanının ve toplumunun takındığı tavırlar, bize kültür kodları ile ilgili önemli şifreler sunmaktadır. Kadim tarih ve yaşam ile modern tarih ve yaşam arasındaki ilişki, Japon kültür kodları bağlamında dinamik ve süreğen bir boyutta birçok alana yansımıştır. Bu bölümde, Japon kültür kodlarının tarih, ekonomi, politika ve toplumsal yaşam boyutlarıyla yansımaları ele alınacaktır.

#### **3.1. Tarih**

Japonya'nın kültür kodları bakımından, 1868 yılında başlayan ve modern dönem olarak ifade edilen Meiji Restorasyonu, İkinci Dünya Savaşı ve savaş sonrasındaki toparlanma dönemi önemli parametreler içermektedir. Bu dönemler içerisinde, Japon devletinin ve ulusunun kaydettiği ilerlemeler, kriz anlarında takınılan tavırlar ile teslim olmamaya ve pes etmemeye dair kültürel motivasyonun yanı sıra, felaket tabloları ve savaşlar sonrasında sağlanan mucizevi toparlanma, kültür kodlarının etkileri ile izah edilebilir yönler taşımaktadır. Bu bölümde, Meiji Restorasyonu döneminin başlangıcından sonra vuku bulan İkinci Dünya Savaşı ve savaş sonrasındaki mucizevi toparlanmanın yanı sıra toplumsal yaşam bağlamında Japon kültür kodlarının etkileri değerlendirilecektir.

##### **3.1.1. Meiji Restorasyonu ve Modern Japonya'nın Kurulması**

Japonya'da modern dönem 1868 yılında İmparator Meiji'nin yönetime gelmesi ve feodal dönem yönetiminin tasfiye edilmesiyle başlamıştır (Meyer, 2019: 139). İmparator başa geldikten sonra, ülkeye batılı uzmanları davet etmiş ve ülkenin kalkınması için bir makro planlar hazırlanmıştır. Bu bağlamda, Japon öğrenciler Batılı ülkelere yollanmış, ordu ve altyapının modernizasyonu için Batı'dan teknik ekipler getirilmiş ve her anlamda hızlı bir modernizasyon planı yürürlüğe sokulmuştur. Askeri, politik ve teknik boyutlarda başlatılan bu yenileşme ve değişim sürecinden Japon kültür kodları ve Japon politik kültürü de etkilenmiştir. Batılı değerler ile birden

bire tanışan Japon halkı, bu yeni kültüre adapte olmanın ve aynı zamanda Japonluk ruhu temelinde önemli olan bazı değerleri korumanın gayreti içerisinde olmuştur (Tai, 2003: 5-10).

1890'dan 1904'e kadar uyguladığı yüksek seviyeli dönüşüm ve modernizasyon programı ekseninde Japonya, batılı endüstriler ve ordular ile rekabet edebilecek bir seviyeye ulaşmıştır. Nitekim, 1904-1905 yılları arasında gerçekleşen savaşta Rusya'nın mağlup edilmesi, uygulanan programın bir başarısı olarak addedilmiştir (Meyer, 2019: 172-173). Bundan sonraki evrede, Batılılaşma eğilimi farklı boyutlarda sürmüştür. Japonya'nın kültür kodları bakımından, bu dönem içerisinde ortaya çıkan en önemli unsurlardan biri, İmparator'un yeniden sahneye çıkmasına ve güçlenmesine paralel olarak zuhur etmiş Şintoizm temelli 'atalar kültü' olmuştur. 1868 yılında İmparator Meiji'nin tahta geçmesinden sonra Japonya, feodal dönemde devletin birinci inançları olan Budizm ve Konfüçyanizm gibi inançları perde arkasına atarak, bu dönemde kendi milli dini olan Şintoizm'in değerlerine yaslanma stratejisi uygulamıştır. Bu bağlamda, yeniden tanrısallık statüsüne sokulan imparatorun tüm emirleri ve uygulamaları, tartışmasız olarak tanrısallık buyrukları gibi addedilmiş ve bunlar Japon toplumu tarafından bağlılıkla uygulanmıştır. Böylece Japonya'nın politik kültürünün de çehresi değişmiştir. 1868 yılından sonra başlayan modernizasyonun ve hızlıca dönemin süper devletlerini yakalama hedefinin arkasındaki itici güç, Şintoist doktrin tarafından öncelenen, 'Kutsal İmparator'a bağlılık olmuştur. Şintoist öğretisi dahilinde bu dönemde imparatorluk ailesi, ulusal kahramanlar ve atalar kutsanmıştır. Bunlara ve siyaset kurumuna hizmet etmek odaklı bir geleneksel anlayışla gönüllülük kavramı tüm topluma yayılmış ve vatanseverlik faktörü tüm toplum bazında perçinlenmiştir (Benedict, 2010: 24-41).

Öte yandan, hızlı modernleşme döneminde Japon toplumunun üstün bir görev ahlakı ile davranarak insanüstü çabalar göstermesi ve ülkenin kısa sürede süper bir güç haline gelmesindeki kolektif ve kültürel çabanın arkasında, feodal dönem uygulamaları da değerlendirilmektedir. Feodal dönemde, disiplinize edilen ve buşido öğretileriyle adeta bir asker-toplum haline getirilen Japon toplumu, elde ettiği bu disiplinsel kültürünü ve kolektif bilincini, Japonya'nın hızlı gelişiminde bir motivasyon aracı olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda Japonya, insan kaynağını en

verimli bir şekilde kullanarak çok kısa bir sürede güçlü bir devlet konumuna gelmiştir (Akman, 2011: 149). Bir diğer taraftan, feodal dönem tecrübeleri çerçevesinde elde edilmiş bu savaşçı ruh ve Şintoizm'in büyük idealleri, kendi toprakları dışındaki devletleri ve bölgeleri ele geçirme noktasındaki Japon emperyal hayallerine bir coşku katmıştır. Güneş İmparatorluğu'nun kutsal amaçları doğrultusunda Japonlar, 'Kutsal Güneş'i tüm diğer yabancı topraklarda hakim kılmak amaçlı bir motto belirlemişlerdir. Bu kapsamda, 1894-1895 yılları arasında Çin' ait Kore'ye yapılan askeri sefer, bu amaçlara yönelik olmuştur. Ayrıca, 1904-1905 yılları arasında gerçekleşen ve Japonya'nın zaferiyle sonuçlanan Rus-Japon savaşı, Japonya için bölgesinde Güneş İmparatorluğu'nun amaçlarını gerçekleştirmek için önemli kazanımlar sağlamıştır (Meyer, 2019: 172-174).

1912 yılında sona eren Meiji döneminden sonra da Japonya modernleşme faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemden sonra, 15 Ağustos 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'na itilaf devletlerinin safında giren Japonya, Uzakdoğu'daki yayılma amaçları kapsamında Çin topraklarına dair emperyal adımlar atmış ve imparatorluk kurumunun Şintoist temelli talimatları ekseninde hızlı bir yayılma siyaseti izlemiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki merhalede, 1931-1933 yılları arasında Çin'e ait Mançurya bölgesini ele geçiren Japonya, imparatora bağlılık anlayışı gereği kutsal hedefleri gerçekleştirmek yönlü yayılmacı stratejiler izlemiş ve bu mantalite temelinde İkinci Dünya Savaşı devresine 'Güneş İmparatorluğu'nu ve onun makro planlarını taşımıştır (Armaoğlu, 2007: 231-232).

### **3.1.2. Japon Modernleşmesinin Politik Etkileri**

1867 yılında tahta çıkan İmparator Meiji'nin politikaları; Japon toplumunu, kültürünü, endüstrisini ve yaşam biçimini etkilediği gibi politik kültürü ve politika yapıcı kurumları da etkilemiştir. Öncelikle politik arenada, '*Shinbutsuhanzenrei*' denilen ve Şintoizm ile Budizm'in birbirinden ayrılması anlamına gelen durum gerçekleşerek devletin eski koduna güçlü bir dönüşü deklare edilmiştir. Şintoist doktrine dönüş, siyaset kurumunun tüm basamaklarına etkide bulunmuş ve hem devletin hem de partilerin kendilerini buna göre konumlandırmalarına yol açmıştır (Levent, 2024: 48-49).

Meiji Restorasyonu ile birlikte ‘Aile Devlet’ kavramı doğmuş ve bu minvalde, devlet büyük bir aile olarak görülerek, imparator bu ailenin reisi olarak addedilmiştir. ‘Güneş’in Oğlu ve Tanrı’nın Çocuğu’ gibi sıfatlar edinen Japon imparatoru, bundan sonrasında meşruiyetini direkt olarak ilahi kaynaktan alan güçlü ve sorgulanamaz bir konuma yükselmiştir. Böylece hem halk hem de siyaset kurumu temelinde politik itaatkarlık bakımından önemli bir referans noktası kazanılmıştır (Levent, 2024: 16-17).

İmparator Meiji tahta çıktığında Japon meclisinde bazı eski samuray ve daimyoların oluşturduğu klan hükümetler etkinlik içerisinde olmuştur. Bu klan hükümetler Satsuma, Choshu, Tosa ve Saga klanlarıdır. Bu klanlardan her biri yerel olarak ciddi bir insan kitlesinin bağlılığına haiz durumdaydılar. Satsuma, Japonya’da bulunan yaklaşık 165 hanlıktan devlete en yüksek miktarda vergi veren ikinci, Choshu ise altıncı sırada bulunmaktaydı. Satsuma 27 bin, Choshu ise 11 bin Samuray bulunduruyordu. Bu ekseninde, yerelde güçlü bir konuma haiz olan klanlar, Japon meclisinde ve siyaset arenasında da güçlü bir yer edinmişlerdi. İmparator Meiji’nin tahta çıktıktan sonra şogunluk yönetimine son vermesi, toprak reformu yapması ve nihayetinde 1876 yılında da samuraylığı kaldırmasıyla, klan- samuray menşeli politik güç odaklarının pasifize olmasına neden olmuştur. Buna mukabil olarak 1877 yılında samurayların başarısız bir isyan girişimi hasıl olmuştur (Büyükbaş, 2003: 75-76).

İmparator Meiji, gelişen süreç içerisinde Batı’ya bazı heyetler yollayarak Batı tipi siyasal sistemlerin tetkik edilmesini amaçlamış ve nihayetinde 1889 yılında modern bir anayasa ilan etmiştir. Bu yeni anayasa sonrası Japonya kabine sistemine geçmiş, modern konseptte partiler kurulmuş ve İmparatorluk makamı, siyasal olarak sorgulanamaz ve hesap veremez bir daire içerisinde kalmıştır (Seval, 2012: 102-105).

Bu dönemde Şintoist doktrin temelli olarak Japon siyasetinde yayılcı ve milliyetçi hususiyetler görülmüştür. Kökenleri Meiji’nin tahta çıktığı ve Şogunluğun etkisini yitirdiği döneme uzanan modern anlamdaki Japon milliyetçiliği, Satsuma, Choshu, Tosa ve Saga gibi klanların etkisiyle dinamik bir kimlik kazanmıştır. Şogunluk idaresinin artık çökmeye yüz tuttuğu dönemde ‘eski değerlere’ dönmeyi önceleyen bir politik anlayışla ortaya çıkan ve samuray sınıfının öncülük ettiği klancı politik cenah, Japon milliyetçiliğinin modern dönemdeki Japon siyasetini etkilemesine

öncülük etmiştir. Bu devrede, Japonya'nın eski milli inancı olan Şintoizm'e dönmesi de milliyetçilik akımının birçok boyutuyla meşruiyet kazanmasına ve gelecek süreçler bağlamında Japon siyasetini tanzim etmesine zemin hazırlamıştır (Levent, 2024: 187).

### 3.1.3. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Japonya

Japonya, İkinci Dünya Savaşı'na 7 Aralık 1941 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) ait Pearl Harbor limanına bir saldırı gerçekleştirerek girmiştir (Armaoğlu, 2007: 381-382). Japonya, savaşa girmesinden sonra birçok cephede ABD ile çok çetin çatışmalar içerisine girmesine mukabil olarak; özellikle Pasifik bölgesindeki bazı adalarda ABD kuvvetlerine ciddi mukavemet göstermiştir. Savaş boyunca Japon halkı; kutsallık atfettikleri imparatorlarının talimatları ve politikaları temelinde tartışmasız olarak ittifak etmiş ve ortaya çıkan vatanseverlik ruhu ile savaşın tüm cephelerinde boy göstermiştir (Henshall, 2004: 124-128).

Savaş boyunca, Japonya'nın takındığı tavırlar ve stratejiler bağlamında Japon kültür kodlarının etkisi görülmüştür. Japonya'nın geleneksel inancı olan Şintoizm çerçevesinde, imparatorluk makamına ve onun kutsiyetine duyulan yüksek saygı savaşın tüm cephelerinde Japon orduları için güçlü bir motivasyon aracı olmuştur. Savaşın bütün Japon birliklerinin her sabah istisnasız olarak Japon bayrağı altında kutsal imparatora olan bağlılıklarını bir yemin töreniyle göstermeleri, imparatorluk müessesesine gösterilen derin bağlılığın tezahürlerinden biridir (Benedict, 2010: 110).

Bir diğer husus olarak, yüzyıllar boyunca Japonya'nın silahlı kuvvetleri olan samurayların ve onların yaşam boyu sürdürdükleri Buşido felsefesinin etkileri, yine savaş sahasında gözlemlenmiştir. Meiji döneminde samuraylık kurumu lağvedilmesine karşın, samurayların felsefesi olan Buşido'nun etkileri tüm Japon kuvvetlerinin atraksiyonlarını belirleyici bir konumda olurken; başarısız olan veya teslim olmaya mecbur kılınan Japon ordu mensuplarının *harakiri* yaparak birçok cephede yaşamlarına son vermesi, Buşido felsefesinin ve bu bakımdan tarihi-kültürel kodların bir etkisi olarak telakki edilmiştir (Akman, 2011: 148).

Öte yandan, savaşın seyrine etki eden faktörlerden biri de '*kamikaze*' ruhudur. *Kamikaze*, japon savaş pilotlarının ABD gemilerine ve uçaklarına çarparak intihar etmesi ve çarptığı askeri unsurları imha etmesine dair stratejinin adıdır. *Kamikaze*'nin

kökenleri 13. yüzyıla dayanmaktadır. 13. yüzyılda Japonya'yı istila etmek üzere yola çıkan Cengiz Han ordularını dağıtan kutsal rüzgar, *kamikaze* olarak adlandırılmıştır. Bu olay, Japon kültüründe derin izler bırakmıştır. Cengiz Han 'ın ordularını dağıtan esas faktör olarak, Şintoist öğretiler görülmüştür. Japonlar, *kami* adını verdikleri tanrılar ve atalarının ruhları sayesinde ülkelerinin kurtulduğuna kanaat getirmiş ve imparatorluklarının her anlamda muazzam bir kutsiyet barındırdığını düşünmüşlerdir. Bu bağlamdaki kültür kodu, yüzyıllar sonra İkinci Dünya Savaşı'ndaki askeri stratejilerde Japon ordusu tarafından kullanılmıştır. Bu itibarla, Japon orduları kendi uluslarının tanrılar tarafından korunduğu mantalitesi içerisine girmiş ve bu zihniyet, savaşın sürdürülmesinde merkezi bir konuma haiz olmuştur (Benedict, 2010: 20).

Bir diğer taraftan, savaş boyunca Japon ordularının disiplinden kopmayıp en çetin mücadele azmini göstermelerinde kültür kodlarının etkisi görülmüştür. Japonya'nın Edo dönemi ekseninde edindiği toplumsal ve kültürel temeller, savaş boyunca etkisini göstermiştir. Her şeyden önce ordu içerisindeki sıkı ve sarsılmaz hiyerarşi, feodal dönemdeki toplumsal hiyerarşinin etkileri olarak değerlendirilmektedir (Kapıcıoğlu, 2019: 185-189). Öte yandan, kadim zamanlardan itibaren Japonların hem çetin coğrafyalarının hem de feodal dönem uygulamalarının etkisiyle mücadelecilik ve kolektif bir ruh kazandığı ifade edilmiştir. Bu bağlamda, savaş esnasında Japon toplumu ve Japon ordusu, disiplinden kopmayan 'görev ahlakı' anlayışlarıyla tarihi süreç içerisinde edindikleri kültür kodunu sergilemişlerdir. Kavramsal çerçevede ise *ninco* (şeref) kavramı, Japon askerlerinin mücadelesinde tesirli olmuştur (Onishi, 1999: 199-200).

Savaş boyunca tüm Japon askerleri, teslim olmama siyaseti gereği ABD kuvvetlerine ciddi zayıflar verdirmişlerdir (Armaoğlu, 2007: 384). Kutsal İmparator'a bağlılığın bir neticesi olan teslim olmama stratejisi, savaşın Pasifik hattında sürmesinin kültürel faktörlerinden birisi olmuştur. Bu tablo sürerken, savaşın sonlarına doğru ABD tarafından Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombaları (1945), Japonya'nın savunma stratejisine darbe vurmuştur (Henshall, 2004: 134-135). Atılan bombalar sebebiyle şehirleri tarumar olan Japonlar, bu amansız tablo karşısında hızlıca toparlanma mantalitesi göstermiş ve '*giri*' kavramı çerçevesinde sahip olunan

kültürel ve kolektif anlayış temelinde hızlıca dayanışma gösterme refleksi geliştirmiştir.

Japonlar, şehirlerine atılan atom bombaları sonucu ağır darbe almalarına karşın, İmparatorluk kurumuna dokunulmayacağı taahhüdü gereği 2 Eylül 1945 tarihinde Müttefik ordulara teslim olmayı kabul etmiştir. İmparatorluk kurumunun Japon toplumunun nazarındaki ehemmiyeti, Japonya'nın yeni bir safhaya geçmesinde belirleyici olmuştur. Japonların, mili inançları olan Şinto ekseninde imparatorluk kurumunu tanrısal olarak addetmeleri ve bu çerçevede oluşan kolektif bilinç, Japon ordusunun, siyasetinin ve toplumunun anlayışı temelinde 'dokunulmaz' bir sahayı teşkil etmiştir. Dolayısıyla, müttefik kuvvetlerin, Japonya'yı Japonya yapan İmparatorluk kurumuna dokunmayacaklarını deklare etmeleri, Pasifik'teki bu savaşı bitirmiş ve Japonya açısından işgal ve toparlanma temelli bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur (Meyer, 2019: 215-217).

#### **3.1.4. Samuraylık Kültürünün Müşahhas Etkisi: Asker Askerle Savaşır**

Japonya, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, 2 Eylül 1945 tarihinde ABD öncülüğündeki Müttefik ordulara teslim olmayı kabul etmiştir. Bu teslim oluşun kökenlerinde Japon politik kültürünün ve kültür kodlarının etkisi gözlemlenebilecektir. 6 ve 9 Ağustos 1945 tarihlerinde Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine ABD tarafından atom bombası atılması, Japonya'nın savaşın gidişatına dair yaklaşımını ve reflekslerini radikal bir şekilde değiştirmiştir. Savaşın başlarında ve ileri safhalarında sadece askeri tesislere ve hedeflere odaklanan Japonya, karşısındaki gücün sivil-asker ayrımı gözetmeksizin ve bugüne değin Japon kültür kodları temelinde var olmuş savaş ahlakına uymaz bir şekilde atraksiyonlara girişmesi karşısında demoralize olmuş ve teslim bayrağını çekmiştir (Armaoğlu, 2007: 406).

Japonların savaşçılık özelliklerini ve milliyetçiliği maksimize eden Şintoizm'in yanı sıra, Japonların samuraylık ve Buşido öğretisi temelinde onların bir savaş ahlakına sahip olmalarına neden Budist etki, Japonların tüm askeri ve siyasi mevzilenmelerini majör bir şekilde etkilemiştir. Bu minvalde, Buşido ve samuraylık öğretileri ekseninde 'bir askerin yalnızca askerle' savaşabileceğine ve kılıcsız bir kişiye saldırılmayacağına dair sahip olunan militarist felsefe, tüm hedefleri sivil ayrımı

gözetmeksizin bombalayan ve orantısız ataklar geliştiren ABD karşısında daha fazla sivil ölüme katlanamazlığın etkisiyle teslim bayrağı çekmiştir (Benedict, 2023: 169-171).

Buşido ve samuraylık öğretileri, düşmana saldırıda bile orantıyı önceleyen bir perspektif içermektedir. Bu bağlamda, ahlaklı olmak ve onuru kırmamak düsturları, Japon savaş ahlakının merkezine yerleşmiş kavramlar olarak ön plana çıkmıştır. Öte yandan, iki rakibin de nispeten eşit mücadele ve savaş şartlarına sahip olması gerektiği, mücadele ahlakının bir gereği olarak yine Buşido felsefesinin düsturları arasında yer almıştır. Bu doğrultuda Japonya, uzun yıllar boyunca sahip olduğu hasletlerin ve savaş ahlakına dair inanışlarının, yeni ve öngörülebilir davranmayan bir rakibin karşısında pasifize olmasına tanıklık etmiştir (Akman, 2010: 133-137).

Japonya, karşısındaki bu yeni askeri ve siyasal paradigma karşısında, kadim zamanlardan beridir bünyesinde oluşturduğu savaş ve mücadele öğretileri gereği geri çekilmiş ve bizzat imparatorun emri ve inisiyatifiyle yeni döneme ve evreye geçmiştir. Şehirlerin atom bombaları ile çökmesi, Japon Buşido felsefesinin de çaresiz kalmasına ve çökmesine neden olmuştur. Bu çerçevede yeni döneme giren Japonya, Batılı değerlerle uyuma dayanan ve yeni konjonktüre hızlıca adapte olmayı önceleyen bir tarık benimsemiştir (Benedict, 2023: 169-171).

### **3.1.5. Savaş Sonrası Toparlanma Dönemi ve Japon Mucizesi**

İkinci dünya savaşı sonunda yenilen Japonya, ABD kuvvetleri tarafından işgal edilmiş ve Japon toplumu, tarihi boyunca ilk kez yabancı bir gücün ülkelerini işgal etmesi tablosuyla karşılaşmıştır (Armaoğlu, 2007: 406). Japon toplumu, yeni durumu hızlıca kabullenmiş ve toparlanmanın reçeteleri üzerine kafa yormaya başlamıştır. 1945 sonrası dönemde, ilk etapta ABD'nin etkisiyle bir reform dönemi başlatılmış ve Japon ulusunun tüm geleneksel kurum ve sistemlerden azade edilmesi amaçlanmıştır. 1947 yılında yeni bir anayasanın yürürlüğe sokulmasıyla Japonya, imparatorluk dönemi anayasasını ve teamüllerini bırakarak parlamenter sisteme geçmiştir (Meyer, 2019: 221-225).

Süreç içerisinde, altüst olan Japon şehirleri ekseninde Japon devleti ve toplumu, hızlıca toparlanma yönünde bir seferberlik başlatmıştır. Bu çetin şartlarda,

Japon toplumu; kadim zamanlardan miras kalan; zorlu faktörlere dayanma, feodal dönem tecrübeleri dahilinde edinilen disiplin, samuraylık ahlakı ve Buşido öğretisi gibi hususlar çerçevesinde Japonya'yı yeniden inşa etmiştir. Yenilgiye rağmen İmparatorluk kurumunun tasfiye edilmemesi ve bir kutsal sembol olarak ülkenin başında kalmaya devam etmesi, Japon ulusunun yeni işgal durumunu kabullenmesinde belirleyici bir etken olmuştur. Yapılan reformlar neticesinde yabancı bir kültürün dayattığı kurumsallaşma tüm Japonya'yı etkisi altına almış olmasına karşın, imparatorluk kurumunun varlığını sürdürmesi; Japon toplumu açısından atalar kültü ve ülkeyi kurmuş olan tanrılar soyu ekseninde bir nişane olarak addedilmiştir (Kissinger, 2014: 208-210).

Savaş sonrası dönem itibariyle ABD'li General McArthur'un da liderliğinde bilhassa Japonya'nın, batılılarca tehdit görülen Şintoist doktrinlerden kopartılması ve geleneksel değerlerden izole edilmesi öncelenmiştir. Öte yandan Japonya, uluslararası meselelere müdahil olmayacağını tahhüt ederek özellikle Soğuk Savaş döneminde tarafsız bir politika belirlemiş ve içe dönerek ülkeyi kalkındırmanın formüllerini aramıştır. Bu bağlamda, ülke 1950'lerden itibaren hızlı bir kalkınma hamlesi başlatmış ve 1970'ler itibariyle dünyanın en büyük ekonomileri arasına girmeyi başarmıştır. Bu bağlamda uluslararası literatürde 'Japon Mucizesi' kavramı ortaya çıkmıştır. 'Japon Mucizesi' kavramı, Japonya'nın; tarihi, kültürel, politik, toplumsal ve dini mirasının özellikle ülkenin yeniden toparlanması ve kalkınması sürecine kanalize edilip ekonomik büyümenin sağlanması ile ilintili bir kavramdır (Meyer, 2019: 257-261).

Savaş sonrası toparlanma sürecinde oluşan Japon Mucizesi kavramı, Japonya'nın birçok faktörlü kültür kodlarının bir yansıması olarak değerlendirilmiştir. Felaketler ve krizler karşısında mücadele edilmesini salık veren Japon tarihi ve kültürel mirası, toparlanma sürecinde dominant faktör olmuştur. Öte yandan, feodal dönem içerisinde disiplinize edilen Japon toplumu, bu dönem özelinde biriktirmiş olduğu kültürel-genetik enerjiyi, kalkınma ve yeniden toparlanma sürecinde kullanmıştır (Kapıcıoğlu, 2019: 196-197). Bir diğer nokta ise, Japon toplumunun kişiliğini oluşturan *on* ve *giri* kavramlarıdır. Yakın akrabalara ve topluma karşı yüklenilen borç ve minnet duygusu olarak ifade edilen bu iki kavram çerçevesinde Japonlar, topluma ve devlete karşı bir borç ve ödev bilinci anlayışı içerisine girerek

hızlıca toparlanma süreci bağlamında kavramsal ve felsefik bir dayanak oluşturmuşlardır. Bu iki kavram, toplumsal bazda bir dayanışma iklimi oluşturarak ülkenin yeniden inşa sürecinde etkili olmuşlardır (Benedict, 2010: 97-115).

### 3.2. Ekonomi

Japonya'nın kültür kodlarının yansıma sahaları minvalinde ekonomik alan önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Özellikle 'ie' (Aile) kavramı ekseninde Japon şirketlerinin Batılı rakiplerinin tersine farklı bir hiyerarşik örgütlenme belirleyip başarıyı sağlayacak farklı felsefelere odaklanması, Japon şirketlerinin tüm dünyadaki başarısını sağlayan hususlar olarak telakki edilmiştir. Şirketler temelinde oluşan bu başarılar Japon siyasal yapılarını ve bürokrasiyi de etkilemiştir. Öte yandan, tüm dünyada robotik teknolojiler açısından ilk sırada olan Japonya'nın bunu sağlamasındaki ve bu teknolojiye önem vermesindeki; mitolojik ve *kami* inancına dayalı olarak Şintoist öğretilerden referanslar ve dayanaklar miras alması, önemli çıktılar olarak değerlendirilmektedir. Bu bölümde, Japon geleneksel inançlarının ve Japon mitolojisinin mirası ekseninde oluşan kültür kodları bağlamında, Japon şirketlerinin uluslararası çaptaki başarısına paralel olarak, ülkenin robotik teknoloji alanındaki öncülüğü ve motivasyonu analiz edilecektir (Franklin, 2017: 3-4).

#### 3.2.1. İe (Aile) Kavramı Çerçevesinde Japon Şirketlerinin Başarısı

İş kültürü, toplumsal geleneklerin bir koleksiyonu veya sentezidir. Japon ticari anlayışına göre, ticari işletim ahlakı ve iş kültürü mühim bir yer teşkil etmektedir. Temel amacın kâr maksimizasyonu olarak görülmediği Japon toplumunda, ticaretin toplumsal barış ve huzura dönük kullanılması öncelenmektedir. Bu kapsamda, Japon firmaları sadece ticari alanda kalmayıp, günlük yaşam içerisine de sirayet etmişlerdir. Bu bağlamda, şirketler Japon toplumu için önemli bir dayanak noktasıdır (Sığı, 2006: 37-38). Günümüz Japon toplumunda bireyler toplum içerisinde kendilerini tanıtırken veya toplumsal düzeyde yer edinmeye çalışırken, bağlı bulundukları şirket üzerinden bir kişilik ve statü tanımlaması içerisine girmektedirler. Şirketler, Japon toplumunda modern aile teşekkülleri olarak addedilmektedir (Özhan, 2015: 109-114).

Japon kültürü bakımında ‘ie’ yani aile kavramı çok önemlidir. Japonlar, geleneksel inançları olan Şintoizm ve buna bağlı gelişen aile kültürü sebebiyle tarih boyunca aile içi ilişkilere ve aile kurumuna büyük önem atfetmişlerdir. Tarihi süreçler içerisinde, klasik Japon ailesi ataerkil bir yapıda olmuş ve ailenin reisi konumunda olan babaya büyük bir saygıda bulunulmuştur. Bütün aile üyeleri, tartışmasız olarak evin idarecisi rolünde olan babanın tasarrufları doğrultusunda kendilerini konumlandırmışlardır. Tarihi bakımdan Japon toplumunu sistematize eden bu kültür kodu, modern zamanlar bakımından şirketler ve partiler temelinde belirleyici bir unsur olmuştur (Kabaş, 2020: 3-8).

Japon şirketleri, Batılı şirketlerin aksine şirket ortamını bir aile olarak görmekte ve şirketin patronu olan kişiyi de bir baba olarak telakki etmektedirler. Bu durum, Japon şirket çalışanlarının şirketi sahiplenmelerindeki temel belirleyici kültürel faktördür. Bu durum, Japon çalışanlar bazında şirketin verimliliğini arttıran ve başarısını yükselten esas etken olarak değerlendirilmektedir. Şirketin patronu, bu aile konsepti dahilinde çalışanlarını ailenin bir üyesi olarak görmekte ve zaruri bir durum olmadığı müddetçe bir ömür boyu aynı çalışanlar üzerinden şirketi yönetmeye devam etmektedir (Ford ve Honeycutt, 1992: 28-33).

Japon şirketleri bağlamında bir diğer husus da hiyerarşidir. Japon şirketlerinde hiyerarşik anlamda her kişinin bir yeri vardır ve bu kurumsal yere ilişkin olarak nadiren karışıklık vuku bulmaktadır. Şirketlerde statü, düzen ve uyum iç içedir; terfi kıdem esasına göre yapılmaktadır. Dolayısıyla Japon şirketlerinde hızlı yükseliş yoktur. Her şey aşama aşama gerçekleşmektedir. Bu açıdan, kültür kodları bağlamında Konfüçyanizm’in hiyerarşik öğretisi Japon şirketlerine hakimdir. Şirketlerde kesin bir ast-üst ilişkisi olmakla beraber, yöneticilere büyük bir saygı duyulmaktadır (Franklin, 2017: 7).

Şirketlerin başarısındaki bir diğer unsur da *kaizen* felsefesidir. Kültür kodları bakımından Japonların önem verdiği ve günlük yaşam içerisinde kullanmaya çalıştığı bu felsefe, etkisini en çok Japon ticari hayatında göstermiştir. Problemlerin teşhisine, istikrarlı çalışmaya, ekip uyumuna ve sürekli değişim mantalitesine dayanan *kaizen* felsefesi, japon şirketlerinin başarısını temin eden mühim bir faktördür. Ticari hayata bu felsefe ekseninde bakan Japonlar, ticari başarılar elde etmelerine paralel olarak bu

felsefeyi hayatın tüm alanlarına hakim kılmaya çalışmışlardır. Zikredilen bu hususlar dairesinde, Japon şirketlerinin uluslararası çapta büyük başarılar elde ederek rakiplerini ekarte edebildiğine inanılmaktadır. Bunu sağlayan dinamiklerin temelinde, kültür kodlarının etkisi büyüktür (Baykara, 2023: 12-16).

### 3.2.2. Kami İnancından İlhamla Japon Robotik Teknolojisi

Japonlar, dünya çapında robot teknolojisi bağlamında öncü bir konumdadır. Japonya ik kez 1967 yılında robot teknolojisi çalışmalarına başlamış ve bazı robotlar üretmiştir. Özellikle 2000 yılında Japon mühendisler tarafından dünyaya tanıtılan *Asimo* robotu, dünyadaki robotik çalışmalar bağlamında bir çığır açmıştır. Zaman içerisinde, robotik teknoloji açısından birçok Japon şirketi kurulmuştur. Bu şirketler günümüzde halen bu teknoloji temelinde öncü ve sürükleyici olmaya devam etmektedirler (Euronews, 2018).

Japonların, dünya milletleri içerisinde bu derece robot teknolojilerine ilgi göstermesinin kültür kodları açısından arka planı vardır. Japonlar, milli inançları özelinde her şeyin bir 'kami'ye, yani ruha sahip olduğu düşüncesine sahiptirler. Öte yandan Japon mitolojisi ve masalları bağlamında çok sayıda yarı-insan, yarı-hayvan şeklinde karakterlerin ve kahramanların olması, Japon toplumunun kültürel hafızasını şekillendirmiştir. Şinto inancına göre doğada sayısız tanrı vardır. Japonların, bu kami inancı ve mitolojileri doğrultusunda, diğer milletlerin mitolojilerindeki karakterlerden çok daha farklı şekillere ve boyutlara sahip karakterlere sahip olması, onların bu tanrısal ve çok boyutlu varlıkları modern hayat içerisine uyarlama ve mücessim hale getirme mantalitelerine etki etmiştir (Şenavcu, 2022: 73-79).

Doğada bulunan çok sayıda kami'nin yanı sıra Japon mitolojisi ve masalları bağlamında *tengu*, *oni* (şeytan), vampir ve peri gibi karakterler de vardır. Süreç içerisinde bu çok farklı karakterlerin, Japon robot teknolojisine bir çeşitlilik sağladığı ve ilham verdiği savunulmaktadır. Bu münasebetle, Japon robot teknolojisi bağlamında ortaya çıkan çeşitliliğin, temayülün, küresel öncülüğün ve başarının altyapısı, kültür kodlarının tesirleri çerçevesinde değerlendirilmektedir (Hearn, 2022: 53-58).

### 3.3. Politika

Japonya, İkinci Dünya Savaşı sonrası merhalede, 1947 yılında parlamenter sisteme geçmesine mukabil olarak hem iç hem dış siyasetini liberal ve demokratik değerler üzerine inşa etmeye çalışan bir siyasal perspektif belirlemiştir. Bu süreçte, Japonya'nın feodal dönem tecrübeleri ekseninde miras aldığı aileye önem ve hiyerarşi faktörü; iç siyaseti etkileyen şirketler, gruplar ve bürokratik yapılar temelinde zuhur etmiş ve bireyden çok grupların önemli olduğu bir siyasi manzara oluşturmuştur. Bu süreçte, yeni anayasa ile birlikte gücü sembolik seviyeye indirilen imparatorluk ailesi, yine de Japon toplumunda zaman zaman önemli bir otorite olmaya devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ordusunu sınırlayan ve bölgesinde ve tüm dünyada barış ve diyalog eksenli bir politika belirleyen Japonya, dünyadaki birçok krizde arabulucu rolü üstlenmiştir. Daha çok ekonomi temelli bir büyümeyi önceleyen Japonya, küresel çaptaki şirketlerini tüm dünyada araçsallaştırmış ve bunları kültürünü yaymanın bir aparatı olarak kullanmıştır. Her ne kadar köklü değişimlere sahne olsa da, Japonya geçmişten miras aldığı kültürel değerler ve bu minvalde oluşmuş kültür kodları temelinde hem iç hem dış siyasetini tanzim etmiştir. Bu bölümde, kültür kodları minvalinde, Japonya'nın hem iç hem dış siyasetini regüle etme mantalitesi analiz edilecektir.

#### 3.3.1. Japonya'nın İç Politikası

İkinci Dünya Savaşı sonrası, 1947 yılında Japonya yeni bir anayasayı kabul ederek parlamenter sisteme geçmiştir. *Diet* adı verilen iki katmanlı meclis ile ülkenin siyasal yaşamı sürdürülmüştür. *Diet* içerisinde bulunan Temsilciler Meclisi, Senato'ya karşı sorumludur (Büyükbaş, 2013: 61). Japonya'nın iç siyaseti açısından belirleyici olan unsurların başında bürokrasi ve hiyerarşi gelmektedir. Ülkede, yönetime gelen liderlerin otorite gücü sınırlandırılmış olup görev süreleri kısa haldedir. Bu durum, Japonya'da daha çok bürokratik ve ekonomik temelli hizip ve grupların önem kazanmasına sebep olmuştur. Bu açıdan, kültür kodları bağlamında mirasını feodal dönem uygulamalarından ve Şintoizm'den alan aile faktörü, Japon iç siyasetini tanzim eden etkenler olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle, bir aile gibi yapılanan ve yüzyıllara varan bir geçmişe sahip bazı şirketler, Japon iç siyasetinin yönünü belirlemede faal bir noktada olmuştur. Japonya'da güçlü ve köklü ailelerin mensupları siyasi hayatta

birçok mevkiye gelmişlerdir. Örneğin, Japonyanın eski başbakanı Şinzo Abe, baba tarafından üç nesildir Diet üyesiydi ve anne tarafından dedesi de başbakanlık görevinde bulunmuştur (Balcıoğlu, 2018: 716-717).

Bir diğer taraftan, Japon iç siyasetini belirleyen kavramlardan biri de itaat kavramıdır. Ülke, uzun bir süre hüküm süren feodal dönem temelinde üstlere karşı saygılı ve itaatkar olmayı zaruri kılan bir toplumsal ve kültürel gelenekten gelmesine mukabil olarak; şikayet etmeme ve itaat etme noktasında bir siyasal kültür atmosferi içerisinde (Sosnowski, 2014: 191). Tokugawa Şogunluğu döneminde halktan herhangi birinin kendi bölgelerindeki feodal beyi Şogunluğa şikayet etme hakkı bulunmaktaydı. Fakat vuku bulan olay sonunda şikayet haklı bulunsa ve talep edilen hak halka verilse bile şikayeti yapan kişi üstüne itaatsizlik suçlamasıyla idam edilmekteydi. Bu itibarla, böyle bir gelenekten gelen Japon halkı, siyasi otoritelere karşı gayet ılıman ve stabil bir yaklaşım içerisinde olmaya gayret göstermektedir (Balcıoğlu, 2018: 717).

Japon Anayasası'nın birinci maddesi, imparatoru devletin ve milli birliğin sembolü olarak nitelemektedir. Anayasanın üçüncü maddesi ise imparatorun devletle alakalı bütün işlerinin bakanlar kurulunun rızasına ve onayına tabi olduğunu ve bu işlemlerden bakanlar kurulunun sorumlu olduğunu dile getirmektedir. Bu kapsamda, Japonya açısından kutsal ve tanrısal olarak addedilmiş imparatorluk ailesi, sembolik bir alana kaydırılmıştır. Fakat yine de imparatorluk ailesinin etkisi Japon siyasetinde kuvvetli bir noktadadır. İmparatorluk ailesi; özellikle ülkedeki yaşlı kesimden büyük bir saygı görmekle birlikte, zaman zaman politik gelişmelere yönelik yaptığı beyanlarla varlığını hissettirmektedir. Japonların milli inancı olan Şintoizm çerçevesinde tanrısallık atfedilen ve binlerce yıldır ülkenin koruyucu nişanesi olarak addedilen imparatorluk ailesi, yasal açıdan yetkileri sınırlandırılmış olsa da halen Japon toplumu ve kültür kodları açısından siyasete ve ülkenin gidişatına yön veren güçlü bir kurum olarak görülmektedir (Meyer, 2019: 224-230).

### **3.3.2. İmparatorluk Anayasası'ndan Farklı Yönleriyle 1947 Anayasası**

İkinci Dünya Savaşı sonrası işgale uğrayan Japonya'da hem siyasal hem de toplumsal yapılar yeni konjonktüre ayak uydurabilmenin çabası içerisindeyken;

Japonya'yı yöneten ABD kuvvetlerinin etkisiyle Japon siyasi yapılanması da yeni döneme ve ABD tasarruflarına uygun bir şekilde dizayn edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 1947 yılında yürürlüğe konulan anayasa, Japonya'nın son anayasası hükmünde olan 1889 İmparatorluk Anayasası'ndan ve Japon geleneksel değerlerinden oldukça farklı bir yapıda olmuştur (Meyer, 2022: 223-227).

1947 Anayasası, 1889 Anayasası'nın aksine imparatorluk kurumunun yetkilerini olabildiğince azaltmaya dönük içeriğiyle ön plana çıkmıştır. Bu çerçevede, İmparatorluk Anayasası'nda ilahi özellikler atfedilmiş, devletin birliğinin sembolü olarak addedilen, tüm yetkileri elinde toplamış imparatorluk kurumu, yeni anayasa ile birlikte birçok yetkiden mahrum bırakılmış ve sembolik bir düzeye indirgenmiştir. Bilhassa ruhani boyuttaki yetkileri elinden alınan imparatorluk makamı, dünyevi ve seküler bir forma sokulmuştur (Levent, 2024: 41-45).

Bir diğer taraftan, İmparatorluk Anayasası bağlamında hiç kimseye karşı sorumluluğu olmayan ve dokunulmaz kabul edilen imparatorluk makamı, yeni anayasa ile birlikte halka ve onun temsilcilerinin toplanmış olduğu meclise karşı sorumlu tutulmuştur. 1889 Anayasası'nda 'Aile Devlet' kavramı çerçevesinde tüm ulusun reisi olarak kabul edilen imparator, yeni anayasa ile birlikte ataerkil ve dominant hususiyetlerinin kaldırılmasına binaen halk şablonuna daha çok yaklaştırılmıştır (Levent, 2024: 16).

1947 Anayasası'nın bir diğer özelliği de Şintoist öğretilerin İmparatorluk Anayasası'nın aksine tamamen kaldırılmış olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Japonya'yı işgal etmiş olan ABD öncülüğündeki Batı bloğu için Japonya'nın eski ultra-militer ve ultra-nasyonalist köklerine inmemesi büyük bir önem arz etmiştir. Bunun müsebbibi olarak görülen Japon milli inancı Şintoizm'e dair hususlar yeni anayasada yer almamış ve bunlar, politik ve toplumsal arenadan olabildiğince uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Kadim tarihi boyunca Şintoizm, Budizm ve Konfüçyanizm dinlerinin etkisi altında kalmış Japonya açısından, Batılı devletlerin gözünden Şintoizm sakıncalı ve baş belası bir ideoloji olarak addedilmiş ve bunun, Japonya'yı canavarlaştırdığı savunulmuştur. Bu çerçevede yeni anayasa dinlere mesafeli ve laik bir yapıda olmuştur (Hukukbook, 2024).

Yeni anayasa ile birlikte Japonya'nın savaş gücü minimal seviyeye indirilmiş ve bu ülkenin bir savaşa girmesinin önü kapatılmak istenmiştir. 1889 yılında ilan edilen anayasada bulunan 'Güneş İmparatorluğu'nun ışıklarını' tüm bölgelere yayma ideali böylece berhava edilmeye çalışılmıştır. Savaş yerine barışı önceleyen içeriği ile 1947 Anayasası, savaş devresinde ciddi bir yıkıma ve travmaya maruz kalan Japon toplumu açısından kabul edilebilir bir noktayı teşkil etmiştir. Süreç içerisinde, Şinzo Abe gibi bazı Japon yöneticileri, ordu gücünün ve savaş yeteneğinin artırılması noktasında bir anayasa değişikliğine gidilmesi perspektifine girmiş olsa da bu, Japon toplumunun bir kesimi ve vesayet kurumları tarafından kabul görmemiştir (Levent, 2024: 24-25).

### **3.3.3. Japon Geleneksel Anlayışının Temsilcisi: Hizipçilik Anlayışıyla Liberal Demokratik Parti (LDP)**

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte Japonya'nın demokratikleşmesi ve modern Batı sistemine entegre edilmesi kapsamında partilerin kurulması ve demokratik değerlerin oturtulması, başta ABD olmak üzere Batı bloğu tarafından birincil derecede öneme haiz olarak görülmüştür. Bu bağlamda Japonya'da çok partili hayat başlamış ve 1955 yılında Liberal Demokratik Parti (LDP) kurulmuştur. LDP, kesintisiz olarak en uzun süre iktidarda kalmış ve Japon siyasetine yön vermiş partidir (Karadağ ve Ceyhan, 2024: 188).

LDP'nin kökenini Meiji Restorasyonu dönemine götürmek mümkündür. Zira bu dönemde kurulan Liberal Parti, LDP'nin öncülü olarak addedilmiştir. Bu ekseninde, Meiji Restorasyonu döneminde yönetimde bulunmuş ve Satsuma, Choshu, Tosa ve Saga isimli büyük derebeyliklerin oluşturduğu klan hükümetler, bu mirası LDP'ye ve Japon politik kültürüne yansıtmıştır. Kuruluşundan sonra LDP içerisinde etkinlik kazanan ve daha önce başbakanlık yapmış Yoshida Shigeru, klan siyasetinin savaş sonrası Japon siyasetindeki ilk örneği olarak telakki edilmektedir (Levent, 2024: 166).

Yoshida Shigeru, uzun süre partiyi yönetmesine binaen, parti içerisinde kendisine bağlı bir hemşehri grubu oluşturmasıyla bilinmektedir. Özellikle Kanto, Tohoku ve Kyushu bölgelerinden kişilerle bir bağ kuran Shigetsu, geniş yelpazeli LDP siyaset anlayışını sürüklemiştir. LDP'nin farklı klan ve hiziplerle olan ilişkisi

bağlamında Japon politik arenasının veteran isimlerinden olan Ozaki Yukio, “Şarkın bu tarafında siyasi partiler yoktur, siyasi hizipler vardır” demiştir.(Levent, 2024: 170).

İkinci Dünya Savaşı öncesinde kurulmuş olan ve LDP’nin öncülü sayılan Liberal Parti’de klancılık ve hizipçilik anlayışı savaş sonrasında daha yüksek bir seviyede olmuştur. Hiziplerdeki ana belirleyici etken aynı şehir, aynı soy ve aynı kasabadan olmaktı. Savaş sonrası kurulan LDP’de ise geçmişin klancılık ve hizipçilik anlayışı farklı şekillerde sürmüştür. Parti; ılımlı, muhafazakar, radikal, liberal, sağ ve sol gibi birçok ideolojiye sahip kişileri bünyesinde barındırmıştır. Bu geniş yelpazeli yapı, daha sonraları farklı çıkarların da etkisiyle hizipçiliğe kapı aralamış ve burada yine en başat etiketi hemşehricilik çekmiştir (Karadağ ve Ceyhan, 2024: 188-189).

1956 sonrası LDP’de öne çıkan ve liderlerinin ismiyle ön plana çıkan 8 büyük hizip; *Nobusuke, Eisaku, Matsumura, Hayato, Banboku, Mitsujiro, Ichiro* ve *Tanzan* hizipleri şeklinde tasnif edilebilir. Bundan sonraki süreçte bazı hiziplerin yükselişine, bazılarının da düşüşüne şahitlik edilmiştir. Gelişen süreçlerde, LDP’nin etkili kurmaylarının direk devlet yönetiminde görev almasından kaynaklı olarak parti içi hizip çatışmaları bazen çok sert bir seviyeye yükselmiştir. Öte yandan, bazı uluslararası gelişmeler de parti içi hiziplerin durumunu ve meşruiyetini belirlemiştir. Örneğin, 1970’ler sonrası ABD’nin Çin ile temasa geçmesi sonrasında o güne değin Çin’e karşı bir duruş sergileyen, başbakanın öncülüğündeki Sato hizbi, ABD’ye paralel olarak fikir değiştirmiş ve Japon devletinin Çin ile yumuşamasına öncülük etmiştir. Günümüzde ise LDP içerisinde en etkili hizipler; Kochikai, Seiwakai, Kenkyukai ve Shikokai olarak ifade edilmektedir. Kochikai hizbi, mevcut başbakan Fumio Kishida’nın hizbidir. Öte yandan, Seiwakai hizbi ise uzun yıllar Japon siyasetine damga vurmuş ve köklü bir politik gelenekten gelen Shinzo Abe’nin hizbidir. Savaş sonrası LDP yönetimine damga vurmuş Yoshida Shigeru’nun hizbi ise Shikokai’dır. Görüleceği üzere, LDP içindeki hizipler köklü bir klan-aile geleneğinden gelmekte ve aktüalite bakımından etkilerini sürdürmektedirler (Levent, 2024: 168-170).

LDP’nin seçmen kitlesi ise genel itibariyle orta ve yaşlı kesimdir. İçerisinde muhafazakarlık ve Japonya’nın eski köklerine dönüşünü savunan hatırı sayılır bir seçmen kitlesi barındıran LDP, umumi olarak daha az eğitilmiş ve kırsal kesime

mensup kişilerden ciddi destek görmektedir. Direkt olarak devleti yöneten parti olarak öne çıkan LDP, Japonya'nın dününü, bugünü ve yarınını anlamak için önemli bir yapıdır.

#### **3.3.4. Japonya'nın Dış Politikası**

Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki on sene boyunca uluslararası arenada ve küresel kurumsallaşmada, içe dönük toparlanma gündemi nedeniyle pek faal bir görüntü çizememiştir. Ülke 1956 yılında Birleşmiş Milletler'e (BM) üye olmasının ardından aşama aşama küresel kurumsallaşmaya entegre olmuş ve dünya ile ilişkilerini geliştirmiştir. Özellikle, ülkenin belirlemiş olduğu ekonomik kalkınma yönlü program, Japonya'nın dünya çapında ekonomik bir güç olmasını ve ekonomik yapılar bazında küresel yönetim unsurlarında aktif bir rol üstlenmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, Japonya'nın hem küresel kurumlarla hem de başka devletlerle olan ilişkilerini ekonomi faktörü belirlemiştir (Kissinger, 2014: 208-210).

1952 yılında bağımsızlığını yeniden kazanan Japonya, ABD hegemonyasının da etkisiyle ordusunun mevcudiyetini sınırlamış ve tamamen barışçıl bir siyasal doktrin belirlemiştir. 1945 yılında ABD tarafından Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının etkisiyle büyük bir çöküş yaşayan Japonya, özellikle savaş sonrası yeni uluslararası dengeler içerisinde nükleer silahların sınırlandırılması ve genel silahsızlanma konularında küresel çevrelerde aktif ve öncü bir tutum belirlemiştir. Bu kapsamda Japonya, bazı ülkelerle saldırmazlık ve işbirliği anlaşmaları imzalamıştır (Henshall, 2004: 221).

Japonya hızla modern dünyaya ayak uydurup gelişmiş bir endüstri olurken, bunda hem çağdaş olanakları hem de geleneksel kültür unsurlarını kullanmıştır. Her şeyden önce, yeniden toparlanma sonrası Japonya, kadim kültürel mirası ekseninde dış dünyaya yeniden kendisini tanıtmış ve bu minvalde yer edinmeye başlamıştır. Büyük krizlere maruz kalan Japon toplumu, kültürel-genetik kodlar açısından Budizm inancı gereği kadere rıza göstermiş ve yeni oluşan konjonktürde yenilenmenin formüllerine odaklanmıştır (Meyer, 2019: 219-235).

Feodal dönemde, uzun süre ülkenin tecrit politikasıyla dış dünyadan ayrılması, modern dönem bakımından Japonya'nın diğer devletlerle olan ilişkilerine, hem hızlı

bir keşifçi yaklaşım hem de bir temkinlilik refleksi olarak yansımıştır. Japonya, diğer devletlerle olan ilişkilerinde klasik algoritmalar yerine özgün Japon anlayışının enstrümanlarını kullanmıştır. Bu açıdan, diğer ülkelerle kültürel, ekonomik ve diplomatik etkileşimlere ağırlık verilmiştir. Japonya'nın geleneksel inancı olan Şintoizm'in öğretileri arasında önemli bir konuma haiz olan doğa ve evren ile uyum ilkesi, Japonya'nın diğer uluslarla inşa etmeye çalıştığı barış ve işbirliği odaklı politikalara bir kültür kodu olarak tesir etmiştir (Akkemik, 2019: 55-59).

Öte yandan, günümüzde sembolik bir yapıda da olsa, imparatorluk ailesi Japonya'nın dış siyasetinde etkili bir faktördür. Japonya'ya ziyarette bulunan farklı ülke liderleri, ekseri olarak İmparator ile görüşmekte ve küresel siyasal konularda fikir alışverişlerinde bulunabilmektedir. Bunun yanı sıra, Japon İmparatoru'nun da sık sık farklı ülkelere ziyareti söz konusudur. Dolayısıyla kültür kodları bakımından, tarihi bakımdan kutsallık atfedilen imparatorluk kurumu, halen Japonya'nın dış siyasetinde önemli bir etken olmasına mukabil olarak; ülkenin dış dünyaya kültürel, diplomatik ve siyasal yayılımında da önemli bir etikettir (Meyer, 2019: 236-239).

#### **3.4. Günümüz Japonya'sında Kültür Kodlarının Tesirleri**

Japon kültür kodları, günümüz Japon toplumunun yaşantısına önemli etkiler yapmıştır. Japonlar toplumsal yaşam içerisinde oldukça kuralcı ve disiplinli bir şekilde yaşamaktadırlar. Buna mukabil olarak Japonlar, toplum içerisinde genellikle barışçıl ve uzlaşmacı bir tavır takınmaktadırlar. Gürültü çıkarmak, bağırarak ve öfkelenmek gibi durumlar Japon toplumunda pek hoş karşılanmamaktadır. Bireyler arasındaki çatışma anlarında uzlaşmacı olarak devreye giren birçok dış birey ve faktör müşahade edilebilmektedir. Öte taraftan, Japon toplumunda yabancılara karşı her zaman için bir temkinli olma hali vardır. Yabancı bireylere karşı oldukça nazik bir görüntüde olan Japon insanı, onları kabul açısından hep gizli bir şüphecilik ve bariyer taşımaktadır. Zikredilen faktörler çerçevesinde, feodal dönem tecrübeleri bağlamında kültürel ve siyasal dokuya sirayet etmiş disiplin ve görev ahlakı gibi unsurların etkisi ortadayken; yabancılara karşı şüpheciliğin altında da tarih boyunca Japonya'nın işgale uğramamış olması ve Edo döneminde uygulanan uzunca bir tecrit döneminin etkileri değerlendirilmektedir (McKinstry ve Kerbo, 2011: 6).

Bir diğ er yandan, Japon toplumu deprem, sel, tayfun vs. gibi doğal felaketler karşısında oldukça dayanışmacı ve mücadeleci bir anlayışa sahiptir. En  etin şartlarda dahi mücadele verebilen Japon toplumunun ve siyasi erkinin, bu davranışlar ekseninde tarihi bakımdan coğrafya ve ikliminden kaynaklı bir mukavemet mirası edindiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, feodal dönem ile disiplinize edilme hususu da Japon toplumunun dirençli yapısına payanda sağlamıştır (Meyer, 2022: 71-73).

Bir diğ er önemli olgu ise, Japon intiharlarıdır. Japonya’da günümüzde intihar oranları oldukça yaygındır. Bunun altyapısında yatan faktörler olarak; başarsızlık, toplumda yer edinememe ve onurunu kurtarma gibi hususlar sıralanabilmektedir. Japonlar açısından intiharlar, tarihin her döneminde olmakla birlikte özellikle feodal dönemde samuray sınıfının Buşido  ğretisi kapsamında oldukça sık vuku bulmuştur. Onurlu bir yaşama kapı açmak ve utançtan sıyrılmak amaçlı gerçekleştirilen; *harakiri* ya da *seppuku* denilen intiharlar, bir kültür kodu olarak Japonya’nın güncel dönemdeki intiharlarına tesir etmiştir (Benedict, 2010: 144-145).

Bu bölümde; tecrit dönemi mirası kapsamında Japonya’daki ‘yabancı’ algısı, doğal felaketler noktasında Japon insanının takındığı mücadeleci duruş ve nihayetinde güncel olarak yaşanan intihar olayları, kültür kodları ekseninde değerlendirilecektir. Bu eksende, Japonya’nın siyasi mirası temelinde tarihi rezervlere başvurulacaktır.

#### **3.4.1. Tecrit Dönemi Mirası Kapsamında Japonya’da ‘Yabancı’ Algısı**

Japonca’da yabancı ifadesi ‘*gaikoku-jin* ya da *gaijin*’ (yabancı ülkeden olan kişi) diye tanımlanır. Bu, yabancıları ömür boyu tanımlamak için kullanılmaktadır. Japon toplumu, yabancılara karşı her zaman bir temkinlilik hali sergilemiştir. Dışarıdan ülkeye gelmiş bir yabancı, uzun yıllar Japonya’da yaşayıp toplumsal hayata entegre olsa da yabancılık etiketinden sıyrılamamaktadır. Öte yandan, çok iyi seviyede Japonca öğrenip bir Japon ile hayatını birleştirenler de bu akıbete uğramışlardır. Bu itibarla, Japonya’da *gaijin*, her zaman ve her şartta *gaijin* olarak değerlendirilmiştir (Ataoğlu, 2011: 21-22).

Japonya, yabancılar açısından kabul ve yerleşme şartları her zaman zor olan bir ülke olmuştur. Ülkede uzun süre kalmak isteyen bir yabancı, birçok zorlu yasal prosedürle karşılaşmakta ve birçok resmi bariyere takılabilmektedir. Bunun yanı sıra,

Japonya'ya iltica etmek de neredeyse imkansız bir seviyededir. Japon hükümeti, bu açıdan sıkı tedbirler ve politikalar uygulamaktadır. Yabancılar karşı takınılan şüpheci ve temkinli tavır, resmi bir politika olmasının yanı sıra, aynı zamanda bir kültür kodu durumundadır (DW, 2018).

Bu kültür kodunun oluşumundaki en önemli faktörün, 1603 yılında başlayıp 1868 yılında son bulan Edo dönemi bağlamında yürürlüğe konulmuş tecrit uygulaması olduğu değerlendirilmektedir. 16. yüzyılın sonlarında ve 17. yüzyılın başlarında Japonya'da başlayan iç çatışma ve karışıklık dönemi, ülkede bulunan yabancıların Hristiyanlığı yayma yönündeki misyonerlik faaliyetlerinden kaynaklanmıştır. Bu süreçte ülkenin yönetimini ele alan Şogun Tokugawa İeyasu, siyasi birliği sağladıktan sonra Hollandalılar hariç tüm Batılı ülkeleri Japonya'dan çıkarmış ve misyonerlik faaliyetlerini yasaklamıştır. Bu aşamadan sonra yeni Japon yönetimi, ülkeyi dış dünyaya kapatarak yüzyıllar boyu sürecek bir tecrit dönemi başlatmıştır. Bu kapsamda, Japonlar uzun yıllar süresince kendi iç dinamikleri ile yoğrulmuş ve dışsal faktörlerden izole kalmışlardır. Yaşanan bu süreç, zamanla Japonya'da milli bir ruh oluşturmuş ve yabancılar karşı oluşan bariyerleri tahkim etmiştir. Öte taraftan, feodal dönemde toplumun sınıflara bölünmesi sonucu, sınıflar arasında da ciddi bir hiyerarşi ve farklılık oluşmuştur. Dolayısıyla, bu dönemde de farklı sınıf mensuplarının birbirlerini 'yabancı' olarak etiketlemesi ve davranışlarını bu yönde belirlemesi anlayışı hüküm sürmüştür. Tüm bu faktörler temelinde, 'yabancı' ve 'bizden olmayan' kavramları dahilinde, Japonların; şüphecilik, temkinlilik, kabul etmeme ve güvenmeme gibi hususların ağır bastığı bir kültür kodu oluşturduğu ifade edilmektedir (Meyer, 2022: 109-112).

Günümüz dünyasında, Japonlar yabancılar karşı derin düşüncelerini hemen açığa vurmadıkları bir 'maske' taktiği belirlemişlerdir. Japonlar, yabancılar karşı her zaman görgü kurallarına uyan ve kibar davranan bir izlenim uyandırmaktadırlar. Tartışmasız olarak her Japon'un yüzünde standart bir gülümseme ve nezaket belirtisi vardır. Bu, Japonların görgü kurallarına verdikleri önemden ileri gelmektedir. Öte yandan, toplum içinde huzuru ve uyumu önceleyen Japonlar, tüm yabancılar karşı ılıman ve uzlaşmacı bir görüntü sergilemektedirler. Bu nezaket gösterilerine karşın Japonlar, kültür kodları bakımından dünyayı; 'biz' ve 'yabancılar' diye ayıran bir

mantaliteye sahiptirler. Japon evine ve töresine dahil olamayan yabancılar için, her zaman görünmez bariyerler söz konusudur (Kapıcıoğlu, 2019: 66).

### **3.4.2. Deprem, Tayfun ve Diğer Doğal Felaketler Ekseninde Japon Toplumu**

Japonya, bulunduğu coğrafya açısından en fazla doğal afet görülen ülkelerden biridir. Özellikle ülkede sık sık deprem, tayfun ve tsunami gibi doğal felaketler görülmektedir. Buna mukabil olarak, ülkede her yıl yaklaşık 1.500 civarında sismik aktivite vuku bulmaktadır. Bu yönüyle, Japon hükümeti ve halkı, doğal afetlere karşı hazırlıklı ve tedbire önem veren bir anlayışa sahiptir (Bayra, 2021: 1192).

Japon coğrafyası, kadim zamanlardan beridir doğal felaketlerle imtihan halinde olmuştur. Yaşanan doğal felaketler bağlamında Japon insanı mücadeleci ve dirençli bir tavır takınmıştır. Tüm yaşamları boyunca doğal etkenler ile fazlasıyla temas halinde olan Japon halkı, doğadaki her olayı, kendi inançsal zihniyetleri bağlamında yorumlamış ve ekseri olarak doğa ile uyuma dayanan bir perspektif belirlemişlerdir. Japonların geleneksel inancı olan Şintoizm ekseninde Japon toplumu, doğadaki felaket tablolarını tanrıların memnuniyetsizliğine bağlamış ve bu felaket teblolarından kurtulmak için de, süreç içerisinde dini ritüeller gerçekleştirmiş ve adaklar sunmuştur. Öte yandan, aman vermez coğrafyaları temelinde Japonlar, doğal felaketler ile sıklıkla karşılaşmaları nedeniyle mücadele ve direnç noktasında bir kültür kodu ile yüklenmişlerdir. Felaket anlarında ortaya çıkardıkları yüksek dayanışmacı sinerji ile Japonlar, en kısa sürede toparlanabilmenin yollarını aramışlardır (Hearn, 2022: 32-34).

Kültür kodları bakımından, doğal felaketlere karşı Japon toplumunun dayanışmacı, disiplinli ve mücadeleci tavrının diğer bir nedeni olarak, feodal dönem tecrübeleri değerlendirilmektedir. Feodal dönem temelinde Japonlar, sıkı bir hiyerarşi kapsamında disiplinize edilmiş ve bireyden çok toplumun çıkarları ve emniyeti öncelenmiştir. Bu bağlamda, o dönem belirleyici felsefe olarak Konfüçyen değerlerin etkisiyle de toplumsal uyum ve sadakat temelli bir eğitim modeli belirlenerek Japon toplumu bu yöne kanalize edilmiştir. Bireylerin, toplumun kaim olmasını öncelikledikleri bu anlayış çerçevesinde Japonlar, doğal felaketler sırasında yüksek seviyeli bir dayanışma ve sadakat tutumu göstermişlerdir (Hasegawa ve Broadbent, 2007: 32-33).

Yakın tarih temelinde, 2011 yılında gerçekleşen büyük deprem ve tsunami felaketi bağlamında, Japon toplumunun dayanışmaya dayanan kültür kodlarının etkisi müşahade edilmiştir. Bu felaket sırasında, Japon ulusunun her bir bireyi öncelikle soğukkanlı olmuş ve arama-kurtarma faaliyetlerine katılmıştır. Öte yandan, depremin etkilediği bölgelere gelen gıda ve barınma yardımları, en optimal şekilde paylaşılmış ve her bir bireyin en minimal seviyede bu yardımlara teveccüh göstermesine mukabil olarak, büyük bir dayanışma tablosu ortaya çıkmıştır. Japonlar, düzen ve asayiş bozmamak noktasında hassasiyet göstermişlerdir (Kissinger, 2014: 209-210).

Bir diğer taraftan, halk-hükümet işbirliği ile Japonya'daki binaların yüksek teknoloji kullanılarak en şiddetli depremlere dayanıklı bir hale getirilmesi, kültür kodları açısından kamu güvenliğine verilen önemin bir tezahürü olmuştur. Her bir ferdin emniyetli bir şekilde yaşamasını önceleyen Japon kültür anlayışı, doğal felaketlere karşı hazırlıkların bir muharrik unsuru olmuştur. Depreme ve diğer doğal felaketlere karşı alınan önleyici tedbirlerin arka planında, hem kadere rıza gösterip hem de başa gelen olayları hızlıca savuşturmaya dönük Japon kültür etmenlerinin tesiri görülebilmektedir (Independent, 2024).

### 3.4.3. Japon İntiharları

Günümüzde Japon toplumunda intihar vakalarına çok sık rastlanmaktadır. Özellikle modern hayatın yoğun temposu ekseninde gerçekleşen intiharlar, gençler arasında oldukça yaygındır. Japonlar, tarihi bakımdan intiharların sıkça vuku bulduğu bir toplum olmuştur. Özellikle feodal dönem içerisinde karşılaşılan intihar olgusu, Japon toplumunun bugününü de etkilemektedir (Harmancı, 2014: 5).

Feodal dönemde gerçekleşen ve *seppuku* adı verilen intiharların çeşitli sebepleri olmuştur. Ölen bir efendinin ardından onun ruhuna eşlik etmek amacıyla, *junşi* tekniği ile yapılan intiharların yanı sıra; başarısızlık, onuru kurtarma, kendini ifade etme ve bağlılık gösterme saikli intiharlara da sıklıkla rastlanmıştır (Hearn, 2022: 39). İntiharlara yön veren unsurların başında 'başarı' faktörü gelmektedir. Tarihi bakımdan, özellikle savaşlarda başarılarla ve kahramanlıklara özel bir önem atfeden Japon toplumu, bunun gerçekleşmediği zamanlarda intihar etmeyi bir çözüm yolu olarak telakki etmiştir. Öte yandan, feodal dönem bağlamında etkin olan Buşido

felsefesi, intiharların bir başka sebebi olarak değerlendirilmektedir. Buşido gereği, ölümün kutsal ve onurlu bir yol olduğunu deklare eden felsefe uyarınca intihar olgusu, savaşçı kesim içerisinde popüler bir uygulama halini almıştır. *seppuku* veya *harakiri* adı verilen ve iç organların parçalanması ile yaşama son verilen intiharlar, Japon toplumu açısından iddiaların ve düşüncelerin bir ifade biçimi olarak görülmüştür. Buşido felsefesi temelinde samuraylar, tüm yaşamları boyunca ölümle iç içe yaşamış ve bu ekseninde hızlıca ölüme koşmuşlardır. Öyle ki Edo döneminde hızlıca yükseliş gösteren intihar furiasının ortaya çıkması, Şogunluk kurumu tarafından intiharları engellemeye yönelik katı kanunlar çıkarılmasına sebebiyet vermiştir (Akman, 2011: 132-136).

Modern Japon toplumunda, intiharların çeşitli sebepleri vardır. Her şeyden önce yoğun bir iş ve ticari hayat içerisinde olan Japon toplumunun mensupları, sürekli başarılı olmayı zaruri kılan bir sarmalın içerisinde bulunmaktadırlar. Dolayısıyla oluşan bu baskı ortamı, kişilerin en ufak bir başarısızlık durumunda toplumsal bir aforoza maruz kalacaklarını düşünerek intihar yolunu seçmelerine neden olmaktadır. Öte yandan, modern yaşam içerisinde Japon toplumunun geleneksel aile kültürü bozulmuş ve yalnızlaşma durumu artmıştır. Herhangi bir işi olmayan ve yalnızlık içerisinde bir amaçsızlık girdabına giren genç bireylerin intihar etmeleri hadisesi artmıştır. Burada, kültür kodları bakımından Japonların toplumdan dışlanma ve toplumsal yaşamda yer edinememe sonucu intiharı seçtikleri değerlendirilmektedir (Hotcourses, 2024).

Tarihi bakımdan intiharların başat sebeplerinden biri olan ‘onur’ kavramı, modern zamanlarda vuku bulan Japon intiharlarında da belirleyici bir faktör olmaktadır. Bilhassa ticari ve ekonomik döngü içerisinde olan Japon toplumunun mensupları, en ufak bir başarısızlık durumunda onurlarını kaybettiklerini düşünerek intihar etmektedirler. Yaygın bir toplumsal vaka olan intiharlar bağlamında, feodal dönemden miras kalan samuraylık ve Buşido öğretisi temelinde oluşan kültür kodunun bıraktığı miras gözlemlenmektedir (Nitobe, 2023: 124-125).

### 3.5. Japon Popüler Kültürü

Japon popüler kültürü açısından manga, anime ve pokemon gibi görsel ve edebi sanat dalları önemli bir konumdadır. Japonya, tarihi tecrübeler bakımından *Zen*, resim, *haiku* (Japon şiiri) ve *chado* (Çay sunma töreni) gibi sanat dallarında geleneksel bir kültür oluşturmaya mukabil, modern zamanlarda, özellikle 1990'lar sonrası manga, anime ve pokemon gibi unsurlarla tüm dünyada popüler olmuş ve meydana getirilen bu popüler kültür unsurları tüm dünyaya ihraç edilmiştir. Geçmiş ve geleceğin bir sentezi olarak ortaya çıkmış bu popüler kültür unsurları, Japonların kadim tarihinden ve kültüründen esinlerle dolu olmuştur. Japon mitolojisinin, kültürünün ve inanç sistemlerinin ilham verdiği bu sanatlar, Japon kültürel kimliğinin tüm dünyaya tanıtılmasında etkin bir rol üstlenmiştir (Alicenap, 2014: 3).

Japonya; mitolojisi, masalları ve doğaya önem verilmesini teşvik eden geleneksel öğretisi Şinto doğrultusunda doğa ile hep iç içe olmuş ve tüm yaşam sahalarında doğal faktörleri ziyadesiyle resmetmiştir. Özellikle, insanüstü özellikler gösterebilen ve şekil değiştirebilen hayvanlar, Japon mitolojisinin ve masallarının özünü oluşturmuştur. Bu açıdan Japonlar, kadim tarihten itibaren mimari ve resim sanatına önem vermelerine paralel olarak hayvan figürlerini sıkça işlemişlerdir. Bazı hayvanların yanı sıra, değişik fiziki görünüme sahip ve bazen farklı olağanüstü özellikler taşıyabilen insanlar da resmedilmiştir. Bu kültürel dayanak noktası, Japonların görsel sanatlarına ilham vermiş ve zamanla geleneksel Japon tiyatrosu *kabuki* ve geleneksel Japon kukla sanatı olan '*bunraku*'nun oluşmasında etkili faktörler olmuşlardır. Bunların yanı sıra, her şeyin bir '*kami*'sinin, yani ruhunun olduğunu belirten bir inançsal sisteme sahip olan Japonlar, doğada bulunan sayısız tanrıların, mitolojik ve inançsal bağlamda sık sık çok farklı şekillere girip görünebildikleri inancı doğrultusunda, zengin bir kültürel hafıza üretmişlerdir. Buradan alınan miras, Orta Çağ Japonyası'nda geleneksel sahne sanatlarına yansımaya mukabil olarak; modern zamanlarda da manga, anime ve pokemon gibi popüler kültür dallarının oluşumunda öncü olmuşlardır. Dolayısıyla, Japon tarihi açısından mitolojik, inançsal ve kültürel unsurların ilham verdiği görsel ve sanatsal ürünler, manga, anime ve pokemon gibi unsurların hayata geçirilmesinde bir son sentez olmuştur (Baker, 1984: 188-192).

Resimler ve metinler olarak manga, geleneksel Japon popüler kültürünün, sanat formunun ve edebiyatının önemli bir parçası olmuştur. Genel olarak manga, editoryal karikatür, spor karikatürü, günlük mizah şeridi, reklam karikatürü, spot karikatür, sendikasyon paneli, dergi şakası, karikatür, çizgi roman vb. gibi birçok farklı kategoriye ayrılmaktadır. Japonya'nın çok eski zamanlara dayanan çok uzun bir çizgi roman geçmişi vardır. Japonlar tarih boyunca her dönem çizim yapmaktan, resimlere ve karikatürlere bakmaktan hoşlanmışlardır. Buna dair olarak; örneğin, Japonya'nın en eski ahşap mimari örneği olan, M.S. 607'de inşa edilmiş Nara'daki Horyuji Tapınağı'nda bazı karikatürler bulunmuştur. Bu karikatürler; kurbağa, tavşan, tilki, maymun ve kuş gibi hayvanların mizahi resimleri olarak çizilmiştir. Japon mitolojisi ve masalları bağlamında hayvanlara insanüstü özelliklerin atfedilmesi, bu karikatürlerde de rastlanmıştır. Örneğin, bu karikatürlerde rahip cüppesi giyen bir kurbağaya rastlanmıştır. Japonya'nın bir ulusal hazinesi olarak addedilen bu karikatürler, Japonya'nın bugünkü popüler kültür unsurlarına ışık tutmaktadır. Bu bağlamda, özellikle Japon manga sanatında kadim zamanların mitolojik ve masalsı karakterleri bolca kullanılmıştır (İto, 2002: 1-6).

Anime ise, genel anlamıyla Japonya'da üretilen animasyonlar olarak bilinmektedir. 1960'lardan beridir popüler olan bu popüler kültür unsuru, teknolojinin gelişmesi ve görsel medyanın yaygınlık kazanmasıyla dünya çapında daha tanınır bir hale gelmiştir. Anime çerçevesinde üretilen animasyonlarda; farklı şekillerdeki hayvanlar, etrafa ışık saçan robotlar, saçları ve yüzleri farklı şekilde dizayn edilmiş insanlar, olağanüstü yaratıklar ve ninjalar gösterilmiştir. Bu kadar farklı şekillere sahip varlıklar, Japon kültür kodlarının temel aldığı Japon mitolojisi ve masallarındaki varlıklardan ilham alınarak tasarlanmıştır. Anime, diğer birçok faktör ile birlikte Japonya'ya özgü bir unsur olarak ön plana çıkmış ve tüm dünyada popülerlik kazanmıştır. Animeler kapsamında, Japon tarihindeki olağanüstü varlıklar, sıradışılıklar, kahramanlıklar, doğa olayları ve bir kamiye sahip tüm doğal unsurların canlanması gibi faktörler işlenmiştir (Alicenap, 2014: 39-43).

Japon popüler kültürünün bir diğer unsuru da pokemon'dur. 1995 yılında *Satoshi Tajiri* tarafından ortaya konulan pokemon, hayvan eğitmenleri tarafından yakalanıp müsabakalara sokulan bazı olağanüstü varlıkların olduğu bir evrende

geçmektedir. Doğanın henüz sanayileşme tarafından ele geçirilmediği bir ortamı temel alan pokemon, Japon insanının geleneksel öğretisi bakımından doğaya saygı ve doğa ile uyum mantalitesinin bir modern yansıması olmuştur. Pokemon'da Japon tarihinden izler ve kültürel unsurlar bolca işlenmiştir. Dinsel ve mitolojik inanışa göre; Japonya'yı kurduğu düşünülen Tanrıça *Amaterasu*'nun torunu *Ninigi*, Japon anakarasına ilk ayak bastığı zaman çok farklı şekillerde hayvanlarla karşılaşmış ve süreç içerisinde bu hayvanların bir kısmını ele geçirip bir kısmını da yok ederek Japonya'yı yaşanabilir bir duruma getirmiştir. Bu inanışın yansımaları, modern dönem bağlamında Japonya'nın popüler kültürünün bir unsuru olan pokemonda ortaya çıkmıştır (Asling, 2010: 11-18). Japon popüler kültürünün unsurları olan anime, manga ve pokemon; tarih, mitoloji, masallar ve dini yorumlamalar gibi faktörlerden çokça argüman toplayıp bunları sentezleyerek işlemiştir. Birçok faktörün etkisiyle oluşan kültür kodları, Japonya açısından popüler kültüre bu minvalde yansımalar ve katkılar gerçekleştirmiştir.

## SONUÇ

Bu çalışmadaki amacımız, Japonya'nın tarihi mirasından hareketle bu toplumun kültür kodlarını ortaya koymak, kültür kodlarının Japonya siyasetini belirlemedeki etkisini öğrenmek, kültür kodları bağlamında etkili olan faktörleri göstermek ve mevcut faktörlerin zamanla azalıp azalmadığını analiz etmektir.

Buradan hareketle, bu çalışmamda ‘‘Politik Kültür’’, ‘‘Kolektif Bilinç’’ ‘‘Şintoizm’’ , ‘‘Budizm’’, ‘‘Feodal Dönem Tecrübeleri’’, ‘‘Samuraylık ve Buşido Kültürü’’ ve ‘‘Japon Siyaseti’’ unsurları üzerinden analiz penceresi oluşturup bu konuların üzerine eğildim. Bunun sebebi, Japon kültür kodlarının anlaşılması noktasında birçok faktörün etkili olduğunu göstermek ve özellikle bunların politik miras bakımından etkilerini ortaya koymaktır.

Temel olarak Japonların, ülkelerinin kökenlerini Güneş Tanrıçası Amaterasu'ya dayandırmaları ve bu ekseninde ülkelere ‘Güneş’in Ülkesi’ anlamına gelen *Nippon* ismini vermeleri, Japonların kültür kodlarını inşa eden faktörlerin başında gelmektedir. Buradan hareketle, Japonlar ülkelere ve ülkelerini yöneten imparatora bir kutsallık, ilahilik ve seçilmişlik atfetmişlerdir. İmparatora atfedilen ‘Güneş’in Oğlu’ tanımlaması ona yüksek seviyeli bir meşruiyet sağlarken, kolektif bilincin oluşması bağlamında imparatorluk kurumunun talimatları da Japon toplumunda muharrik bir etki sağlamıştır. Japonların tarih boyunca imparatora bağlılık gösterip bunu tüm alanlarda bir motivasyon etkeni olarak kullanmalarının sebebi bu ‘tanrısal köken’ inancıdır.

Japon topraklarının ilahi oluşum hikayesi temelinde oluşan Şintoizm dini, Japonlar için en belirleyici kimliklerden birisidir. Şintoizm’in, ‘‘atalar kültü’’ inancı Japon toplum ve aile hayatını inşa etmiştir. Süreç içerisinde özellikle Heian dönemi itibariyle Çin’den gelen Budizm ve Konfüçyanizm dinleri de Şintoizm ve diğer Japon gelenekleriyle harmanlanarak ilerleme şansı yakalamıştır. Şintoizm; Japonların milli hasletlerini besleyip onları geleneksel köklere bağlı tutarken; süreç içerisinde gelişen Budizm ise Japon insanının siyasete ve öteki dünyaya bakış açısını belirlemiştir. Öte yandan, Konfüçyanizm ise Japon toplumunda ast-üst, öğrenci-öğretmen ve yöneten-yönetilen ilişkisini düzenleyerek politik itaatkarlığa katkı sağlamıştır. Süreç içerisinde, bilhassa Şintoizm ile Budizm’in farklı siyasal yaklaşımları Japon politik mirasını

etkilemiştir. Şintoizm'in müdahaleci ve milliyetçi arka planına karşılık, Budizm'in barışçıl ve pasif kalmaya dair politik düzlemi Japon tarihinin evrelerini etkilemiştir. Feodal dönemde güç ve etkinlik kazanan Budizm'e karşılık, Meiji döneminde Şintoizm etki kazanmış ve Japon yayılcılığına bir katalizör olmuştur. Burada, Kapitalizm ile tanışan Japonya'nın emperyal bir kimlik kazandığı da savunulabilir.

Japon kültür kodları bakımından en pozitif deneyim olarak Feodal Dönem tecrübeleri gösterilebilir. Bu dönemde yönetimi ele geçiren ve İmparatorluk makamını pasifize eden Şogunluk kurumu bağlamında Japonya, kendi milli ruhunun, politik kültürünün ve kültür kodlarının oluşması ve muhafaza edilmesi bağlamında verimli bir devre geçirmiştir. Bu devre içerisinde ülke dış dünyaya kapatılmasına mukabil olarak sınıflara ayrılmış ve bazı katı yönetim kurallarıyla idare edilmiştir. Bu faktörler ekseninde Japon toplumunun geleceğine yansımış olan 'görev bilinci', 'görev ahlakı', 'kolektif bilinç', 'politik kültür', politik itaatkarlık' ve 'kültür kodları' temelinde Japon toplumunun mayası karılmış ve toplum disiplinize edilmiştir denilebilir.

Feodal dönem bağlamında önemli olan ve Japonya'nın hem kültür kodlarını hem de politik mirasını inşa eden faktörlerden birisi de samuraylık ve buşido kültürüdür. Feodal dönemde özel bir konuma yükselen samuray sınıfı, kendilerine ait etik, ahlaki ve savaşçılıkla ilgili ilkelerin olduğu Buşido felsefesini belirlemişlerdir. İyi, ilkeli, dayanıklı, onurlu, uyumlu ve itaatkar olmayı öğütleyen bu felsefe, zamanla askeri sınıfın dışına çıkarak tüm politik yapıyı ve toplumu etkisi altına alan bir etik sisteme dönüşmüştür. Japonların, güncel anlamda süren bazı hasletlerini bu temelden aldıkları söylenebilir. Öte taraftan, samuraylık ve Buşido öğretisi temelinde önem kazanan onur, itaat ve mücadele gibi ilkeler; modern dönem açısından birçok savaşta, krizde ve politik olayda Japonların motivasyon kaynağı olmuştur. Bunların yanı sıra; Buşido öğretisi ekseninde önem kazanan onur, şeref, bağlılık ve sadakat gibi kavramlar, asker sınıfının seppuku adını verdikleri intiharlarınaa bir dayanak oluşturmuştur. Tokugawa döneminde yaygınlaşan ve yönetici sınıf tarafından engellenmeye çalışılan seppuku, politik itaatkarlığa tehdit görülmesine mukabil olarak, bugün dahi Japon toplumuna etkiler bırakmıştır. Umumi olarak, feodal dönem tecrübeleri, her anlamda Japonya'nın kolektif bilincinin ve Japonluk ruhunun oluşmasına derin tesirler yapmıştır.

Japon toplumunun kolektif bilince ulaşma çabalarının bir diğer boyutuna odaklanmak gerekirse, kültür kodları bağlamındaki düşünsel ve politik mirasa mukabil olarak politik itaatkarlığın sağlanması açısından ‘Amae’, ‘Giri’, ‘On’, ‘Kokoro’, ‘Ninco’ ve ‘Kaizen’ gibi kavramların etkili olduğu söylenebilir. Daha doğrudan itibaren toplumun tüm üyelerine bir minnet duygusuyla bağlanmayı salık veren ‘Amae’ kavramı ekseninde Japon kolektif bilincinin inşa edildiği görülecektir. Öte taraftan, Giri kavramı ekseninde Japon toplumunu oluşturan bireylerin devlete karşı bir borç duygusuna girerek devletin stabilitesini öncelemeleri, politik itaatkarlık bakımından ciddi bir psikolojik rezerv oluşturuyor söylenebilir. Çalışmamızda özellikle bu iki kavrama eğilerek bunların bazı hadiseler ışığındaki yansımalarını ele aldık.

Japonya’nın politik , askeri, ekonomik ve kültürel olarak sahneye çıktığı Meiji Dönemi ile birlikte ülke; kalkınma, modernizasyon ve gelişim yönlü bir program belirlemiştir. Bu program ile kısa sürede Batılı devletlerin seviyesine gelen Japonya, bu süreçte, hem modern ilkeleri hem de geleneksel öğretileri bir arada yürütmeye çalışmıştır. İmparator Meiji’nin samuraylık kurumunu kaldırması, toprak reformu yapması ve yeni bir anayasa hazırlaması gibi gelişmeler Japonya’nın modern çerçevedeki kabuk değişiminin aşamaları olmuştur. Bu süreçte her anlamdaki değişim ve dönüşümden siyaset kurumu da nasibini almış ve reformlar ekseninde gidişata tepki gösteren geleneksel gruplar ortaya çıkmıştır. Bu devrede, eski ile yeninin modern Japonya’nın kuruluşu bağlamındaki çatışması görülebilir.

Öte yandan, Meiji Dönemi ile birlikte Şogunluğun lağvedilmesine paralel olarak Şintoizm ve geleneksel öğretiler takip edilmiştir. Bu bağlamda, Şintoizm’in, endüstrileşen ve hem siyasal hem de askeri olarak yükselişte olan Japonya için yayılmacılığa bir referans haline getirildiği savunulabilir. Böylece kapitalizm ile tanışan Japonya’da, milliyetçi ve yayılmacı doktrinler resmi devlet politikası haline gelmiş ve bu ekseninde imparatorluk kurumu, eski yüce ve ilahi çerçevesine geri dönmüştür. Bu çerçevede, bölgesel ve küresel boyutta önemli bir güç olarak ortaya çıkan Japonya, kısa süre içerisinde Kore ve Çin olmak üzere bölge ülkelerini işgal etmiştir.

Sahip olduğu politik miras, kültür kodları ve kolektif bilinç ile İkinci Dünya Savaşı devresine giren Japonya, savaş boyunca uyguladığı taktik, mücadele ve stratejilerde; tarihin ona miras bıraktığı bazı kültür kodlarını fiiliyata dökmüştür. İmparatora bağlılık gereği savaş sahasında teslim olmama ve düşman unsurlara gerçekleştiren kamikaze saldırıları, kültür kodlarının etkisi olarak değerlendirilebilir. Öte yandan, savaşın sonlarına ABD tarafından iki atom bombası atılan Japonya, kültür kodları bağlamında sahip olduğu ‘‘Asker askerle savaşır’’ ve ‘‘Savaş ahlakı’’ düsturları çerçevesinde geri çekilmiş ve teslim olmuştur. Savaştan yenilgiyle ayrılan Japon devleti ve toplumu, yeni konjonktürü kabullenmiş ve hızlıca toparlanmanın formülleri üzerine eğilmiştir. Bu toparlanma sürecinde kültür kodlarının etkisi büyüktür. Japonların; politik, tarihsel, mitolojik, coğrafı, dini, iklimsel, sanatsal ve sosyal faktörler temelinde edindikleri kültür kodları, savaş sonrası tarumar olan ülkenin yeniden ayağa kaldırılmasında bir katalizör görevi üstlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD tarafından yeni bir kurumsallaşmaya ve yapılanmaya tabi bırakılan Japonya, sorunlu görülen şintoist öğretilerden olabildiğince uzak tutulmaya ve cihan hakimiyeti mefk resi örselenmeye çalışılmıştır. Batılıların, şintoist anlayışı berhava etmek için uyguladıkları yeniden yapılanma, Japonya’yı daha pasif, barışçıl ve kabuğuna çekilmiş bir hale sokmuştur denilebilir. Bu bağlamda, Meiji dönemi ile birlikte fiziken ve teknik olarak Batı kampına giren Japonya’nın, bu süreç ile birlikte de ruhen ve manen Batı kampına girme sürecinin başladığı savunulabilir. Nitekim, Japonya’yı işgal etmiş ABD kuvvetlerinin komutanı olan McArthur’un da Japon imparatoruna bu meyanda ifadeleri olmuştur.

1947 yılındaki anayasa ile Batılı değerlere daha da yakınlaşan Japonya, yine de bazı alanlarda eski alışkanlıklarını sürdürmüştür denilebilir. Savaş sonrası oluşan politik manzarada  ne çıkan oluşum olan Liberal Demokrat Parti ekseninde Japonya, geçmişin klancılık ve hizipçilik anlayışlarını yeniden realize etmiştir denilebilir. Bu çerçevede, her ne kadar radikal değişim ve dönüşümlere tabi tutulsa da Japon kültür kodlarının tesirinin geçerli olduğu savı ileri sürülebilir. Yeni konjonktür gereği hem iç hem de dış politikada barışçıl bir düzlem belirleyen Japonya, zaman zaman bu mantalitesini yıkmak istese de günün sonunda vesayet kurumlarının ve halkın bir kısmının tepkisiyle karşılaşabilmektedir. Fakat Japonya, çok uzak olmayan bir

gelecekte eski kodlarına tamamen dönüşün de sinyallerini fazlasıyla vermektedir denilebilir.

Japon kültür kodları, modern dönemler bağlamında da Japon toplumunun davranış kalıplarını belirlemiştir. Hiyerarşiye ve disipline önem veren Japon mantalitesinin arka planında uzun tecrübeler sonucu oluşmuş kültür kodlarının etkileri görülebilir. Öte yandan, doğal afetler bağlamında oluşan kolektif bilinç ve dayanıklılık durumu Japonya'nın kültür kodlarının bir sonucudur denilebilir. Modern dönem bakımından bir diğer husus da Japonların yabancılara karşı duydukları şüphecilik ve temkinlilik durumudur. Uzun yıllar dış dünyadan izole kalan bir ulusun bu noktaya gelmesi, tecrit döneminde oluşan milli ruhun korunma içgüdüsü ile ilintilidir.

Netice olarak, Japonlar; politika, tarih, mitoloji, din, coğrafya, iklim, sanat ve tarihsel tecrübeler bağlamında kültür kodlarını inşa etmişlerdir. Oluşan bu kültür kodları, Japonya'nın politika, ekonomi, sosyal yaşam, popüler kültür, sanat, din ve sosyoloji gibi alanlarını sistematize eden en önemli faktör olarak değerlendirilebilir. Uzun tecrübeler sonucu oluşan kültür kodları, 'Japonluk Ruhu'nu ve anlayışını bize tarif eden en önemli parametreler olarak varlığını sürdürmektedir. Japon politik mirasının etkileri de kültür kodları bağlamında açıkça görülmektedir. Öte yandan, uzun tarihi tecrübeler sonucu oluşmuş Japon kolektif bilinci ve Japon politik itaatkarlığı, Japonya'nın geleceğin dünyasındaki muhtemel mevzilenmesi konusunda bize ipuçları sağlamaktadır. Birçok boyuttan hem bölgesinde hem de uluslararası arenada öne çıkan Japonya'nın anlaşılması, her geçen gün daha da elzem bir hale gelmektedir. Bu analiz sürecinde kültür kodları penceresi, epey işlevsel ve önemli bir noktayı teşkil etmektedir.

## KAYNAKÇA

- Aca, Z. (2012). Düşey Toplum Kuramı Yaklaşımıyla Japon Çalışma Kültürünü Anlamak. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 225-234.
- Adamowicz, S. (2020). Japanese Culture as Element of Intercultural Space. Adaptation Process of Polish Students in Japan. *Intercultural Relations*, 2(8), 119-135.
- Akbay, H. O. (2015). *Kültür Bağlamında Japon Masalları*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Akıncı, A. (2012). Modern Ulus Devletlerin Doğuşu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34, 61-70.
- Akkemik, K. A. (2019). *Japonya'nın İktisadi ve Sosyal Tarihi Cilt 1: Savaş Öncesi Dönem (~ 1945)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akkemik, K. A. (2023). *Japonya'nın İktisadi ve Sosyal Tarihi Cilt 2: Savaş Sonrası Yeniden Büyüme ve İmar (1945-1971)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akman, K. (2011). Buşido: Japon Samuraylarının Felsefesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 132-150.
- Altuntaş, M. ve Sazlı, K. (2021). Japon Bahçe Sanatında Yer Alan Estetik ve Kompozisyonel Unsurların Tarihsel Süreç Bağlamında Gelişimi, *Ulakbilge*, 64, 1141-1154.
- Aman, F. (2012). Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), 135-151.
- Anesaki, M. (2022). *Japon Kültürü Bütün Yönleriyle*. (Çev. Cemal Can Tarımcıoğlu). İstanbul: Maya Kitap.
- Anesaki, M. (2023). *Japon Mitolojisi*. (Çev. Cemal Can Tarımcıoğlu. İstanbul: Maya Kitap.
- Armaoğlu, F. (2007). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Asling, D. (2010). Japanese Culture, *Journey to the West*. 1-66.
- Ataoğlu, O. (2011). *Japon Ne Yapmış*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Austin, I. ve Best, A. (2022). Early Meiji Japan and Public History: Ports, Public Memory, Gateways to Understanding through Photography. *The Asia-Pacific Journal*, 20(14), 1-20.
- Aygül, M. S. (2023). "Japon Zen Budizmi'nde Aydınlanma (Satori): Aşkın Bir Deneyimin Somut ve Dünyevi Yansımaları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 64(2), 743-776.

- Bahcedefteri, (2023). Bonsai. <https://bahcedefteri.com/bonsai> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 16.01.2024).
- Baker, J. S. (1984). *Japanese Art*. New York: Thames and Hudson.
- Balcıoğlu, M. (2018). Japonya’da Kamu Yönetimi ve Japon Siyasal Kültürünün Özgün Yanları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 708-719.
- Baran, S. (2022). Dijital Yerlilerin Dijital Ortamlardaki Kullanıcı Pratikleri ve Medya Okuryazarlığı Farkındalıkları. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 96-113.
- Batkalova, K. ve Galiev, A. (2016). Rites of Passage in Japanese Traditional Culture. *Al-Farabi Kazakh National University*, 91-102.
- Bayar, F. (2008). ‘‘Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye’’. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 25-34.
- Baykara, M. (2023). Kaizen Kültürü, *Mühendis ve Makina*, 13-18.
- Bayra, E. (2021). Büyük Doğu Japonya Depremi Sonrası Japon Mevzuatında Görülen Eksikliklerin Düzeltilmesi Bağlamında Deprem ve Hukuk. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 1191-1206.
- Befu, H. (1980). The Group Model of Japanese Society and an Alternative. *Rice Institute Pamphlet*, 66(1), 168-187.
- Benedict, R. (2010). *Krizantem ve Kılıç*. (Çev. Türkan Turgut). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Eserin orijinali 1966’da yayımlanmıştır).
- Benedict, R. (2024). *Kültür Örüntüleri*. (Çev. Mustafa Topal). İstanbul: İletişim Yayınları. (Eserin orijinali 1934’de yayımlanmıştır).
- Büyükbaş, H. (2003). Japon Modernleşmesi Üzerine. *Bilimname*. 1(3). 65-86.
- Büyükbaş, H. (2013). Japon Siyasal Sisteminin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme (1868-2003). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(28), 43-73.
- Büyükbaş, H. Japon Siyasal Sisteminin Gelişimi Üzerine Bir İnceleme (1868-2003). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 28. 43-73.
- Can, Ş. (2011). *Klasik Yunan Mitolojisi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Chado, (2024). Kintsugi Felsefesi ve Psikolojik Boyutları. <https://chado.com.tr/kintsugi-felsefesi-ve-psikolojik-boyutlari/> Erişim Tarihi: 01.07.2024.

- Coşan, B. (2021), Toplum 5.0'ın Mimarı Japonya'da Dezavantajlı Gruplar: Freeter, Hikikomori ve Parasaito Shinguru. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 81, 393-419.
- Coşgun, M. (2012). Popüler Kültür ve Tüketim Toplumu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 837-850.
- Cunningham, L. (1984). *The Spirit of Place*. New Have: Yale University Art Gallery.
- Çakmak, S, (2023). Kavimler Göçünün Nedenleri ve Avrupa Etnik Yapısının Oluşum Süreci: Hun Türkleri ve Diğer Kavimler. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 46-62.
- Çalışkan, K. (2016). Siyasal Kültür: Yeni Yaklaşımlara Genel Bir Bakış. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*. 4(2). 23-46.
- Çeçen, A. (2010). *Kültür ve Politika*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çoştı, Y. (2009). “Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(2). 117-140.
- Deshimaru, Taisen (2002). *Savaş Sanatları'nda Zen Yolu*. ( Çev: Selim Yeniçeri), İstanbul: Okyanus Yayınları.
- DW, (2018), “Japonya'daki Suriyeli Mülteciler Sadece 7 Kişi” <https://www.dw.com/tr/japonyadaki-suriyeli-m%C3%BClteciler-sadece-7-ki%C5%9Fi/a-42255174> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- Erol, A., Afşar, E., ve Kandeğer, B. (2020). *Türkiye-İran Üzerine Okumalar*, İstanbul: Hiperyayın.
- Euronews, (2018), “Sevimli Robotların Sonuncusu: Hoşçakal Asimo” <https://tr.euronews.com/2018/06/29/sevimli-robotlarin-sonuncusu-hoscakal-asimo> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 08.04.2024).
- Ford, J. B. ve Honeycutt. D. (1992). Japanese National Culture as a Basis for Understanding Japanese Business Practices. *Business Horizons*, 27-34.
- Franklin, S. (2017). Japanese Business Culture: A Study on Foreigner Integration and Social Inclusion. *Eastern Kentucky University*, 1-48.
- Gezon, L. ve Kottak, C. (2020). *Kültür*. (Çev. Akile Ersoy). Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık. (Eserin orijinali 2014'de yayımlanmıştır).
- Gordon, A. (2003). *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press.
- Göçer, A. (2012). Dil Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 50-57.

- Güven, B. D. (2019). Kültür. Veysi Arancak (Ed.). **Demokratik Modernite**, 26, 1-156.
- Güvenç, B. (2002). **Japon Kültürü**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Habib, F., Nahibi, S. ve Majedi, H. (2013). Japanese Garden as a Physical Symbol of Japanese Culture. **International Journal of Architecture and Urban Development**, 3(4), 13-18.
- Hall, J. W. (2008). **History of Japan**. New York: Cambridge University Press.
- Harmancı, P. (2015). Dünya'daki ve Türkiye'deki İntihar Vakalarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi. **Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal**.
- Has, S. ve Atay, A. (2020). Dil kültür etkileşimi açısından “ekmek” ve “pirinç (kome 米)” Sözcüklerinin Deyim ve Atasözlerindeki Anlam Değerleri. **Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi**, 5(10), 141-153.
- Hasegawa, K. ve Broadbent, J. (2007). Introduction to Japanese Society, Culture, and Politics. **Cambridge University Press**, 31-35.
- Hearn, L. (2022). **Japonya**. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Hearn, L. (2022). **Japonya'nın Hayaletleri**. (Çev. Berke Kılıç). İstanbul: Maya Kitap.
- Hemann, K. (2020). Introduction to Japanese Culture. **Aquia Building Room**, 1-7.
- Henshall, G. K. (2004). **History of Japan**. New York: Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (2013). **Siyaset**. (Çev. Hasan Yücel Başdemir), Ankara: Liberte Yayınları.
- Hirochika, N. (2008). Japanese Religions, Calendars and Religious Culture in Brazil. **Nanzan Institute for Religion and Culture**, 35(1), 145–159.
- Hofstede, G. (1991). **Cultures and organisations: Software of the mind**. London: McGraw Hill.
- Hotcourses, (2024). “Japonya Hakkında İlginç Bilgiler” <https://www.hotcourses-turkey.com/study-in-japan/destination-guides/japonya-hakkinda-bilmeniz-gereken-10-ilginc-bilgi/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 25.02.2024).
- Hukukbook, (2024), Japonya Anayasası. <https://hukukbook.com/1japonya-anayasasi/> Erişim Tarihi: 15.06.2024.
- İndependent Türkçe, (2024). “Japon mühendisler, binaları nasıl depreme dayanıklı hale getiriyor?” <https://www.indyturk.com/node/687526/d%C3%BCnya/japon-m%C3%BChendisler-binalar%C4%B1-nas%C4%B1l-depreme->

[dayan%C4%B1kl%C4%B1-hale-getiriyor](#) adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.02.2024).

- İto, K. (2002). The Manga Culture in Japan. *Japanese Studies Review*, (8), 1-16.
- İto, Y. (1991). Socio-Cultural Backgrounds of Japanese Interpersonal Communication Style, 39, *Institut de Sociologie de l'Université Libre de Bruxelles*, 101-128.
- Kabaş, T. (2020). Amerikan Ve Japon Toplumunda Kültür, Modernleşme, Ekonomi Bilimi Arasındaki İlişki, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25, 1-12.
- Kanışkan, E. (2018). Kintsugi: Yara İzlerinin Güzelliği, *Ulakbilge*, 6(21), 161-178.
- Kapıcıoğlu, S. (2019). *Japon Kültür Felsefesi*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Karataş, H. (2013). Erken Dönem Japon Budizmi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 52-67.
- Kerimoğlu, C. (2016). Dilin Kökeni Arayışları I: Dilin Kökeniyle İlgili Akademik Tartışmalar. *Dil Araştırmaları*, 10(18), 47-84.
- Kılıç, E. (2023). Eskiçağ Yunan Felsefesi ve İbn Haldun'da Coğrafya ve İnsan İlişkisinin İncelenmesi, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 338-346.
- Kılınçarslan, Y. (2017). Geleneksel Japon Kabuki Dans Tiyatrosunun Aykırı Bedenleri "Onnagatar". *İnsan ve İnsan*, 4(14), 314-334.
- Kissinger, H. (2016). *Dünya Düzeni*. (Çev. Sinem Sultan Gül). İstanbul: Boyner Yayınları.(Eserin orijinali 2014'de basılmıştır).
- Kitamura, P. ve Göçen, B. İ. (2021). *Ukiyo Japonya'da Anı Yaşamak*. Antalya: Japon Yayınları.
- Koç, K. (2014). Japonya. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 125-134.
- Kordzinska, İ. ve Nawrocka, İ. (2019). Japanese Culinary Culture and Identity. *Journal of Polish Association for Japanese Studies*, 1-15.
- Koytak, M. E. (2024). Evrimci Medeniyet Görüşüne Erken Bir Eleştiri: Franz Boas'ın Antropolojisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 461-493.
- Kösebalaban, H. (1998). Japon Grand Stratejisi: Yirminci Yüzyıl Japon Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim, *Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 5, 57-98.
- Levent, S. (2024). *Japon Siyasetine Giriş*. İstanbul: Selenge Yayınları.

- Mackenzie, D. (1996). *Çin ve Japon Mitolojisi*, (Çev. Koray Akten), Ankara: İmge Kitabevi.
- Maruyama, Masao. 1963. *Thought and Behavior in Modern Japanese Politics*, Londra: Oxford University Press.
- McKinstry, J. ve Kerbo, H. (2011). Japanese Society and History, *Cognella Academic Publishing*, 1-253.
- Meyer, E. (2014). *The Culture Map*. New York: Public Affairs.
- Meyer, W, M. (2022). *Japonya Tarihi*. (Çev. Lizet Deadato), İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Miyamoto, M. (2006). *Beş Çember Kitabı*, (Çev. Sibel Özbudun), İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınları. (Eserin orijinali 2009'da yayımlanmıştır).
- Monzani, J. M. (2013). *Uma Abordagem do Romance "Kokoro" de Natsume Soseki*. Sao Paulo: Academica Premiada.
- Morais, L. (2019). Traditional Japanese Arts and Crafts. *Journal of International and Advanced*, (11), 139-146.
- Narroway, L. (2008). Symbols of State Ideology: The Samurai in Modern Japan, *New Voices*, (2), 63-79.
- Nippoda, Y. (1997). *True to Myself, Counselling News*. London: Central Book.
- Nippoda, Y. (2001). On working with Japanese Clients living in the United Kingdom, *Cross Cultural Psychology Bulletin*, 35, 4-13.
- Nippoda, Y. (2012). Japanese Culture and Therapeutic Relationship. *Online Readings in Psychology and Culture*, 10(3).
- Nishikawa, N. ve Mikiko, M. (1993). Two Interpretations in Japanese Culture, *The Australian University Press*, 129-150.
- Nitobe, İ. (2023). *Buşido Japonya'nın Ruhü*. (Çev. Selvi Danacı). İstanbul: Maya Kitap.
- Nukariya, K. (2017). *Samurayların İnançları*. (Çev. Şebnem Duran). İzmir: Natilus Yayıncılık.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.
- Ohnishi, H. ve İbrahim, F. A. (1999). Culture-Specific Counselling Strategies for Japanese Nationals in the United States of America. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 21, 189-206..

- Okazaki, T. (2012). Punctuality: Japanese Business Culture, Railway Service and Coordination Problem. *International Journal of Economics and Finance Studies*, 4(2), 276-286.
- Otmazgin, N. (2008). ‘‘Japanese Popular Culture in East and Southeast Asia: Time for a Regional Paradigm?’’, *The Asia-Pacific Journal*, 6(2), 1-12.
- Özbek, A., Özşen, T., ve Kawamoto, K. (2016). *Japon Dili ve Kültürü Eğitimi Araştırmalarına Yeni Yaklaşımlar*, Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Özcan, E. (2017). Popüler Kültüre Bakarken Gündelik Hayatı & Mikro Direnç Pratiklerini Görmek, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 162-183.
- Özhan, G. (2015). *Japon Modernleşmesinde İş ve Ticaret Ahlakı*. Ankara: Hitabevi Yayınları.
- Özhan, G. (2018). *Japon Felsefesi*. Ankara: Hitabevi Yayınları.
- Özhan, G. (2020). *Japon İnsanın Kadim Bilgeliği*. Ankara: Hitabevi Yayınları.
- Özhancı, E. (2022). Mitolojik - kültürel ve sanatsal bağlamda toplumsal belleğin inşası. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 512-526.
- Özlem, D. (2010), *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.
- Renshaw, S. L. (2001). Astronomy in Japanese Culture. *Kanda University of International Studies Chiba*, 1-18.
- Salazar, G. M. (2021). The Cherry Blossom and its Influence on Japanese Culture, University of Nayarit, *Japanese Society and Culture*, 4(12), 155-165.
- Salğar, H. (2021). Japon Kültürel Kimlik Araştırmalarının Japon Milliyetçiliği Üzerindeki Etkileri, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (24), 247-277.
- Saraç, H. (2019). Bir milletin kültürel belleğinin şifreleri: Kod kültürleri. *Rumeli Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (6), 157-169.
- Schwartz, F. J. ve Suzan J. P. (2003). *The Situation of Civil Society in Japan*, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- Seaton, P. (2021), Popular Culture and the Transformation of Japan–Korea Relations, *Routledge Publication*, 47-60.
- Seval, H. F. (2017). Japon Kalkınmasının Temel Taşı: Meiji Restorasyonu ve Iwakura Heyeti. *İş ve Hayat*, 3(5), 101-118.

- Shamoon, D. (2010). Teaching Japanese Popular Culture, *University of Notre Dame*, 18(2), 9-22.
- Shibata, K. (2008), The Origins of Japanese Planning Culture: Building a Nation–State, 1868-1945, *Research Papers in Environmental and Spatial Analysis*, 128, 1-42.
- Sıgır, Ü. (2006). Japonların Kültürel Özellikleri Bağlamında; Yönetmel, Ekonomik Ve Sosyal Süreçlerinin Analizi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 29-47.
- Sosnowski, L. (2014). Body – Tradition – Expression. Remarks on Japanese Culture. *The Polish Journal of Aesthetics*, 32, 187-198.
- Sugimoto, Y. (2009). *Modern Japanese Culture*. New York:Cambridge University Press.
- Sugimoto, Y. (2010). *Japanese Society*. New York: Cambridge University Press.
- Sukelj, K. (2019). A Critical Analysis of the Representation of Japanese Culture in Japanese Language Textbooks, *University of Ljubljana*, 127-150.
- Suzuki, D. T. (1973). *Zen and Japanese Culture*. New York: Princeton University Press.
- Şenavcu, H. İ. (2022). Şintoizm’deki Tanrı İnancının Japon Sosyal Yaşamına Etkisi. *Eskiyei*, 73-88.
- Şimşir, M. (2018). Ortaçağlarda Düzenlenen Haçlı Seferlerinin Gerçek Nedenleri Üzerine Bir Çalışma. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 45, 95-120.
- Tai, E. (2003). Rethinking Culture, National Culture and Japanese Culture, *American Association of Teachers of Japanese*, (37)1, 1-26.
- Taş Alicenap, Ç. (2014). Yerelden Evrensele Japon Anime ve Manga Sanatı, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(7), 31-60
- Toksöz, L. (2019). Japon Toplumunda Şükran Olgusu, *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 470-481.
- Topses, M. E. (2011). Japon Modernleşmesi Bağlamında İki Sosyolojik Çözümlemenin Karşılaştırılması. *Folklor Edebiyat*, 17(68), 77-84.
- Tudiman, M. (1991). Culture and Information Society: The Japanese Way, *University of Zagreb*, 21(213), 229-243.
- Türk Dil Kurumu. (1988). *Türkçe Sözlük*. (8.Bs.). İstanbul: Türk Dil Kurumu.

- Türkkahraman, M. ve Tutar, H. (2009). Sosyal Değişme, Bütünleşme Ve Çözülme Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-16.
- Usta, A. (2018). Aydınlanma Düşüncesine Kısa Bir Bakış. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi* (1), 74-90.
- Varol, A. (2000). *Robotik*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Web Japan, (2024). Bunraku, Ministry of Foreign Affairs Japan. <https://web-japan.org/factsheet/en/pdf/32Bunraku.pdf> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 13.10.2023).
- Web Japan, (2024). Ikebana, Ministry of Foreign Affairs Japan. <https://web-japan.org/kidsweb/virtual/ikebana/> adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 18.01.2024).
- Westminster International University in Tashkent, (2011). Cultural Differences in Corporate Environment: A guide for Japanese Business Culture, 1-18.
- Yamamoto, T. (2022). *Hagakure: Saklı Yapraklar*. (Çev. Hüseyin Can Erkin), İstanbul: İthaki Yayıncılık.
- Yüksel, M. ve Esmer, Y. (2018). Cultural Codes and Effects in Marketing Researches, *ICONSR 2018-1th International Conference on Social Science Research*, 75-81.

## ÖZGEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı, : Kazak, Yusuf  
Uyruğu : T.C.  
ORCID :

### Eğitim

| Derece        | Eğitim Birimi                                                                                           | Mezuniyet Tarihi: |
|---------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|
| Doktora       | .....                                                                                                   | .....             |
| Yüksek Lisans | Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/<br>Sosyal Bilimler Enstitüsü/<br>Uluslararası Politik Ekonomi ABD         | .....             |
| Lisans        | Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/<br>İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/<br>Uluslararası İlişkiler Bölümü | 11.06.2020        |
| Ön Lisans     | Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi/<br>İlk ve Acil Yardım                                                     | 05.06.2017        |

### İş Deneyimi

|     |     |       |
|-----|-----|-------|
| Yıl | Yer | Görev |
|-----|-----|-------|

### Yabancı Dil

İngilizce, İspanyolca

### Yayınlar

.....



**T.C.**  
**VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü**



**Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu**

| Öğrenci Bilgileri |                                                                                    |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| Adı-Soyadı        | Yusuf KAZAK                                                                        |
| Öğrenci No        | 21920022005                                                                        |
| Anabilim Dalı     | Uluslararası Politik Ekonomi                                                       |
| Programı          | Tezli Yüksek Lisans                                                                |
| Statüsü           | <input checked="" type="checkbox"/> Yüksek Lisans <input type="checkbox"/> Doktora |

| Tez Bilgileri  |                            |
|----------------|----------------------------|
| Başlığı/Konusu | JAPONYA'NIN KÜLTÜR KODLARI |

| Tez Orijinallik Raporu Bilgileri*                                       |            |
|-------------------------------------------------------------------------|------------|
| Sayfa Sayısı<br>(Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümleri) | 87         |
| İntihal Tespit Programı                                                 | Turnitin   |
| Benzerlik Oranı (%)                                                     | %4 (Dört)  |
| Tarih                                                                   | 04.06.2024 |

**\* Orijinallik raporu, aşağıdaki filtreler kullanılarak oluşturulmuştur:**

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimizi ve yukarıda vermiş olduğumuz bilgilerin doğru olduğunu beyan ederiz.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

| Danışman   |                        | Öğrenci          |
|------------|------------------------|------------------|
| Adı Soyadı | Doç. Dr. Abdullah EROL | Yusuf KAZAK      |
| İmza       |                        |                  |
|            |                        | Tarih 18.09.2024 |

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Kampüs.  
Telefon: 444 5 065, 0 432 225 10 52, 0432 225 17 01  
e-posta: yyu.sbe@yyu.edu.tr